

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE
AFET RİSK AZALTMA EĞİTİMİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Ezgi AVCI

Eskişehir 2024

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE
AFET RİSK AZALTMA EĞİTİMİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ**

Ezgi AVCI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sosyal Bilgiler Eğitimi Yüksek Lisans Programı

Danışman: Doç. Dr. Hıdır KARADUMAN

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Haziran 2024

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAY

Ezgi AVCI'nın "Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Afet Risk Azaltma Eğitimine İlişkin Görüşleri" başlıklı tezi 21/05/2024 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından değerlendirilerek "Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim dalında Yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	<u>Unvanı Adı Soyadı</u>	<u>İmza</u>
Üye (Tez Danışmanı)	: Doç. Dr. Hıdır KARADUMAN	
Üye	: Doç. Dr. Hatice TÜRE	
Üye	: Doç. Dr. Musa ULUDAĞ	

ÖZET

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Afet Risk Azaltma Eğitimine İlişkin Görüşleri

Ezgi AVCI

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Mayıs 2024

Danışman: Doç. Dr. Hıdır KARADUMAN

Sosyal Bilgiler dersi, öğrencileri gerçek yaşamda karşılaşacakları sorunlara karşı bilinçlendirir ve toplumsal zorluklara hazırlıklı, etkin çözümler üretebilen bireyler olarak yetiştirir. Ders, toplumu derinden etkileyen önemli olayları, özellikle afetleri kapsar, böylece öğrenciler bu olayları derinlemesine anlar ve üzerinde düşünürler. Ülkemizdeki sık görülen afetlere karşı bilinç ve hazırlık oluşturmak amacıyla, Sosyal Bilgiler dersinde öğretmenler afet riskleri konusunda öğrencilere bilgi vermekte ve onları hazırlamaktadır. Bu araştırmada amaç sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde afet risk azaltma eğitimine yönelik görüşlerini ve bu kapsamdaki uygulamalarını belirlemektir. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden temel nitel araştırma kullanılmıştır. Araştırma verileri, Edirne'de görev yapan 19 sosyal bilgiler öğretmeni ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilmiştir. Bu veriler, içerik analizi yöntemi kullanılarak nitel olarak değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda öğretmenler, afet risk azaltma eğitiminin sosyal bilgiler derslerinde ele alınması gereken önemli bir konu olduğunu belirtmişlerdir. Ancak, bu konunun ders kazanımlarında ve kitaplarda yeterince yer bulmadığına dikkat çekilmiştir. Bunun yanı sıra, afet risk azaltma eğitimlerinde, afetleri simüle eden materyaller ve teknoloji kullanımının, öğrencilerin soyut afet konularını somutlaştırarak daha iyi anlamalarına yardımcı olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca, sosyal bilgiler dersi çerçevesinde düzenlenen afet risk azaltma eğitimlerine ailelerin de katılımının sağlanması ve bu yönde etkinliklerin planlanması gerektiği ifade edilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara dayanarak, uygulayıcılara ve araştırmacılara yönelik çeşitli öneriler sunulmuştur.

Anahtar sözcükler: Sosyal Bilgiler, Afet Risk Azaltma, Afet Eğitimi

ABSTRACT

Social Studies Teachers' Perspectives on Disaster Risk Reduction Education in
Social Studies Education

Ezgi AVCI

Master in Turkish and Social Sciences Education
Anadolu University, Graduate School, May 2024

Supervisor: Doç. Dr. Hidir KARADUMAN

Social Studies education raises students' awareness of the problems they will face in real life and educates them as individuals who are prepared and able to find effective solutions to societal challenges. The course covers important events that deeply affect society, especially disasters, so that students understand and reflect on these events in depth. In order to create awareness and preparedness for the frequent disasters in our country, teachers in the Social Studies education inform and prepare students about disaster risks. The aim of this study is to determine social studies teachers' views on disaster risk reduction education in social studies courses and their practices in this context. Basic qualitative research, one of the qualitative research designs, was used in the study. The research data were obtained from semi-structured interviews with 19 social studies teachers working in Edirne. These data were qualitatively evaluated using content analysis method. As a result of the study, teachers stated that disaster risk reduction education is an important topic that should be addressed in social studies education. However, it was pointed out that this topic was not sufficiently covered in the course outcomes and textbooks. In addition, it was emphasized that the use of materials simulating disasters and technology in disaster risk reduction education helps students to better understand abstract disaster topics by making them concrete. It was also stated that families should be involved in disaster risk reduction trainings organized within the framework of social studies course and activities should be planned in this direction. Based on the findings of the study, various suggestions for practitioners and researchers were presented.

Key words: Social Studies, Disaster Risk Reduction, Disaster Education

ÖN SÖZ

Afet olayları dünyayı ve özellikle bizim ülkemizi derinden etkileyen sonuçları itibarıyla üzerine birçok araştırma yapılan konulardandır. Coğrafya, Ekonomi, Psikoloji, Siyaset, Tarih gibi birçok sosyal bilim açısından çalışmaların gerçekleştirildiği bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü doğal tehlikeler yaşamın birçok alanında canlı yaşamını etkileyen ve farklı yönlerden ele alınması gereken bir konudur. Sosyal bilgiler, sosyal bilim disiplinlerini içererek oluşturduğu bilgi birikimini genç kuşaklara aktaran bir ders olduğu için afet konusu sosyal bilgiler dersi içinde üzerine düşünülmesi gereken bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışma sosyal bilgiler öğretmenlerinin afet risk azaltma eğitimine yönelik görüş ve uygulamalarının belirlenmesi amaçlanarak gerçekleştirilmiştir. Sosyal bilgiler gibi geleceğin toplumunu oluşturacak etkin, üretken bireyleri yetiştirmeyi hedefleyen bir derste afet gibi kritik bir konunun hangi uygulamalarla kazandırıldığını belirlemek var olan durumu ortaya koymak, afet risk azaltma eğitimlerini iyileştirme, geliştirme çalışmalarına katkı sağlaması açısından önemlidir.

Bu araştırmada doğrudan veya dolaylı olarak emeği geçen birçok kişi vardır. En önemli katkı bilgi birikimini ve manevi desteğini hiçbir zaman esirgemeyen çalışmamın başından sonuna her aşamasında öğretici dönütleriyle danışmanlık faaliyetlerini her zaman titizlikle sürdüren, akademik yaşamımda rehber almaktan gurur duyduğum sayın danışmanım Doç. Dr. Hıdır KARADUMAN hocama teşekkürü bir borç bilirim. Tezime uzman görüşleri ile katkı sağlayan ve jürimde yer alarak beni onurlandıran sayın hocam Doç. Dr. Hatice TÜRE'ye teşekkür ederim. Tezimin başından sonuna kadar titizlikle inceleyen dönütleriyle tezime katkı sağlayan ve tez jürimde yer alan sayın Anabilim Dalı başkanım Doç. Dr. Musa ULUDAĞ hocama teşekkürü borç bilirim. Sevgili çalışma arkadaşlarım, Arş. Gör. Gizem EKİCİ, Arş. Gör. Alper KURBAN, Arş. Gör. Cansu ÇETİNKAYA AYDOĞDU, Arş. Gör. Fatmagül GÜRBÜZ ve Arş. Gör. Tugay KAÇAK'a tezimin tüm sürecinde bana olan destekleri için teşekkür ederim. Lisans sürecimden beri akademik yaşamımda destekçim olan yol arkadaşlarım Arş. Gör. İrem ELÇİ ÖKSÜZOĞLU, Arş. Gör. Hasibe OTAL ve Arş. Gör. Muhammet Kürşat ÖKSÜZOĞLU'na teşekkür ederim. Maddi ve manevi olarak yaşamımın her anında yanımda olan kıymetli ailem Mustafa AVCI, Saadet AVCI, Batuhan AVCI ve Zeynep Ece AVCI'ya sonsuz teşekkür ederim. Ayrıca ilk öğretmenim olarak nitelendirdiğim kıymetli ananem Aysel POLAT'a ne kadar teşekkür etsem azdır.

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmamın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Ezgi AVCI

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
BAŞLIK SAYFASI	i
JURİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖN SÖZ	v
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar DİZİNİ.....	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xii
KISALTMALAR DİZİNİ	xiii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Amaç	4
1.3. Önem	5
1.4. Sınırlıklar.....	6
1.5. Tanımlar	6
2. ALAN YAZIN	7
2.1. Afetler ve Afet Eğitimi.....	7
2.1.1. Afet Nedir?	7
2.1.2. Afet Türleri.....	8
2.1.2.1. İnsan Kaynaklı Afetler.....	8
2.1.2.2. Doğal afetler.....	9
2.1.3. Doğal afetlerin sınıflandırılması.....	10
2.1.3.1. Yer Kökenli Doğal Afetler	100
2.1.3.1.1. Deprem.....	101
2.1.3.1.2. Tsunami	11
2.1.3.1.3. Heyelanlar.....	11
2.1.3.1.4. Kaya Düşmesi	11
2.1.3.1.5. Çamur Akıntısı.....	11
2.1.3.2. Atmosfer Kökenli Doğal Afetler	12

2.1.3.2.1. Sel.....	12
2.1.3.2.2. Çığ	12
2.1.4. Afet Eğitimi	12
2.2. Afet Risk Azaltma Eğitimi	133
2.2.1. Ulusal ve Uluslararası ölçekte afet risk azaltma eğitimi	14
2.3. Sosyal bilgiler dersi ve afet risk azaltma (ARA) eğitimi	18
2.3.1. Sosyal bilgiler öğretim programı ve ders kitabında afet risk azaltma eğitimi	22
2.4. İlgili Araştırmalar	25
3. YÖNTEM	35
3.1. Araştırmanın Modeli	35
3.2. Çalışma Grubu	35
3.3. Verilerin Toplaması	38
3.2.1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme	38
3.3.2. Kişisel Bilgi Formu	40
3.4. Verilerin Analizi	40
3.5. İnandırıcılık	41
3.6. Araştırma Etiği	42
3.3. Araştırmacı Rolü	42
4. BULGULAR VE YORUM	43
4.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Afet Risk Azaltma Eğitimi ve Kapsamına İlişkin Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular	43
4.1.1. Eğitimin Tanımı ve Genel Yaklaşımı	44
4.1.2. Eğitimin Kapsamı ve İçeriği	45
4.1.3. Uygulama ve yöntemler	45
4.1.4. Toplumsal Farkındalık ve Bilinç	47
4.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Afet Risk Azaltma Eğitiminin Afete Hazırlıktaki Önemine İlişkin Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular	47
4.2.1. Yerel afetlerin tanıtılması ve paydaşların iş birliği	49
4.2.2. Afet öncesi hazırlığa yardım	50
4.2.3. Bilgi ve davranış düzeyine katkı	51

4.3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Sosyal Bilgiler Dersinin Afet Risk Azaltma Eğitimindeki Rolüne İlişkin Görüşlerine Yönelik Bulgular	52
4.3.1. Sosyal bilgiler dersinin bilimsel ve güncel yaklaşımı.....	53
4.3.2. Çok disiplinli yaklaşımın önemi	53
4.3.3. Eğitimin gerçek yaşamda uygulanabilirliği.....	54
4.3.4. Öğretim programının geliştirilmesi ve derinleştirilmesi.....	55
4.4. Afet Risk Azaltma Eğitimine Sosyal Bilgiler Ders Kitapları Ve Öğretim Programında Yer Verilme Durumuna İlişkin Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular	57
4.4.1. Mevcut içeriğin yetersizliği	57
4.4.2. Eğitimin güncellenmesi ve zenginleştirilmesi ihtiyacı	58
4.4.3. Uygulamalı ve etkileşimli öğrenmenin eksikliği.....	59
4.4.4. Tüm sınıf seviyelerinde entegrasyonun önemi	59
4.5. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Sosyal Bilgiler Dersi İçerisinde Afet Risk Azaltma Eğitimine Yönelik Sınıf İçi ve Dışı Etkinliklere İlişkin Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular	60
4.5.1. Afet sırasında yapılacaklara ilişkin uygulamalar	61
4.5.2. Sınıf içinde gerçekleştirilen etkinlikler	61
4.5.3. Profesyonel eğitim desteği ve deneyimleyerek öğrenme	63
4.6. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Sosyal Bilgiler Dersi İçerisinde Afet Risk Azaltma Eğitimine Yönelik Materyal Kullanımına İlişkin Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular	64
4.6.1. Öğrencinin istek ve ihtiyaçlarına göre seçilen materyaller.....	65
4.6.2. Görseller ve eğitimi destekleyici materyaller	66
4.6.3. Acil Durum Materyalleri ve Simülasyon Destekli Maketler	67
4.7. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Sosyal Bilgiler Dersinde Afet Risk Azaltma Eğitiminde Aile Katılımına İlişkin Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular ..	68
4.7.1. Eğitime aile ve öğrencinin beraber katılımı	68
4.7.2. Aile bilinçlendirme çalışmalarının artırılması ihtiyacı	70
4.7.3. Sosyal medya ve toplantılarla aileleri dahil etme	72
4.8. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Sosyal Bilgiler Dersinde Afet Risk Azaltma Eğitiminin Geliştirilmesine ve Verimli Hale Getirilmesine Yönelik Önerilerine İlişkin Görüşlerden Elde Edilen Bulgular	72

4.8.1. Eğitimin planlanması ve içeriğine ilişkin.....	74
4.8.2. Öğrenme sürecine ailelerin dahil edilmesi.....	75
4.8.3. Sınıf dışı etkinliklerin artırılması.....	75
4.8.4. Eğitime özel materyal oluşturulması.....	76
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	77
5.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Afet Risk Azaltma Eğitimi ve Kapsamına Yönelik Görüşlerine İlişkin Sonuçlar ve Tartışma	77
5.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Afet Risk Azaltma Eğitiminin Afete Hazırlıktaki Önemine İlişkin Görüşlerine Yönelik Sonuç ve Tartışma	79
5.3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Sosyal Bilgiler Dersinin Afet Risk Azaltma Eğitimindeki Rolüne İlişkin Görüşlerine Yönelik Sonuç ve Tartışma.....	81
5.4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Sosyal Bilgiler Ders Kitapları ve Öğretim Programında Yer Verilme Durumuna İlişkin Görüşlerine Yönelik Sonuç ve Tartışma	83
5.5. Sosyal Bilgiler Dersi İçerisinde Afet Risk Azaltma Eğitime Yönelik Sınıf İçi ve Dışı Etkinliklere İlişkin Görüşlerine Yönelik Sonuç ve Tartışma	84
5.6. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Sosyal Bilgiler Dersi İçerisinde Afet Risk Azaltma Eğitime Yönelik Materyal Kullanımına İlişkin Görüşlerine Yönelik Sonuç ve Tartışma.....	86
5.7. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Sosyal Bilgiler Dersinde Afet Risk Azaltma Eğitiminde Aile Katılımına İlişkin Görüşlerinden Elde Edilen Sonuç ve Tartışma	88
5.8. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Sosyal Bilgiler Dersinde Afet Risk Azaltma Eğitiminin Geliştirilmesine ve Verimli Hale Getirilmesine Yönelik Önerilerine İlişkin Görüşlerden Elde Edilen Sonuçlar ve Tartışma	90
5.9. Öneriler	91
5.9.1. Uygulayıcılara yönelik öneriler	92
5.9.2. Araştırmacılara yönelik öneriler	92
KAYNAKÇA.....	93
EKLER	
ÖZGEÇMİŞ	

TABLÖLAR DİZİNİ

Sayfa

Tablo 2.1. 2005, 2018 sosyal bilgiler öğretim programı afet risk azaltma ile ilişkili kazanımları ve 2023 taslak sosyal bilgiler öğretim programında güncellenen afet risk azaltma ile ilişkili kazanımları	24
Tablo 3.1. Araştırmanın örneklemini oluşturan sosyal bilgiler öğretmenlerine ilişkin demografik bilgiler	36
Tablo 3.2. Yarı yapılandırılmış görüşme bilgileri.....	39

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 2.1. Afet türleri sınıflandırılması	9
Şekil 2.2. Birleşmiş milletler sürdürülebilir kalkınma amaçları	16
Şekil 4.1. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin afet risk azaltma eğitiminin tanımı ve kapsamına ilişkin görüşleri	44
Şekil 4.2. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin afet risk azaltma eğitiminin afete hazırlıktaki önemine ilişkin görüşleri	48
Şekil 4.3. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinin afet risk azaltma eğitimindeki rolüne ilişkin görüşleri	53
Şekil 4.4. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, afet risk azaltma eğitime sosyal bilgiler ders kitapları ve öğretim programında yer verilme durumuna ilişkin görüşleri	57
Şekil 4.5. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, sosyal bilgiler dersi içerisinde afet risk azaltma eğitime yönelik sınıf içi ve dışı etkinliklere ilişkin görüşleri	61
Şekil 4.6. Sosyal bilgileri öğretmenlerinin, sosyal bilgiler dersi içerisinde afet risk azaltma eğitime yönelik materyal kullanımına ilişkin görüşleri	65
Şekil 4.7. Sosyal bilgileri öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretmenlerinin afet risk azaltma eğitiminde aile katılımına ilişkin görüşleri	69
Şekil 4.8. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, sosyal bilgiler dersinde afet risk azaltma eğitiminin geliştirilmesine ve verimli hale getirilmesine yönelik önerileri	73

KISALTMALAR DİZİNİ

AFAD: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı

BM: Birleşmiş Milletler

JICA: Japonya Uluslararası İş birliği Ajansı

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

UNDP: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı

UNISDR: Birleşmiş Milletler Afet Risk Azaltma Ofisi



1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın gerekçesini oluşturan problem durumu, araştırmanın; amacı, önemi, sınırlılıkları ve ilgi araştırmalar yer almaktadır. Araştırmaya özgü tanımlar da bu bölümde sunulmuştur.

1.1.Problem Durumu

Yeryüzü ve insan-doğa ilişkisinin yıllar içinde geçirdiği değişimle beraber afetler insanlar için nitelik ve nicelik yönüyle yükselen bir tehdit oluşturmıştır (Yalçın, 2020). İnsanlar sürekli olarak farklı mekân, zamanlarda böyle bir tehditle karşı karşıya olduğu için afetle alakalı ne bildikleri önemlidir (Dikmenli ve Gafa, 2017). Afetler, zamanı belli olmayan insanların sosyal, ekonomik, fiziksel olarak kayıplar yaşatan, yaşam akışını kesintiye uğratan, durumlardır (Erkal ve Değerliyurt, 2011).

Türkiye bulunduğu konum itibariyle, doğal afetlerin sıkça yaşandığı bir ülkedir (Coşkun, 2011). Deprem başta olmak üzere afetlerin tehdidi altındadır. Bu sebeple afetlere karşı toplumun sürekli hazırlıklı olması gerekir (Gezer ve Aksu, 2022). Afetlerin oluş zamanı, etkisi, meydana getireceği hasar şekli önceden bilinmediğinden, afet hazırlıkları önceden yaşanmış afetlere ve boyutlarına göre şekillenmektedir. Ülkemizin tarihinde de yaşanan Marmara ve Erzincan depremleri gibi büyük afet olayların sonuçlarına bakıldığında toplumun bu konuda yetersiz kaldığı görülmektedir (Günaydın vd., 2019).

Afetin farklı tanımları yapılmaktadır. Afet “canlı ve cansız çevreye zarar veren önemli ölçüde can ve mal kaybına neden olan, doğal ve beşerî olaylardır (Şahin ve Sipahioğlu, 2002, s.4). Başka bir tanıma göre afet: “Doğa veya insan faaliyetleri kaynaklı olarak ortaya çıkan maddi ve manevi zararlara sebebiyet veren olaylardır. Kaynağı doğa veya insan eliyle üretilmiş olsun, bir olayın afet olarak değerlendirilip değerlendirilmeyeceği, sebebiyet verdiği can kaybı ile ekonomik ve toplumsal kayıplarla ölçülmektedir” (Azimli Çilingir ve Örcen Güler, 2020). Afet doğa, teknoloji ve insan kaynakları ile meydana gelen olayın doğurduğu sonuçlardır. Bu sebeple afetlerin boyutu maddi kayıplar ve canlıların yaşamlarını olumsuz etkileme durumlarına göre ölçülür (Kiraz, 2021).

Tüm bu bilgiler ışığında, afetlerin öncesinde, sırasında ve sonrasında meydana getirdiği zararların hızla üstesinden gelmek için toplumun her zaman hazırlıklı olması

şarttır (Limoncu ve Atmaca, 2018). Afetlerle başa çıkabilmek ancak etkili bir afet risk yönetimiyle gerçekleşmektedir. Afet risk yönetimi, afete sebebiyet verecek tehlike ve risklerin belirlenmesi, analizi ve riski azaltabilmek için önceliklerin belirlenmesini gerektirmektedir (Yalçın, 2020). Ayrıca toplumun afet zararlarını en hızlı şekilde atlatması için gerekli bilgilendirmeler yapılmalıdır (Torlak, 2021).

Afet sırasında olması gereken davranışların sergilenmesi ve aynı zamanda afet konusunda farkındalık oluşturabilmek için afet eğitimleri gereklidir (Şahin vd., 2018). Toplumda etkili afet risk azaltma bilinci oluşturmanın en verimli yolu eğitimidir. Afetin tanımı, meydana geliş şekli, sonuçları ve bu sonuçların zararlarından korunma yolları ancak koordineli ve sürdürülebilir bir eğitimle okullarda verilmelidir (Buluş Kırıkkaya vd., 2011). Afetin meydana geliş sürecinde yapılacaklara dair temel bilgiler eğitim ile topluma özümsetilebilir (Torlak, 2021). Bununla alakalı olarak Franklin McDonald “Afete karşı en iyi savunma, iyi bilgilendirilmiş bir topluluktur.” Atatürk’te “Felaket başa gelmeden evvel önleyici ve koruyucu tedbirleri düşünmek lazımdır.” sözleriyle afet öncesinde gereken önlemlerin alınmasının ve halkın bilinçlendirilmesinin önemini vurgulamışlardır.

Afet riski azaltmada farkındalık artırma okullardan başlanmalıdır. Çünkü çocukların bilgi, beceri, hevesli motivasyonları yoluyla ebeveynlerine ve böylece toplumun tüm kesimlerine ulaşılabilir (Davis vd., 2003). Bunun başarılmasının yollarından biri, afet riski azaltma bilgisinin her seviyedeki okul müfredatının ilgili bölümlerine dâhil etme yoluyla olabilir (Knight, 2015). Yani ilk ve ortaokul düzeyinden başlayarak üniversite dâhil olmak üzere, eğitimin her kademesinde bu temel bilgilere yer verilmelidir. Bu ancak afetlerle alakalı farkındalığı yüksek olan, eğitim paydaşlarıyla okullarda verilebilir (Çelik, 2020).

Afet eğitimi doğal, beşerî, teknolojik olarak meydana gelen doğal afetler hakkında bilinçlendirme ve bunların etkilerini azaltıcı, insani kökenli olanları önleyici çalışmaları kapsar. Risk azaltma afet oluşmadan önce yapılması gerekenlere ilişkin süreci kapsamaktadır. Toplumun tüm seviyelerde afet zararlarına ilişkin farkındalık oluşturmak afete hazırlık ve korunma eğitimle gerçekleştirilebilir (Varol, 2007). Çocuklar afet meydana geldiğinde en savunmasız gruptan biridir. Erken yaştan itibaren afetlerin neden olduğu riskler öğretilirse, afet sırasında hayatını kurtarma şansı olacaktır. Bu yönüyle eğitim, çocukların afetlere karşı risklerini azaltmanın anahtarıdır (Yalçınkaya ve Koçoğlu, 2019). Birleşmiş Milletler Uluslararası Afet Azaltma Ofisi (UNISDR)

çocukların “her yıl afetlerden en çok etkilenen grup” olduğunu ilan ederek, afet risk azaltma faaliyetlerine aktif katılımlarının sağlanması gerektiğini ifade etmektedir (Pfefferbaum, vd., 2017).

Afet risk azaltmayı örgün eğitim sürecine dâhil edecek olan, özellikle küçük yaş grubu öğrencilerin farkındalık kazanmasında etkili olabilecek olan öğretmenlerdir. Afet risk azaltma eğitiminde, öğretmenler öğrencilere yalnızca bilgiyi aktarmayı değil, becerilerin, tutumların ve eğilimlerin gelişimini yani davranış değişikliği elde etmeyi hedeflemelidirler. Öğrencilere, afetlerin kaçınılmaz olmadığını, ancak kendi çabalarımızla hafifletilebileceğini göstermeyi, ayrıca öğrencileri riskleri azaltma konusunda gerekli bilgi ve becerileri aktarmayı amaçlar (Knight, 2015).

Sosyal bilgiler dersi öğrenciyi hayata hazırlayan ve öğrencilerin günlük yaşamda karşılaşabilecekleri olguları ve olayları içeren bir derstir. Sosyal bilgiler öğrencileri yaşama ve yaşamda karşılaşabilecekleri sorunlara çözüm üreten bireyler yetiştirmeyi amaçlayan, çevresinde olup bitenleri bilen bunlara çözümünde aktif rol alan vatandaşlar yetiştirmeyi planlayan bir derstir. Sosyal bilgiler dersinde etkin vatandaş fikrini benimsetmek amacıyla sosyal yaşamın düzenine hâkim, fikrini ifade edebilen bireylerin yetiştirilmesi öngörülmektedir (Gezer ve Aksu, 2022). Böyle bir dersin öğreticileri olan sosyal bilgiler öğretmenleri de hem davranışlarıyla hem bilgi ve becerileriyle öğrencilerine örnek olmaktadır.

Sosyal bilgiler dersi kapsamı ve içeriği bakımından hayatla iç içe olan, toplumsal olaylara kayıtsız kalmayan bir ders olması yönüyle içeriğinde afet konusuna yer verilmektedir. Petal ve Izadkhah’ e (2008) göre, çocukların toplumunu etkileyen risk ve tehlikelere alışması için afet riski azaltma eğitimi içeriği sosyal bilgiler, coğrafya gibi derslere eğitim-öğretim süreci zenginleştirilerek yerleştirilebilir. Sosyal bilgiler öğretmenleri de konusu güncel yaşam olaylarını bu denli kapsayan bir ders olması yönüyle, Türkiye’nin sürekli karşı karşıya olduğu afetler ve risk azaltmaya yönelik yapılacaklar hakkında bilgilerini sürekli güncellemelidir. Çünkü afet öncesi risk azaltma sürecinde öğrencileri afet sürecine hazırlayacak ve ön bilgileri oluşturacak olan öğretmenlerdir. Afet risk azaltma eğitiminde, eğitimcilerin öğrencilere afet risk azaltma hakkında bilgi ve becerilerini öğreteceği ve böylece öğrencilerin aktif olarak afet risk azaltma faaliyetlerine katılabilecekleri ve gerçek bir felaket durumunda uygun şekilde yanıt verebilecekleri beklenmektedir (Nakano ve Yamori, 2021).

Literatür incelendiğinde doğal afetlerle alakalı öğretmen, öğrenci, öğretmen adaylarının algı düzeylerini belirlemeye çalışan, çeşitli etkinliklerle afet konusunun işlenmesinin eğitim-öğretim sürecine etkilerinin ölçüldüğü, afet eğitiminde Bursa Afet Eğitim Merkezindeki (BAESM) uygulamaların öğretmen, öğrenci, afet uzmanları açısından değerlendirildiği, afet eğitimi ve yönetiminde sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine başvurulmuş, sosyal bilgiler ders kitaplarında afet eğitimine nasıl yer verildiğine dair doküman incelemesi yönteminin kullanıldığı çalışmalarına rastlanmıştır (Kırıkkaya vd., 2011; Coşkun, 2011; Karataş, 2011; Sarı, 2016; Avcı, 2019; Sözcü ve Aydınözü, 2019; Değirmenci vd., 2019; Çelik, 2020; Demirhan, 2021; Kiraz, 2021; Gezer ve Aksu, 2022). Fakat sosyal bilgiler dersinde, afet risk azaltma eğitimine yönelik sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerinin alındığı çalışmalara rastlanmamıştır.

Bu nedenle, sosyal bilgiler derslerinde afet risk azaltma eğitiminin nasıl işlendiğinin anlaşılabilmesi için öğretmenlerin uygulamalarının ve görüşlerinin belirlenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, afet risk azaltma eğitimlerinin etkililiği ve yeterliliği konusunda en önemli paydaşlardan biri olan öğretmenlerin fikirleri, bu eğitimlerin kapsamını ve etkisini değerlendirmede kritik bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda sosyal bilgiler dersi kapsamında, afet risk azaltmaya yönelik verilen eğitimlerin etkililiği ve yeterliliğini görebilmek adına, en önemli paydaşlardan birisi olan öğretmenlerin bu konu hakkındaki fikirleri belirlenmelidir.

1.2. Amaç

Afet gerçekleşmeden önceki süreci kapsayan risk azaltma çalışmaları afet eğitiminde vazgeçilmez bir yer kaplar. Çünkü acil durumlarda eğitim, önceliklidir en savunmasız grup olan çocuklar ve gelecekleri tehdit altındadır (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2019). Afet eğitimiyle sosyal sorunlara duyarlı, üretken, teknolojiyi kullanarak problemlere çözüm getirebilen, verimli çalışan dünya vatandaşları yetiştirmektir (Akın, 2007).

Sosyal bilgiler dersi etkin vatandaşlar yetiştirmek üzere öğrencilerin topluma kolayca uyum sağlamalarında yardımcı olacak önemli bilgi ve becerileri ona kazandırmaya çalışmaktadır (Görmez, 2018). Sosyal bilgiler dersi amaçları, hedefleri, itibarıyla bireyin günlük yaşamda karşılaştığı sorunları analiz eden, çözüm üreten ve etkin olarak vatandaşlık görevlerini yerine getiren insanlar yetiştirmeyi hedefler. Sosyal bilgiler dersi, insanların fiziki çevreleri ile etkileşimi, coğrafya konularını da içinde

barındıran bir ders olması açısından doğal afetleri de konu edinen bir derstir (Gençoğlu, 2019).

Bu sebeple, deprem ve olası afetlere karşı toplum ve toplumun yaşam sürecindeki yapıp ettiklerini konu edinen, üretken insan yetiştirme amacıyla olan, sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin afetleri önleyici ve afetlerin meydana getirebileceği kayıpları azaltmaya yönelik konuları, afetlere karşı yapılması gerekenleri eğitim sürecine nasıl dâhil edilebileceği ile ilgili görüşleri afet risk azaltma eğitimine yönelik bakış açılarını ortaya koyabilir.

Bu araştırmanın amacı sosyal bilgiler öğretmenlerinin, sosyal bilgiler dersinde afet risk azaltma eğitimine yönelik görüş ve uygulamalarının belirlenmesidir. Bu amaca yönelik olarak alt amaçlar:

- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin afet risk azaltma eğitimi ve kapsamına ilişkin görüşleri nelerdir?
- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin afet risk azaltma eğitiminin afete hazırlıktaki önemine ilişkin görüşleri nelerdir?
- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinin afet risk azaltma eğitimindeki rolüne ilişkin görüşleri nelerdir?
- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretim programında ve ders kitabında afet risk azaltma eğitimine yer verilme durumuna ilişkin görüşleri nelerdir?
- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin afet risk azaltma eğitimine yönelik gerçekleştirilen sınıf içi ve dışı etkinliklere ilişkin görüşleri nelerdir?
- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin afet risk azaltma eğitimine yönelik materyal kullanımı hakkındaki görüşleri nelerdir?
- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin afet risk azaltma eğitiminde aile katılımına ilişkin görüşleri nelerdir?
- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde afet risk azaltma eğitiminin geliştirilmesine ve verimli hale getirilmesine yönelik önerileri nelerdir?

1.3. Önem

Afetlere karşı alınabilecek en etkili önlemlerden birisi afet konusunda eğitimli bireyler yetiştirmektir. Bunun için dünyada olduğu gibi ülkemizde de eğitimin her kademesindeki öğretim programlarında afet eğitime yer verilmektedir. İnsan ve çevre etkileşiminin yoğun olarak ele alındığı, sosyal bilgiler dersi afet eğitimi açısından içeriklere sahip bir derstir (Başbüyük ve Pala, 2023). Sosyal bilgiler bu konuda içeriğe sahip olduğundan bu dersin uygulayıcısı olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin doğal afetler ve taşıdıkları riskler hakkında yeterliliğe sahip olması gerekmektedir (Zengin, 2021). Öğretmenler, öğrencilerine rehberlik etmeli ve ülkemizin çok fazla karşı karşıya kaldığı, afetler ve riskleri konusunda onlara gereken eğitim öğretim ortamını sağlamalıdır.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin afet risk azaltma eğitime ilişkin görüşleri, afet risk azaltma eğitiminin sosyal bilgiler dersindeki yansımalarına ve etkililiğine ilişkin fikir vermesi açısından önemlidir. Böylece eğitimin en önemli paydaşı olan öğretmenlerin afet risk azaltma eğitime yönelik düşünceleri ortaya çıkacaktır. Öğretmenlerin bu konuda yeterli donanıma sahip olup olmadıkları, görüşlerinin alınmasıyla ortaya konabilir. Ve bundan sonraki yapılması planlanan araştırmalara ışık tutabilir. Ayrıca okullarda verilen afet risk azaltma eğitimlerinin niteliği ve sürekliliğinin takibi açısından öğretmenlerin fikirleri önemlidir. Bu araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin afet risk azaltma eğitime yönelik görüş ve uygulamaları belirlenmeye çalışılacaktır. Alan yazın incelendiğinde afet risk azaltma açısından sosyal bilgiler öğretim programının incelendiği doküman incelemesi araştırmalarına rastlanmıştır. Fakat sosyal bilgiler dersinde yer verilen afet risk azaltma eğitime yönelik sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerinin alındığı çalışmalar sınırlı düzeydedir. Bu bağlamda araştırmanın alanyazına katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin afet risk azaltma eğitime ilişkin görüşlerini ve uygulamalarını belirlemeyi amaçlayan bu araştırma;

- 2022-2023 eğitim-öğretim yılında Edirne’de devlet okullarında görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden elde edilen veriler,
- Araştırma kapsamında yer alan veri toplama aracı ile elde edilen veriler ile sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Sosyal Bilgiler: “Sosyal bilgiler, etkin vatandaş yetiştirmek için sanat, edebiyat ve sosyal bilimlerin disiplinler arası bir yaklaşımla sunulmasından oluşan çalışma alanıdır” (NCSS, 1993, s.3 aktaran Doğanay, 2008).

Afet: Afet, meydana getirdiği sonuçları ile toplumun fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar vermesine sebep olan, doğa, teknoloji ve insan kaynaklı olarak gerçekleşen olaylardır (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı [AFAD], 2014).

Risk: “Bir olayın belirli koşul ve ortamlarda doğurabileceği can, mal, ekonomik ve çevresel gibi değerlerin kaybının gerçekleşme olasılığı. Diğer bir deyişle; risk = potansiyel kayıplar veya risk = tehlike x hasar görülebilirliktir” (AFAD, 2014).

Risk Azaltma: “Tehdit ve tehlikelere yönelik olarak risklerin belirlenmesi, değerlendirilmesi ve azaltılmasına yönelik sistematik olarak gerçekleştirilen faaliyetlerdir” (AFAD,2021).

Afet Risk Azaltma: “Afet riskinin ve kişilerin, işletmelerin, toplulukların ve ülkelerin yaşamlarında, geçim kaynaklarında ve sağlıklarında ve ekonomik, fiziksel, sosyal, kültürel ve çevresel varlıklarındaki kayıpların önemli ölçüde azaltılması için yapılan çalışma ve planlamalar” (UNISDR, 2009).

Afet Risk Azaltma Eğitimi: Öğrencilerin tehlikeler ve afetlere karşı bilgi, hazırlık ve farkındalık düzeyini artırmak, afet risk azaltmanın önemi ve afet risk yönetimi için topluluk temelli uygulamalar hakkında eğitmektir (Cabilao Valencia vd., 2019).

2. ALANYAZIN

Bu başlık altında afetler ve afet eğitimi, afet risk azaltma eğitimi, sosyal bilgiler dersi ve afet risk azaltma eğitimi hakkında açıklamalar ve ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. Afetler ve Afet Eğitimi

2.1.1. Afet nedir?

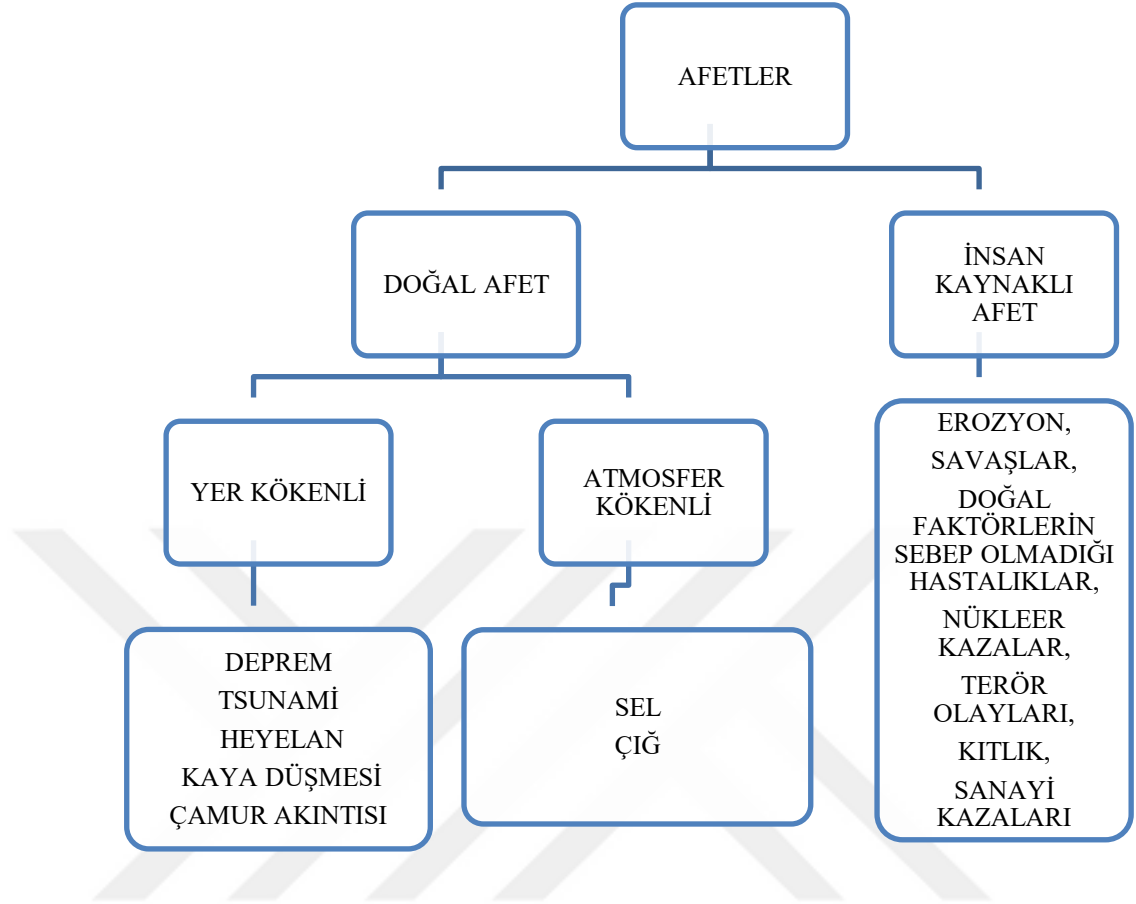
“Afet Arapça kökenli bir sözcüktür “büyük felaket, bela, yıkım” anlamlarına gelmektedir.” Afet kavramıyla alakalı farklı tanımlar yapılmaktadır. Afet can ve mal kayıplarına sebep olan birçok kurum ve kuruluşun iş birliğini gerektiren insanın güvenlik, sağlık ve barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılama olanaklarını kaybetmesine sebep olan doğal, beşerî, teknolojik kökenli olaydır (Dölek, 2021). Afet doğa, teknoloji ve insan kaynakları ile meydana gelen olayın doğurduğu sonuçlardır. Bu sebeple afetlerin boyutu

maddi kayıplar ve canlının yaşamlarını olumsuz etkileme durumlarına göre ölçülür (Kiraz, 2021). Afetler, insanları tehdit altında bırakan, yerel imkânlarla müdahalenin yetersiz kaldığı, ulusal bir müdahale ve koordine gerektiren, çok fazla can ve mal kaybına sebebiyet veren istenmedik durumlardır. Çoğu zaman tahmin edilemez derecede zararlı boyutlara ulaşan bu durumlar, ülkelerde büyük kayıplara, özellikle gelişmekte olan ülkelere olumsuz ve ekonomik anlamda da gelişmeyi sekteye uğratabilecek şekilde sonuçlar doğurabilmektedir. Diğer bir tanıma göre Afet, etkilenen topluluğun veya toplumun kendi kaynaklarını kullanarak başa çıkma yeteneğini aşan, yaygın insan, maddi, ekonomik veya çevresel kayıpları ve etkileri içeren bir topluluğun veya toplumun işleyişinin ciddi şekilde bozulmasıdır (Apronti vd., 2015).

Afet insanlar üzerindeki doğurduğu olumsuz etkiler boyutuyla doğal, insan veya teknolojik kaynaklar sonucu meydana gelen olayların sonucudur. Sever ve Değirmenci'ye (2019) göre afet doğal ve beşerî yaşamda kısa ve uzun süre devam eden etkileri olan, başladıktan sonra önlenemeyen, meydana geldiği bölgeyi etkisi altına alan olaylardır (Sever ve Değirmenci, 2019). İnsanın olmadığı bölgede şiddetli bir deprem meydana geldiğinde bu sismik bir olay veya sel ve taşkınlar meydana geldiğinde hidro-meteorolojik bir olay olarak değerlendirilir. Bu olaylar insanlara ve insanlar tarafından inşa edilen unsurlara zarar verirse etki derecesine göre afet olarak değerlendirilir (Dölek, 2019).

2.1.2 Afet türleri

Afetlerin sınıflandırılmaları farklı şekillerde yapılmaktadır. Sipahioğlu (2012) afetleri doğal tehlike kaynaklı “Doğal Afetler” (yer küre ve atmosfer kökenli) “Beşeri Afetler” (sosyolojik ve teknolojik kaynaklı) olarak sınıflandırmaktadır. Centre for Research on the Epidemiology of Disasters [CRED] doğal afetleri klimatolojik (kuraklık, buzul gölü patlaması), jeofiziksel (deprem, volkanik faaliyetler, kütle hareketleri), meteorolojik (aşırı sıcak, sis, fırtına), hidrolojik (sel, heyelan, dalga faaliyetleri) olarak sınıflandırır (Sözcü, 2019). Afetler temel olarak insan kaynaklı, doğa kökenli olarak ayrılmaktadır (Dölek, 2019). Bu araştırmada afetlerin sınıflandırılması doğal afet ve insan kaynaklı afet olarak ele alınmıştır.



Şekil 2.1. Afet türleri sınıflandırılması

2.1.2.1. İnsan kaynaklı afetler

Beşerî afet; toplumun sosyo-ekonomik, kültürel etkinliklerini olumsuz etkileyen ve beşerî etkenlerin sebep olduğu afetlerdir. Erozyon, savaşlar, doğal faktörlerin sebep olmadığı hastalıklar, nükleer kazalar, terör olayları, kıtlık, küresel ısınma, sanayi kazaları vb. (Ceylan, 2018). İnsan kaynaklı afetlerin içeriği ve kapsamı ile ilgili birçok görüş vardır. Biyolojik ve teknolojik olarak kimi literatürde insan kaynaklı afet olarak ele alınmış, bazıları ise ayrı başlıklar olarak yer verilmiştir. AFAD insan kaynaklı afetleri, Nükleer, biyolojik, kimyasal kazalar, taşımacılık kazaları, endüstriyel kazalar, aşırı kalabalıktan meydana gelen kazalar, göçmenler ve yerlerinden edilenler vb. olarak ele almıştır (AFAD, 2023).

2.1.2.2. Doğal afetler

Doğal afet, önlenmesinde insan eli olmayan ve insanların sosyo-ekonomik, kültürel etkinliklerini olumsuz etkileyen, büyük ölçülerde can ve mal kaybına sebebiyet veren doğal sebeplerle ortaya çıkan olaylardır (Ceylan, 2018).

2.1.3. Doğal afetlerin sınıflandırılması

Doğal afet sınıflandırmaları farklılık göstermektedir. Meydana geliş sürelerine göre doğal afetler şu şekilde sınıflandırılmaktadır: Yavaş gelişen Doğal afetler (şiddetli soğuklar, kuraklık, kıtlık vb.), Ani Gelişen Doğal Afetler (deprem, seller, su taşkınları, toprak kaymaları, kaya düşmeleri, çığ, fırtınalar, hortumlar, volkanlar, yangınlar vb.) (AFAD, 2023). Doğal afetler genellikle kökenlerine göre sınıflandırılmaktadır. Gönençgil ve Acar Deniz' e (2016) göre doğal afetler afetin oluşumunu tetikleyen faktörlere göre sınıflandırılmaktadır. Buna göre doğal afetler yer kökenli, atmosferik (klimatolojik-meteorolojik, hidrolojik) olarak sınıflandırmıştır.

2.1.3.1. Yer kökenli doğal afetler

Jeolojik afet olarak da isimlendirilen bu afet türü kaynağını doğrudan doğruya yerin derinliklerinden alır. Deprem, tsunami, heyelanlar, kaya düşmesi ve çamur akıntısı olarak gruplanır. Sipahioğlu' na (2012) göre Yer kabuğu tamamen katı ve sağlam kayalardan meydana gelen durağan bir katman değildir. Tektonik hareketlerle sürekli değişime uğrar ve bu değişim günümüzde de devam etmektedir. Uzun süreli olarak gelişen gözle görülmeyen değişimlerin yanında birkaç gün, birkaç saniyelik, önceden tahmin edilmeyen ortaya çıkan aniden gelişen deprem, volkanizma, bazı kütle hareketleri gibi değişimler de meydana gelmektedir.

2.1.3.1.1. Deprem

Deprem kaynağını yerin derinliklerinden alan, kırık (fay) boyunca birikmiş enerjinin bir anda boşalması sonucu ortaya çıkan titreşimlerin dalga şeklinde yayılmasıyla geçtiği yerleri ve yeryüzünü sarsması olayıdır (Ceylan, 2016). Doğal etkilerle ilişkili olarak yer kabuğunda görülen önemli değişimler doğurabilen ani salınım ve titreşim hareketlerine denir. Oluşum nedenlerine bağlı olarak depremler tektonik, volkanik ve göçme(çökme) olarak üç türü vardır. Volkanik depremler, volkan patlamaları sırasında arazinin yakınında meydana gelen yer sarsıntılarıdır. Göçme depremleri karstik arazideki mağaraların tavan kısımlarının çökmeleri oluşan sarsıntılardır. Deprem türlerinden yeryüzünde yayılış alanı en geniş olan, tektonik hareketlerin neden olduğu kırılmalara bağlı olarak oluşan can ve mal kaybına en fazla sebep olan tür tektonik

depremlerdir (Sözcü, 2019). Türkiye genç oluşumlu arazi olduğu için geçmişte birçok deprem yaşanmıştır. Bu depremler sonucu ağır kayıplar yaşanmıştır. Türkiye'nin batısında Saros Körfezin' de başlayıp Van Gölü'nün kuzeyine kadar uzanan Kuzey Anadolu Fayı (KAF) ülkemizde yaşanan çoğu depremin oluşumunda payı vardır (Ceylan, 2016). Doğu Afrika sahasından başlayarak, Kızıldeniz, Lut Gölü ve Bekaa vadisini izleyip, Hatay çökme sahası üzerinden Anadolu'ya dahil olan kırık sistemi uzantısına Doğu Anadolu Fay Hattı (DAF) denir. Karlıova kasabasında KAF'a eklenir (Doğanay, 2017). Fay hatları ve geçtiği bölgeler yerleşim yerleri olarak tercih edilmemelidir. İnsanların bilinçlendirilmesi ve eğitimi bu sebeple önem kazanmaktadır.

2.1.3.1.2. Tsunami

Türkiye' de yeterince dikkate alınmayan ve önemsenmeyen bir doğal afet olan tsunami depremlerin tetiklediği oluşuma sebep olduğu afetlerdendir. Günümüze bu afete şahit olunmasa da geçmiş dönemde ülkemizin kıyı kesimleri tsunami etkilerine maruz kalmıştır. Çok tesadüf edilen bir afet olmasa da kıyıda yaratacağı can ve mal kayıplarının olasılığına karşı halkın yeterli bilgi düzeyinde olması önemlidir (Ceylan, 2016).

2.1.3.1.3. Heyelanlar

Kütle Hareketi olup, kayaç parçalarının tabakalar ve toprağın, yer çekimi etkisiyle yamaç boyunca yuvarlanması, düzlük, vadi içi, yol boyunca eğimin azaldığı yerlerde birikmesi şeklinde gerçekleşen kütle hareketine denir. İnsan yerleşimlerine zarar vermesi durumun da ve ölçüsünde afete dönüşmektedir (Doğanay, 2017). Heyelanların oluşumuna sebep olan doğal ve beşerî faktörler vardır. Doğal faktörler arasında eğim, yağış ve killi yüzey etkilidir. Beşerî faktörler ise kil içeren yamaçta yapılan faaliyetler, bitki örtüsünün tahribi hafriyatlar etkilidir (Ceylan, 2016). Heyelanların oluşmasını hazırlayan unsurların başında yağışlar görülmektedir. Yamaçlarda görülen çatlaklar, eğilmiş ağaçlar veya aynı şekilde duvar ve direkler, kaya ve toprağın eğim boyunca aşağı kayması heyelana dair işaret olabilmektedir (Kadıoğlu, 2008).

2.1.3.1.4. Kaya Düşmesi

Kaya düşmeleri don olayı sebebiyle ya da kayaçların çatlaklarından sızan sular sonucunda kütle hareketleri oluşmaktadır (Gönençgil ve Acar Deniz, 2016). Ana kaya ve zemini oluşturan malzemenin ayrışıp parçalanması ve ana kütleden ayrılarak dik yamaçlar boyunca aşağılara doğru uzaklaşması olayıdır (Sipahioğlu, 2012). Afet olarak

nitelendirilmesi için kaya düşmelerinin insanların can ve mal kaybına sebep olması gerekmektedir. Ülkemizde her yıl çok sayıda insan bu afete maruz kalmaktadır.

2.1.3.1.5. Çamur akıntısı

Yamaçlardan çamurla beraber bazı materyaller ve büyük kayalar da taşınabilir. Çamur akıntılarının çarpma kuvveti oldukça kuvvetli olabildiğinden birçok yapıyı yok edebilmekte, sürüklemekte, canlı veya cansız çevreye zarar verebilir (Sipahioğlu, 2012). Bu olay çamur seli olarak da adlandırılır, kurak ve yarı kurak yerlerde yağmur sularıyla veya karların erimesiyle dik yamaçları aşındırarak toprağında bünyesine katmasıyla çamurlu olarak akması olayıdır (Ceylan, 2016).

2.1.3.2. Atmosfer kökenli doğal afetler

Doğal tehlikelerden kaynağını atmosferden alan afetlere dönüşen olaylara atmosfer kökenli ya da meteorolojik doğal afet denmektedir. Meteoroloji bilimi atmosferde oluşan olayları gözlem, tahmin ve analizi ile beraber canlılar üzerinde ve çevre üzerindeki etkilerini inceleyen bilim dalıdır. Bu sebeple meteorolojik kaynaklı veya bunlarla ilişkili olarak ortaya çıkan olaylar canlı yaşamını, çevreyi tehdit eden boyutlara ulaştığında bunlar meteorolojik afet olarak adlandırılır (Sipahioğlu, 2012; Ceylan, 2016).

2.1.3.2.1. Sel

Sel suların bulunduğu yerde yükselmesi veya başka bir kaynakla gelip kuru olan yüzeyi kaplamasıdır. Bunlar fiziksel, sosyal ve ekonomik yaşamı kesintiye uğratarak insan yaşamını olumsuz olarak etkilerse afete dönüşmektedir. Seller oluşma süreleri bakımından sınıflandırılabilir. Bunlar; yavaş gelişen, hızlı gelişen, ani seller olarak görülmektedir (Kadioğlu, 2008). Meteorolojik afetlerden ülkemizde sıklık bakımından ilk akla gelen afettir. Seller farklı kaynaklarla oluşabilmektedir ve etkili olduğu alanlar farklılık gösterir. Etkili oldukları alanlara göre sınıflanışı, akarsu (taşkın), dağlık alan, yamaç, şehir ve kıyı olarak sınıflandırılmaktadır (Sipahioğlu, 2012).

2.1.3.2.2. Çığ

Bitki örtüsü olmayan eğimli, dağlık arazilerde birikmiş kar örtüsünün iç veya dış kuvvetlerin etkisiyle meydana gelen bir tetikleyici sonucunda yamaç boyunca aşağı doğru kayması olayıdır. Türkiye coğrafyası itibarıyla sarp dağlıkların olduğu özellikle doğu ve kuzey doğu Anadolu bölgelerinde dağlık koşullar bu bölgelerde çığ afetinin oluşmasını etkilemektedir (Kadioğlu, 2008).

2.1.4. Afet eğitimi

Eğitim farklı amaçlarla farklı yöntem tekniklerle bireye geçmişî öğreterek geleceğê hazırlayan toplumun bilgi düzeyini artıran bir araçtır. Toplumların eğitim seviyesi gelişmişlik seviyesine de katkıda bulunur. Afet eğitimi de dirençli toplumlar oluşturma da etkili olmaktadır. Afet eğitiminin amacı bireyi ve toplumu afetler hakkında bilinçlendirmek ve afetler hakkında doğru bilgiye sahip olmalarını sağlamaktır (Mızrak, 2018). Türkiye’de afet bilinci oluşturma için eğitim çalışmaları 1999 ve sonrasında yaşanan depremler etkili olmuştur. Bu dönemden sonra afetler meydana gelmeden önce hazırlıklı olma ve risk azaltma çalışmaları önem kazanmıştır (MEB, 2019). Özellikle eğitim de afet risklerini azaltmaya yönelik bilinçlendirme faaliyetleri önemlidir. Eğitim sayesinde bireylere, tüm kademelerde afetlerin olumsuz sonuçlarını önlemeye yönelik ihtiyacı olan bilgi verilebilir ve bir direnç oluşturmaya yardımcı olunabilir. “Afet eğitimi”, “afet farkındalık eğitimi”, “afet risk eğitimi” ve “afet önleme eğitimi” aslında “afet riski azaltma eğitimi” anlamına gelen farklı ifadelerdir. Afet riski azaltma eğitimi bu kavramları da kapsamına alan daha geniş bir çerçeveyi ele alır (Kaya, vd., 2023).

2.2. Afet Risk Azaltma Eğitimi

Uluslararası literatür de “Disaster Risk Reduction (DRR)” olarak ifade edilen “Afet Risk Azaltma (ARA)” kavramının ülkemizde de son zamanlarda kullanımı artmaktadır. Afet risk azaltma, afetlerin meydana getirdiğî olumsuz etkileri bertaraf etmek amacıyla gerçekleştirilen faaliyetleri kapsar. Bu faaliyetler afet meydana gelmeden önce yapılan uygulamalardır. Bunların en önemli ve etkili eğitim faaliyetleridir. Afetleri meydana getiren doğa kaynaklı olayların tümünü önceden tahmin etmek çok zor olduğundan bu olaylara önceden hazır olmak adına gerçekleştirilen faaliyetler afet risklerini azaltma eğitimleridir. Afet riskini azaltma eğitimi, afetlerin neden olduğî tahribattan korunma hakkında bilginin aktarılmasıdır. Bir bireyin afet olaylarına yanıt verme kapasitesi, belirli bir bölgedeki afet risklerini azaltır. Bu nedenle, afet ve risk arasında doğrudan bir ilişki vardır. Kişinin bir felaketle başa çıkma yeteneğî, onu tamamen ortadan kaldırmasa da onunla ilişkili riski azaltır (Ntim, 2023). Afet öncesi risk azaltma ve dayanıklılık oluşturma, afet risklerine karşı motivasyon, bilgi, beceri ve planlama dahil pratik davranışlar gerektirir. Afet risk azaltma eğitim programlarının temel amacı, çocukların, ailelerin risk ve tehlikelerin nasıl meydana geldiğîni öğrenmesine yardımcı olarak afet olaylarıyla ilgili riski azaltmaktır (Ronan, vd., 2015). Afet risk azaltma eğitimi afetleri önleme hafifletme ve afete karşı dayanıklılık oluşturma için savunmasızlığın giderilmesini dikkate alan müfredatta ve sınıf seviyelerinde sistematik olarak ele alınması

gereken eğitimlerdir (Selby ve Kagawa, 2012). Okul binaları doğal tehlikelere karşı güvenli olmalı ve çocuklar, doğal tehlikeler ve sonuçlarının meydana getirdiği olumsuzluklara daha iyi hazırlanmak için yapabilecekleri eylemler konusunda bilgi sahibi olması sağlanarak güçlendirilmelidir. Doğal Afetlerle ilgili olarak, eğitim kurumlarının, kendi sorumluluğundaki öğrencilerin güvenliğini sağlaması gerekir aynı zamanda öğrencileri doğal tehlikeler konusunda eğitmekten de sorumlu olmaları bakımından ikili rolleri vardır (Bernhardsdottir, 2016). Afet riskinin azaltılmasına yönelik, etkili eğitim yoluyla çocukların çeşitli afetlere maruz kalma durumlarını ve bunun sonucunda ortaya çıkan risk düzeylerini belirlemede aktif olarak yer alabilecek, afet risklerini önleme ve bu riskleri azaltan kararlar alma konusunda bilinç düzeyleri yükselecektir (Apronti vd, 2015).

Afet risk azaltma eğitimi, bireylerin, toplulukların ve toplumların afetlerden kaynaklanan tehditlere karşı dirençlilik ve okullarda tehlikeler ve risk azaltma konusunda öğretimi teşvik etmeye daha iyi hazırlanmalarını sağlamak için öğretim programlarına dahil edilen eğitimlerdir (Ntim, 2023). Afet risk azaltma eğitiminin (ARA) kapsamı okullarla kalmayıp öğrencileri, aile ve toplumu bilinçlendirmeyi içeren geniş bir alandır. Bu alan, afet riskini anlama, bireysel ve toplumsal olarak afet önleme kabiliyeti, acil durumlarda sorumluluk alma gibi alt alanları kapsar. Afet risk azaltma eğitimi yaşam boyu devam eden bir öğrenme süreci olarak tanımlanabilir (Gökmenoğlu, vd., 2021). Sosyal bilgiler dersi de öğrencinin yaşam boyu kullanabilecekleri bilgi ve becerileri onlara kazandırmaya çalışmaktadır. Bu sebeple bu ders de kazandırılması hedeflenen amaçlar çerçevesinde afet risk azaltma eğitiminin varlığı görülmektedir. Afetlerin yönetimine yönelik modern bir bakış açısı hafifletme ve risk azaltmaya odaklanan afet risk azaltma çalışmalarıdır. Afet riski, toplumun ve maruz kalan unsurların kırılganlık boyutlarına göre ölçülmektedir. Yani bir toplumun afetlere karşı direnci o afetin boyutunda etkili olmaktadır. Bu sebeple odaklanılması gereken toplumun eğitimi ve afete karşı direncinin artırılması olmalıdır. Bu noktada afet riski azaltma eğitimi, sistematik çabalarla afet risklerini azaltma kavramı ve uygulamasıdır. Afeti etkili yönetme için en iyi yaklaşımın afet riski azaltma eğitiminin okul müfredatına entegrasyonudur (Aghaei, vd., 2018).

2.2.1 Ulusal ve uluslararası ölçekte afet risk azaltma eğitimi

Uluslararası anlamda Afet risk azaltmaya ilişkin en önemli adımlardan sayılan ve küresel anlamda afet riskinin azaltılmasını teşvik etmek için 2005-2015 yılları arasında

uygulanan Hyogo Çerçeve Eylem Planı (HÇEP) yayınlanmasıdır. Bilgi, yenilik ve eğitimi afete karşı dayanıklılık hedeflerinin merkezine koyan 2005-2015 Hyogo Eylem Çerçevesi' nin önemli bir bileşeni afet risk azaltma eğitimidir (Ntim, 2023). HÇEP'nin uygulandığı on yıllık süre neticesinde afet zararlarının önemli ölçüde azaltıldığı ve can kaybı oranlarında bir düşüş kaydedildiği görülmüştür (Kaya, 2023). Hyogo Çerçeve Eylem Planı'nın (2005-2015) beş önceliği arasında yer alan üçüncü öncelik daha çok eğitim ile ilgilidir (İnal ve Özcebe, 2020). Dünya'da ve ülkemizde afetlerin zararlarının azaltılmasında eğitim konusu ön plana çıkmıştır. Eğitimlerin planlanması ve uluslararası manada sistematik olarak gerçekleştirilebilmesi için “Birleşmiş Milletler Afetlerin Azaltılmasında Uluslararası Stratejisi (UNISDR)” etrafında şekillendirilmektedir. Buna yönelik 2005 yılında gelişen ve değişen dünya koşulları ile Hyogo çerçeve eylem planı (Hyogo Framework For Action) doğrultusunda ülkemizin de yer aldığı birçok ülkede farklı kurumlar tarafından ders kitabı, posterler gibi oyun ve uygulamaları içeren eğitim materyalleri geliştirilmiştir (Mazman Budak, 2019).

Diğer önemli adım 2006 yılında, Uluslararası Afet Azaltma Stratejisi (ISDR), afet risk eğitiminin afetlere karşı savunmasız ülkelere okul müfredatına entegrasyonunu teşvik etmek için “Afet Risk Azaltma Okulda Başlar” adlı bir kampanya başlatmıştır. Kampanya, birçok ülkede başlatılmıştır. Çoğu ülkede afet risk azaltma müfredatının ve eğitiminin önemi artmıştır (Ntim, 2023; Başbuğ-Erkan, vd., 2011).

Afet risk azaltmanın eğitimle gerçekleştirilebileceği görülmüştür. Daha sonra 2015-2030 yıllarını kapsayacak yeni plan Mart 2015'te Japonya'nın Sendai kentinde gerçekleştirilen BM Dünya Afet Riskini Azaltma Konferansında yayımlanan “Sendai Eylem Çerçevesi” bildirgesi ile yayınlanmıştır (Kaya, 2023). Bu bildirmede afet risk azaltma da eğitimin önemi üzerinde durulmuş; Kılavuz ilkelere afet riskleri konusunda eğitim ve farkındalığın kritik önemde olduğu vurgulanmıştır. Sendai Eylem Çerçeve planının “Afet riskini anlamak” eylemini gerçekleştirme amacıyla ulusal ve yerel düzeylerde önem arz eden konular arasında; afet risk azaltma bilgisinin örgün ve yaygın eğitime dahil edilmesini teşvik etmek; Mevcut eğitim ve öğretim mekanizmalarının kullanımı ve benzer yaş gruplarının afet risk azaltmaya yönelik bilgi ve kapasitelerini inşa etmek ve geliştirmek olarak yer verilmiştir (UNDRR, 2015).

2015 yılında gerçekleştirilen BM Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesinde birçok ülkenin katılımıyla dünya da sürdürülebilir kalkınmayı gerçekleştirilmek üzere 2030'a

kadar planlanan hedefler belirlenmiştir. Birçok hedefin afet risk azaltmayla bağlantı kurduğu görülmektedir (Kaya, 2023). Bu hedefler;



Şekil 2.2. Birleşmiş milletler sürdürülebilir kalkınma amaçları

BM 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (BM, 2015).

Hedef 1: “Yoksulluğun tüm biçimlerini her yerde sona erdirmek” hedefinde 2030’ a kadar yoksul ve kırılgan grupların afetlere karşı kırılganlıklarının azaltılarak güçlendirilmelerine vurgu yapıldığı görülmektedir.

Hedef 2: “Açlığı bitirmek, gıda güvenliğine ve iyi beslenmeye ulaşmak ve sürdürülebilir tarımı desteklemek” hedefinde iklim değişikliği, aşırı hava koşulları, kuraklık, sel ve diğer afetlere uyum sağlama kapasitesini güçlendiren dayanıklı tarım uygulamalarının hayata geçirilmesine vurgu yapılmaktadır.

Hedef 11’de: Afetlere ilişkin en fazla vurgu “Şehirleri ve insan yerleşimlerini kapsayıcı, güvenli, dayanıklı ve sürdürülebilir kılmak” hedefinde yapılmıştır. Bu hedefin alt hedeflerinde 2030’a kadar yoksul ve kırılgan grupların korunması temele alınarak afetlerin sebep olduğu ölümlerin ve afetlerden olumsuz etkilenen insan sayısının önemli ölçüde azaltılmasına değinilmiştir. Ayrıca küresel düzeyde afetlerin sebep olduğu ekonomik kayıpların önemli oranda azaltılması hedeflenmiştir. Diğer bir alt hedefte; 2020 yılına kadar afetlere karşı dayanıklılığı gerçekleştirmeye yönelik entegre politika ve planları benimseyen ve uygulayan şehir ve yerleşim yerlerinin sayısının artırılması hedeflenerek Sendai Afet Riskini Azaltma Çerçeve Eylem Planı doğrultusunda bütüncül bir afet risk azaltma planlamasının geliştirilmesi ve uygulanmasına vurgu yapılmıştır.

Hedef 13: “İklim değişikliği ve etkileri ile mücadele için acilen eyleme geçmek” hedefinde bütün ülkelerde iklimle ilgili tehlikelere ve doğal afetlere karşı dayanıklılık ve uyum kapasitesinin güçlendirilmesine değinildiği görülmektedir (BM, 2015).

Dünyada yaşanan bu gelişmelerle beraber Türkiye de sürdürülebilir kalkınma hedeflerini ve afet risk azaltmayı sistematik olarak gerçekleştirmek adına Hyogo Çerçeve Eylem Planı ve devamında Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesinde yer alan Birleşmiş Milletler

Uluslararası Afet Risk Azaltma Stratejisi Kılavuz İlkelerine uygun olarak “Türkiye Afet Risklerinin Azaltılması Platformu” nu devreye soktu (Kurada, 2023).

Ülkemizde risk azaltmaya yönelik çalışmaların tarihsel sürecine bakıldığında afet öncesinde yapılan hazırlığın önemi 1999 Marmara depremi sonrasında anlaşılmıştır. 1999 öncesindeki anlayış daha çok afet sonrası yapılan çalışmaların ön planda olduğu görülmektedir. Okul tabanlı gerçekleştirilen afet eğitimi çalışmaları da yine 1999 yıllarından sonra önem kazandığı görülmektedir. Türkiye’de bu yıldan sonra afet risk azaltmaya yönelik eğitimin öğretim programlarında yer alan kazanımların içerisinde yer almaktadır. Öğretim programlarında afet içeriklerine yer verilen dersler ilkokulda hayat bilgisi, fen bilgisi, sosyal bilgiler olduğu görülmektedir (Baker, 2013).

Afetlere karşı risk azaltmaya yönelik afet sırası ve sonrasında yapılacaklarla ilgili eğitim amaçlı Arama ve Kurtarma Derneği (AKUT) 1995 yılında kurulmuştur (AKUT, 2023). 1999 yılında meydana gelen Marmara depremi afet öncesinde risk azaltma çalışmalarının gerekliliğini ortaya koymuştur. Önceden riskleri azaltmak için eğitimlerin önemi anlaşılmış ve buna yönelik planlamalar yapılmıştır. 2009 yılında afet ve acil durum yönetimi başkanlığı (AFAD) kurularak afetlere karşı çalışmalarda yetki ve sorumluluk bir yerde toplanmıştır (AFAD, 2023).

Okullarda öğretim programlarında yer verilen afet risk azaltmaya yönelik konuları desteklemek amacıyla Türk Kızılayı’ da öğrencileri için ‘Güvenli Yaşamı Öğreniyorum’ adı altında materyaller hazırlamış okullara bunları dağıtmıştır (Başbuğ-Erkan, vd., 2011). Ülkemizde afetlere karşı okullarda verilen eğitimlere yönelik en önemli projelerinden biri de Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) ve Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı (JICA) 18 Ekim 2010 tarihinde okullarda tüm paydaşlarında kapsayıcı ve projenin içerisine dahil edecek şekilde afetler konusunda bilinçlendirilmeleri ve afet zararlarının en aza indirilmesi amacıyla ‘Okul Tabanlı Afet Eğitimi Projesi’ anlaşması imzalanmasıdır. Proje dahilinde okullara etkin bir afet ve acil durum yönetim planı kılavuzu geliştirilmesini, öğretim programlarının Japonyanın deneyimleri rehberliğinde güncellenmesi ve bunlara ek olarak ders materyalleri, kitap ve araç gereçlerin hazırlanması için çalışmalar yapılmıştır. Proje seçilen pilot illerdeki okullarda uygulanmış ve başarılı sonuçları itibarıyla 6 ay daha uzatılmıştır (Özmen ve İnce, 2017).

Uluslararası ve ulusal alanlarda afet risk azaltma çalışmaları hız kazanarak devam etmektedir. Afet risk azaltma eğitimleri, toplumun afetlerle başa çıkabilmesini

kavramasında kritik bir noktadır, ayrıca gelecek neslinde bu bilinçle yetiştirilmesi açısından bu eğitim ileriye dönük maliyeti düşük yatırımlardandır. Bu eğitim sürekli ve sistematik olarak yürütülmelidir (Başbuğ-Erkan, vd., 2011). Ülkemiz afet risk azaltma konusunda eğitimin önemi anlaşılmış ve ders içeriklerinde yerini almıştır.

İlkokul ve orta okullarda afet risk azaltmaya yönelik bir ders olmasada sosyal bilgiler, hayat bilgisi, fen bilgisi gibi ders içeriklerinde afet risk azaltma konuları öğretilmektedir. Sosyal bilgiler dersi özellikle önemli bir konumda yer almaktadır. Afet risk azaltma eğitiminin doğasına en uygun ders olarak ön plana çıkmaktadır.

2.3. Sosyal Bilgiler Dersi ve Afet Risk Azaltma (ARA) Eğitimi

Okul ortamları, afetler sırasında çocuklar için yüksek risk oluşturabilir. Ülkeler genelinde çocuklar zamanlarının önemli bir kısmını okulda geçirmektedir. Bu sebeplede çocukların bu konuda yeterli bilince sahip olması gerekmektedir (Stough vd., 2020). Afet risk azaltma eğitiminin okul faaliyetlerinde yer alması, ders içeriklerine dahil edilmesi bu eğitimle kazandırılmak istenilenlerin her aileye ve topluluğa ulaşmasını sağlamanın en iyi yollarından biri olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle, afete dirençli topluluklar geliştirme hedefi büyük ölçüde afet risk azaltma eğitiminin başarısına bağlıdır (Thi ve Shaw, 2016).

Afet risk azaltma eğitimi sadece bilinçli çocuklar ve öğretmenlerle değil, aynı zamanda ebeveynlerle de paylaşılması için de bu eğitimi içselleştirmeleri önemlidir. Çocuklar eve döndüklerinde bunu kendi evlerinde dile getirmeleri açısından da bu eğitimin kritik noktasındadır (Amri vd. 2022). Afet risk azaltma girişimlerinde giderek artan bir şekilde, afetlerin etkisi ile sürdürülebilir kalkınma arasındaki bağlantı vurgulanmaktadır. Bu ilişki, özellikle gelişmekte olan ülkelerde afet durumlarının meydana getirdiği olumsuz etkilerin birkaç yıl içinde elde edilen gelişim kazanımlarını yok edebileceği açıktır. Okullarda afet risk azaltma eğitimi, uzun vadeli afet risk azaltma stratejilerinde kilit bir unsur olarak önerilmektedir. Afetler sırasında çocukların kayıpların azaltılmasında katkıda bulunabilecekleri en azından kendini korumayı öğrenmesi önemlidir. Buna uygun olarak müfredat ve öğretim uygulamaları artık çocuklar arasında afetle ilgili bilgileri teşvik etmek için araçlar olarak kabul edilmiştir (Ntim, 2023).

Sosyal Bilgiler dersi, farkındalık kazanan, gerçek hayatta karşı karşıya geleceği olaylar ve sorunlar ile başa çıkabilen bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Bu amaç

doğrultusunda öğretim programının hazırlanması ve öğretmenlerin programdaki bilgi, beceri, tutum, davranış ve kazanımları öğrencilere verebilecek düzeyde iyi eğitilmiş olmaları gerekmektedir (Demirhan, 2021). Sosyal bilgiler dersinin temel amaçları içerisinde bireylerin ulusal bilinç ve kalkınma için birlik olma, kültür ve toplumsal sorunlar geleceğe dair alması gereken sorumluluklar, hakkında bilgilendirme ile topluma uyum sağlamaları amaçlanmaktadır. Bir ders olarak sosyal bilgilerin temel amaçları arasında öğrencilere ulusal bilinç ve kalkınma için birlik aşlamak yer almaktadır. Bu ders ayrıca bireyleri kültür ve toplumsal sorunlar, değerler ve kendilerini bekleyen geleceğe dair umutlar hakkında bilgi sahibi yaparak onları topluma uyum sağlamaya hazırlar. Böylece, bu tür öğrencilerin daha iyi bir toplum için toplumsal uyum ve ilerlemeye katkıda bulunabilecek sorumlu vatandaşlar olmaları beklenmektedir (Kyei ve Tachin, 2022). Bu sebeple ülkenin coğrafi yapısı, çevre sorunları ve bunlara etkin, kalıcı müdahalelerde bulunabilmesi için eğitim sistemi içerisinde bu bilincin geliştirilmesine bağlıdır. Bu bilincin en iyi benimsenebileceği çağları kapsayan ve içerik olarakta etkin bireyler yetiştirmeyi hedefleyen ders sosyal bilgilerdir. Dolayısıyla gelecek nesillere çevre, çevre sorunları ile alakalı yapılması gerekenlerle alakalı bilinç bu ders kapsamında benimsenebilir (Gömleksiz ve Cüro, 2011).

Deprem, sel, yangın, vb. afetler kavram olarak soyut olsada hayati önem taşıyan ve küçük yaşlardan itibaren benimsenilmeye başlanması hem bireyi hem toplumu korumak için kritiktir. Erken yaşlarda verilen afet risk azaltma eğitimi aynı zamanda her kademedeki öğrencinin özellikleri gözönüne alınarak içeriği ve kapsamı genişletilerek verilmelidir (Gülay, 2010). Özellikle sosyal bilgiler dersi öğrencileri sosyal konularda bilgi verme, sosyal kararlar almak için eleştirel düşünceyi geliştirmek konusunda öncelikli sorumluluğu üstlenir (Nelson, 2001).

Buamona, vd., 'e (2023) göre sosyal bilgiler dersinde afet zararlarını azaltma sürecine dahil edilebilecek genel aşamalar şunlardır;

Afet risklerinin belirlenmesi: Afet zararlarını azaltmanın ilk aşaması, okul alanı ve çevre topluluklardaki mevcut afet risklerinin belirlenmesidir. Bu, deprem, sel, yangın veya toprak kayması gibi meydana gelebilecek afet türleri hakkında bilgi sahibi olmayı içerir. Sosyal bilgiler dersinde öğrenciler bu riskleri tanımlamaya yardımcı olmak için doğal kaynaklar, hava koşulları ve kendi bölgelerinin coğrafyası hakkında bilgi edinebilirler.

Hasar görebilirlik değerlendirmesi: Afet riskinin belirlenmesinin ardından bir sonraki adım bölgenin ve toplumun afete karşı savunmasızlığının değerlendirilmesidir. Sosyal bilgilerde öğrenciler, yeterli altyapı eksikliği, yoksulluk seviyeleri veya çevresel değişiklikler gibi bir alanı afetlere karşı savunmasız hale getiren faktörleri inceleyebilirler.

Acil durum planlaması: Riskleri belirledikten ve güvenlik açıklarını değerlendirdikten sonraki adım, acil durum planlarının geliştirilmesidir. Bu acil durum planı, bir afet meydana geldiğinde tahliye prosedürleri, tahliye yolları, güvenli yerlerin konumu ve acil durum iletişimleri gibi atılacak adımları içerir. Sosyal bilgilerde öğrenciler acil durum planlamasının önemini ve etkili acil durum planlarının nasıl tasarlanacağını öğrenebilirler. Aileleri ile en yakın konumdaki toplanma yerlerini tespit etmek gibi, acil durumlarda yapılacakları planlarlar.

Halkın eğitimi ve farkındalığı: Afet zararlarını azaltma sürecinin önemli bir kısmı, afetler konusunda halkın farkındalığının ve eğitiminin artırılmasıdır. Sosyal bilgiler dersinde öğrenciler okullarında ve topluluklarında afet bilinçlendirme kampanyası faaliyetlerine katılabilirler. Afet türleri, hafifletme önlemleri ve acil müdahale önlemleri hakkında ebeveynlere, akranlara ve genel halka bilgi aktarabilirler (Buamona, vd., 2023).

Afet risk azaltma eğitimi toplumsal afet direncini güçlendirmenin sürdürülebilirliğini ve sürekliliğini sağlamaya yönelik bilinçlendirme faaliyetlerine dayalı bir süreçtir. Bu eğitimle hedeflenenler; Özellikle çocukların genel olarak güvenlik ve özel olarak da afet risk azaltma ile ilgili bilişsel bilgi ve becerilere sahip olmalarını sağlamak, öğrencileri afete dayanıklılık eğitiminin aktif aktörleri olarak teşvik etmektir. Afet risk azaltma eğitimi uzun vadeli insani gelişmeye yapılan bir yatırım olması yönüyle önemlidir (Amri vd. 2022). Afetler ekonomik ve can kayıplarıyla sonuçlanan olaylardır. Çocuklar afetlerden en çok etkilenen savunmasız bir gruptur. Aynı zamanda, ailelerini ve arkadaşlarını tehlikeye hazırlık konusunda bilgilendirebilecek aktif bir gruptur. Çocukların afet konusunda eğitilmesi ve bilgilerinin arttırılması, onların afet tehdidine uygun şekilde tepki vermelerine yardımcı olur (Song vd. 2022).

Kortak, (2023) 'e göre afet eğitimlerinin okullarda verilmesi bireylerde küçük yaşlardan itibaren farkındalık oluşturmak ve eğitimleri sürdürülebilir hale getirebilmek açısından önemlidir.

Hem çocuklar hem de yetişkinler aktif, çok duyulu katılımı ve oyun yoluyla daha iyi öğrenirler. Oyuncaklar, modeller, oyunlar ve rol oyunları dersleri aktarmanın önemli yollarıdır. Çocukların afet riskinin azaltılması eğitiminde etkin katılımı, kişisel gelişim ve beceriler, öz yeterlilik ve kişilerarası ilişkilerinin gelişmesine yardımcı olur (Pfefferbaum, vd., 2017).

Ders kitapları yanı sıra hikaye kitapları, çizgi romanlar, drama, müzik, şiir, dans ve görsel sanatlar da bilgi ve fikir alışverişi için önemli yollar olabilir (Petal, 2008). Farklı materyal ve etkinliklerle gerçekleştirilen afet risk azaltma eğitimi daha etkili ve dikkat çekici olmaktadır. Afet risk azaltma eğitiminin ders dışı etkinliklerle entegrasyonu için sınıf dışı etkinliklere deprem simülasyonu örnek olabilmektedir. Diğer bir örnek risk ve afetler hakkında bilgi vermek için kukla gösterileri ve dans gösterileri de dahil olmak üzere sanatın kullanılması olabilir (Amri vd. 2022). Özellikle internetin sağladığı iletişim ve bilgi paylaşımı olanaklarının bir sonucu olarak, afet riskini azaltma da okul çocukları ve genel halk için çok sayıda eğitim materyali üretilmiştir. Japonya'nın Kobe kentinde düzenlenen 2005 Dünya Afet Azaltma Konferansı'ndan sonraki dönemde kitapçıklar, öğretmenler için el kitapları, öğrenci ders kitapları, posterler, aktiviteler, masa oyunları, kart oyunları, elektronik oyunlar ve web siteleri şeklinde yeni eğitim materyallerinde gerçek bir patlama yaşanmıştır (Petal, 2008). Song vd., (2022)'e göre afet risk azaltmada teknolojinin kullanımına ve öğrenciler için çevrimiçi afet risk azaltma eğitim materyalleri, web tehlike haritalarının ilköğretim ve ortaokullarda afet risk azaltma eğitiminde etkililiğini araştırmış ve öğrenme materyalleri tasarlaması gerektiğine dikkat çekmişlerdir. Geleneksel bilginin modern teknoloji ile birleştirilmesi afet risk azaltma eğitimi için önemlidir. Okullarda öğrencilere modern deneyimler sunan ve öğrenme motivasyonlarını artıran dijital öğrenme gereklidir. Sosyal bilgiler dersinde de afet risk azaltma konularında yaparak- yaşayarak öğrenme çerçevesinde öğrencilerin aktif olduğu bir öğrenme- öğretme süreci temele alarak gerçekleştirilmesi önemlidir.

Sosyal bilgiler dersinde afet risk azaltma eğitimi, öğrencilerin ihtiyaç ve ilgi alanlarıyla alakalı ve onları öğrenmeye motive edebilecek öğretim yöntemlerinin kullanılmasını gerektirir. Ayrıca, afetler bilgi ve planlama ile hafifletilebildiğinden; fiziksel ve çevresel koruma önlemleri ve müdahale hazırlığı ve bu unsurlar herhangi bir afet risk azaltma eğitim materyalinde gösterilmelidir. Öğretmenler afet risk azaltma eğitim konularında öğrencileri eğitme konusunda farklı yaklaşımlar kullanabilirler. Bu

yöntemleri kullanırken, öğrencilerin belirli yaş gruplarını dikkate alarak, bilgilerin tam ve nitelikli bir şekilde iletilmesi önemlidir. Sağlanan bilgiler öğrencileri korkutmamalıdır.

Öğrencilere afetleri yaşamadan önce vermesi gereken tepki ve göstermesi gereken davranışlar öğretilmelidir. Afet riskini azaltma öğretimi gerçekleştirilirken etkileşimli yöntemler kullanılabilir. Tartışmalar, beyin fırtınası, etkileşimli sunumlar, vaka çalışmaları, rol yapma ve yaparak öğrenmeyi içermelidir (Ntim, vd., 2023). Çocuklar için afet risk azaltma eğitiminde kullanılacak araçlar okul ders kitapları ve etkileşimli çevrimiçi ve çevrimdışı oyunlar olabilir. Eğitici animasyonlar, şarkı söyleme, dans, resim, poster, tiyatrolar ve oyunlar, akranlarla tartışmalar, etkileşimli 3D simülasyonlar, afetle ilgili müzeler, sergiler ve saha ziyareti gibi materyaller kullanılabilir. Bunlar belirlenirken öğrencilerin yaşı, öğrenme becerileri ve kapasiteleri gözetilmelidir (Aghaei, vd., 2018).

2.3.1. Sosyal bilgiler öğretim programı ve ders kitabında afet risk azaltma eğitimi

Ülkemizde doğal afetler yıkıcı sonuçlara sebep olmuş bu olayların sonucunda her alan gibi eğitim alanına da yansımaları olmuş ve programlara dahil edilmiştir. Fakat olay meydana geldikten sonra bu eğitimlerin verilmesi ve daha sonra unutulması bu eğitimlerin işlevsel bir hal almasını engellemiştir. Günümüzde bilimin ve teknolojinin gelişimine rağmen depremi önceden tespit etmek mümkün olamamaktadır. Çalışmalar incelendiğinde toplumun afete karşı duyarlılığını geliştirmek için afet eğitimlerinin düzenli, tutarlı olarak sürekli uygulanması gerekir. Afetlerin risklerini azaltabilmek halkı bilinçlendirme ve bilgilendirmeye azaltılabilmektedir (Ceylan, 2016). Okullarda eğitimin temel rehberi öğretim programıdır. Öğretmenler içinde yol haritası olan öğretim programı bir dersin içerisinde kazandırılacakları içerir. Bu sebeple öğretim programları güncellenmekte ve toplumsal sorunlar, olgularda bu güncellemeyi şekillendirmektedir, öğrencilerin günlük yaşamında karşılaştığı problemlere çözüm üreten, çalışkan bir nesil hedefleyen tüm toplumlar bunu yapmaktadır (Kaya, vd., 2023).

Tanzimat devrinde Afetlerden deprem konusuna ilk kez Muhtasar Tarih-i Osmani adlı 38 sayfalık ders kitabında yer verilmiştir (Yeşiltaş, 2014). 17 Ağustos ve 12 Kasım 1999’ da Yalova, İzmit, Bolu, düzce de meydana gelen ve sonuçları itibari ile ağır kayıplara sebebiyet veren depremler, eğitim sistemi içerisinde teorik bilgi dışında yer almaması bu konunun ciddiye alınmadığını ortaya koymaktadır. Bu yıl itibari ile deprem ve diğer doğal afet konularının ilk ve orta öğretimde daha fazla ele alınması ön plana çıkmış

ve ders kitapları da bu açıdan geliştirilmiştir (Akyüz, 2021). 1999 yılından sonra MEB üniversitelerin desteğiyle okul müfredatında afet hazırlığı ve afetten korunma konularına ağırlık vermiştir. Lise seviyesinde afetin sebepleri ve zararlarını azaltma afetlerden toplumun korunması gibi daha detaylı bilgilere yer verilmiştir. Deprem eğitime ağırlık verilmiş tüm doğal afetleri kapsayan bir program yoktur (Kadıoğlu, 2009).

Sosyal bilgiler dersi öğretim programı 2005 yılından itibaren yapılandırmacılık yaklaşımı temelinde ve çağın gereksinimlerine göre yenilenmiştir. Sosyal bilgiler dersi içeriği açısından doğal afet konularına yer verilen bir ders olmuş 2005 yılındaki programla doğal afet konuları daha bütünsel ve işlevsel yer verildiği görülmektedir (Yeşiltaş, 2014).

Küreselleşme ile gelen gelişmeler, teknolojik ilerlemelerle beraber 2017, 2018 yıllarında sosyal bilgiler öğretim programları güncellenmiştir. Başibüyük ve Pala (2023) araştırmasında afet eğitimi açısından sosyal bilgilerde on bir kazanımın olduğu ve bu kazanımların onu bilişsel biri duyuşsal alana hitap etmektedir. Psikomotor becerisine hitap eden bir kazanıma rastlanmamıştır. Afet eğitime uygun olarak en fazla kazanımın insanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanında yer verilmesini bu öğrenme alanının coğrafya disiplinine ait içeriklere daha fazla sahip olmasıyla açıklamıştır.

Sosyal bilgiler öğretim programı 6 Şubat depremleri sonrasında 2023 yılında taslak sosyal bilgiler öğretim programında afet konusuna ilişkin kazanımlar güncellenmiştir. Bu sosyal bilgiler dersinin afet risk azaltma eğitimi açısından önemini ve bu eğitimin verilmesi en uygun dersin sosyal bilgiler olduğunu göstermektedir. 2023 taslak sosyal bilgiler öğretim programında, 2018 programına göre karşılaştırıldığında afetlerle alakalı kazanım sayısında herhangi bir değişiklik meydana gelmemiştir. Kazanımların yerleri ve öğrenme alanlarında da herhangi bir değişiklik yoktur. İçerikleri değiştirilmiş ve 2018 programına göre daha detaylı olarak afet öncesi sırası ve sonrasına da değinilmiştir.

Tablo 2.1’de 2005, 2018 sosyal bilgiler öğretim programı afet risk azaltma ile ilişkili kazanımları ve 2023 taslak sosyal bilgiler öğretim programında güncellenen afet risk azaltma ile ilişkili kazanımları karşılaştırmalı olarak verilmiştir;

Tablo 2.1. 2005, 2018 sosyal bilgiler öğretim programı afet risk azaltma ile ilişkili kazanımları ve 2023 taslak sosyal bilgiler öğretim programında güncellenen afet risk azaltma ile ilişkili kazanımları

2005 sosyal bilgiler öğretim programında Afet Risk Azaltma Kazanımları	2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Afet Risk Azaltma Kazanımları	2023 Sosyal Bilgiler Taslak Öğretim Programı Afet Risk Azaltma Kazanımları
Doğal afetler karşısında hazırlıklı olur.	Doğal afetlere yönelik gerekli hazırlıkları yapar. Öğrencinin yaşadığı çevrede karşılaşma olasılığı olan doğal afetlere öncelik verilir. Deprem çantası hazırlığı konusuna değinilir.	Afet öncesi, sırası ve sonrasına yönelik gerekli hazırlıkları yapar. Afet ve acil durum aile planı hazırlatılır. Planda; afet öncesi, sırası ve sonrasında yapılması gerekenler listelenir. Planın aileye özgü bölümlerinin (toplanma alanının kararlaştırılması, acil durumda bilgi verilecek kişilerin belirlenmesi vb.) evde aile ile birlikte tamamlanması teşvik edilir. Afet ve acil durum çantası hazırlatılır.
Yaşadığı bölgede görülen bir afet ile bölgenin coğrafi özelliklerini ilişkilendirir.	Yaşadığı çevredeki afetlerin ve çevre sorunlarının oluşum nedenlerini sorgular.	Yaşadığı çevredeki afetlerin ve çevre sorunlarının oluşum nedenlerini sorgular.
Ülkemizin diğer ülkelerle doğal afetlerde ve çevre sorunlarında dayanışma ve iş birliği içinde olmasının önemini fark eder.	Doğal afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklerle açıklar.	Afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklerle açıklar. Afet sonrasında “toplumsal güç Birliği”nin önemi vurgulanır. Afet sonrasında toplumun farklı kesimleri (kamu ve özel sektör kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, belediyeler, kolluk kuvvetleri, sağlık ve eğitim çalışanları vb.) arasındaki koordinasyon, birlik ve yardımlaşmanın toplumsal güç birliği ve afet sonrası iyileşmedeki etkisi üzerine örnekler verilir.

Tablo 2.1. (Devam) 2005, 2018 sosyal bilgiler öğretim programı afet risk azaltma ile ilişkili kazanımları ve 2023 taslak sosyal bilgiler öğretim programında güncellenen afet risk azaltma ile ilişkili kazanımları

Küresel sorunlarla uluslararası kuruluşların kuruluş amaçlarını ilişkilendirir.	Arkadaşlarıyla birlikte küresel sorunların çözümüne yönelik fikir önerileri geliştirir. Küresel iklim değişimi, doğa kaynaklı afetler, açlık, terör ve göç konuları ele alınacaktır.	Arkadaşlarıyla birlikte küresel sorunların çözümüne yönelik fikir önerileri geliştirir. Küresel iklim değişimi, doğa kaynaklı afetler, açlık, terör ve göç konuları ele alınacaktır.
Küresel sorunların çözümlerinin yaşama geçirilmesinde kişisel sorumluluğunu fark eder		

Tablo 2.1.'de görüldüğü üzere afet konusunda 2005 sosyal bilgiler öğretim programında daha fazla sayıda kazanım yer almaktadır. 2018 ve 2023 sosyal bilgiler öğretim programında kazanım sayıları, kazanım yerlerinde herhangi bir fark yoktur. 2018 sosyal bilgiler öğretim programından farklı olarak 2023 yılında afetlerle alakalı iki kazanımda değişiklik olduğu diğer kazanımlarda herhangi bir değişiklik olmadığı görülmektedir. Ders kitapları öğretim programı çerçevesinde kazandırılmak istenen kazanım, beceri ve değerlere göre hazırlanmış, öğrencinin bilgiye ulaşmasına yardımcı olmaktadır. Sosyal bilgiler ders kitapları, sosyal bilgiler dersinin temel materyallerinden birisidir. Sosyal bilgiler dersi öğretim programında afet içeriklerine yer verilmektedir. Sosyal bilgiler dersi ders kitaplarının görsel ve metinlerinde da afet risk azaltmaya yönelik içerikler sunulmaktadır. Sosyal bilgiler ders kitabında afetlerle alakalı afet türlerine ilişkin bilgilerin ve ülkemizde görülen afetlerle alakalı görsellere yer verilmektedir (Değirmenci, vd., 2019).

2.4. İlgili Araştırmalar

Karataş (2011), Sosyal Bilgiler Dersi Doğal Afet konusunda drama tekniğinin öğrencilerin başarılarına olan etkisini incelediği araştırmada 4 ve 5. Sınıf sosyal bilgiler öğrencilerine ön test ve son test kontrol gruplu deneysel desen kullanılmıştır. Verileri araştırmacı tarafından geliştirilen ünite başarı testi ve tutum ölçeği ile toplanmıştır. Deney ve kontrol grubuna ön test-son test uygulanmış öğrencilerin başarıları testinde ön test sonuçlarında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Deney grubunda uygulanan drama yönteminin, kontrol grubunda uygulanan geleneksel öğretim yöntemine oranla öğrenci

başarısını daha fazla arttırdığı son test sonuçları ortaya koymuştur. Geleneksel yöntemle işlenen derslerin, öğrencilerde derse yönelik olumlu tutum geliştirmeye yardım etme konusunda başarısız olduğu araştırmanın sonuçlarındandır.

Kırıkkaya vd., (2011) Fen ve teknoloji dersi öğretim programındaki afet eğitime yönelik öğretmenlerin görüşüne başvurduğu araştırmada öğretmenlerin afet eğitimi konularını, kazanımlarını ne kadar önemli bulup ne kadarını uyguladıklarını belirlemeye çalışmıştır. Fen ve teknoloji öğretmenlerinin afet eğitiminin nasıl olması konusundaki görüşlerini cinsiyet ve kıdem değişkenlerine göre araştıran bu çalışma ilişkisel tarama modeli niteliğindedir. Araştırma bulgularında, kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre anlamlı bir farkla afetle alakalı kazanımları daha önemli bulmaları ve daha fazla uygulamaları, sıkça afet yaşanan ülkemizde afetlerden kadın ve çocukların daha çok zarar görmesi nedeniyle, kadın öğretmenlerin bu konuya daha fazla duyarlılık gösterdikleri ile açıklanmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenlerin afet eğitimi konusunda karşılaşılan güçlükleri, öğrencileri MEB tarafından uygulanan sınavlara hazırlamanın afet eğitimi ile ilgili ders işlemelerine engel olması, afet eğitime karşı öğrencilerin ilgi duymamaları, afet eğitime ilişkin yeterli etkinlik kitabının olmaması şeklinde ifade ettikleri tespit edilmiştir.

Öcal vd., (2016) tarafından gerçekleştirilen “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Afetlere Yönelik İnanışlarının İncelenmesi” başlıklı araştırmada, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının afetlere yönelik mitolojik inanışlarını çeşitli değişkenler açısından incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma nicel yaklaşıma göre tasarlanmış olup, tarama desenindedir. Çalışmanın örneklemini üç devlet üniversitesinin sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı 3 ve 4. sınıfına devam eden 252 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışma verilerinin toplanmasında araştırmacılar tarafından geliştirilen anket formu kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre sosyal bilgiler öğretmen adaylarının afetlerin ortaya çıkışı ve olası etkileri noktasında açısından eksik bilgilere ve yanlış inanışlara sahip olduğu tespit edilmiştir.

Sarı (2016) tarafından gerçekleştirilen “Türkiye’de Afet Eğitimi Uygulamalarının Öğretmen Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi” başlıklı araştırmada, ortaokulda görev yapan öğretmenlerin afet eğitimi içeriği ve uygulamalarına yönelik görüş ve önerilerine başvurulmuştur. Araştırmanın katılımcılarını 238 öğretmen oluşturmaktadır. Öğretmenlerin demografik bilgileri alınmış, buna yönelik verdiği cevaplar değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonuçlarında öğretmenlerden herhangi bir afete maruz

kaldığını söyleyenlerin, afet eğitimi alma oranlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Afetlere yönelik bireysel hazırlıkların toplumsal hazırlığa dönüşebileceğine ilişkin öğretmenlerin çoğunun olumlu yanıt verdiği görülmüştür. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu, afet eğitimlerinin AFAD, ikinci olarak ise MEB tarafından verilmesi gerektiğini belirttikleri görülmektedir.

Şahin, Lamba ve Öztop (2018) tarafından gerçekleştirilen “Üniversite Öğrencilerinin Afet Bilinci ve Afete Hazırlık Düzeylerinin Belirlenmesi” başlıklı araştırmada, lisans öğrencilerinin afete hazırlık ve temel afet bilinci düzeylerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, öğrencilerin çoğu daha önce herhangi bir afet eğitimi almadığı belirtilmiştir. Okul afet planlarında bulunması gereken toplanma bölgeleri öğrencilerin neredeyse tamamı tarafından bilinmediği tespit edilmiştir. Öğrencilerin çoğunun deprem çantasına sahip olmadıkları tespit edilmiştir.

Avcı (2019) tarafından gerçekleştirilen “Afet Eğitimi ve Afet Eğitiminde Kullanılan Teknolojilere İlişkin Afet Eğitici, Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri (Bursa Afet Eğitim ve Simülasyon Merkezi Örneği)” başlıklı araştırmasında, afet eğitim merkezinde gerçekleştirilen afet eğitimleri ve afet eğitimlerinde kullanılan teknolojilere ilişkin afet eğitimcilerinin, öğretmenlerin ve lise öğrencilerinin görüşlerini incelemek amaçlanmıştır. Öğrencilere “Afet eğitimi ve afet eğitiminde kullanılan teknolojilere ilişkin görüş anketi” Öğretmenlere ve afet eğitimi uzmanlarına araştırmacı tarafından oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formları uygulanmıştır. Araştırmanın bulgularında deprem simülatörü en yüksek ortalamayla en beğenilen teknoloji destekli uygulama olmuştur. Öğrencilere yapılan ankette, en fazla katıldıkları maddenin afet eğitiminin gerekli olduğuna ilişkin olduğu görülmüştür. Afet gönüllüsü olmak isterim şeklindeki maddeye en az seviyede katıldıkları görülmüştür. Öğrenciler afet eğitiminde teknoloji kullanımının eğitimi zevkli hale getirdiğini belirtmişlerdir. Öğrencilerinin afet eğitimi etkinliklerinde görmek istedikleri teknoloji destekli materyalin sanal gerçeklik uygulamaları olduğu görülmüştür. Araştırmanın sonuçlarında afet eğitimcilerinin kendini afet eğitimcisi olarak yeterli hissetmediği ve çeşitli eğitimlerle kendilerini geliştirmek istedikleri görülmüştür. Araştırmada görüşülen öğretmenlerin hepsinin afet eğitimlerini afetlerle mücadele önemli bulduğu sonucuna varıldığı görülmüştür.

CabilaonValencia vd., (2019) tarafından gerçekleştirilen “Integration of Disaster Risk Reduction in the Curriculum of Philippine Educational Institution” başlıklı

araştırmada Filipinler'deki eğitim kurumları arasında afet risk azaltmayı müfredata entegre etmeye yönelik çalışmalar incelemiştir. Literatür taraması ve afet risk azaltma uzmanlarıyla yapılan görüşmeye dayanarak, müfredattaki içerikler ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Filipin okullarında afet risk azaltma uygulamasına yönelik çalışmaların, afet risk azaltma ile ilgili uluslararası ve ulusal yasaların kabul edilmesiyle desteklendiği belirtilmiştir. Afet risk azaltmanın okullarda tüm öğrenciler için zorunlu bir ders olarak okutulması gerektiği, temel eğitim öğretmenlerinin ve öğretmen eğitimcilerinin afet risk azaltma konusunu ele alacak kapasitede olmaları gerektiği ifade edilmiştir.

Değirmenci, Kuzey ve Yetişensoy (2019) tarafından gerçekleştirilen “Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Afet Bilinci ve Eğitimi” başlıklı araştırmada, 4, 5, 6, 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının metin ve görsellerini afet bilinci ve eğitimi açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma verileri incelenirken doküman inceleme deseni kullanılmış ve verilerin analizinde içerik analizi tekniğine başvurulmuştur. Araştırma sonuçlara bakıldığında 4. sınıf ders kitabında deprem afetinin etkileri, nedenleri, sonuçları, öncesinde ve deprem sırasında yapılması gerekenlere hem metin içerisinde hem de görsellerde yer verilirken, deprem sonrası için daha az bilgilere yer verildiği görülmüştür. Araştırmanın diğer bir sonucu incelenen ders kitaplarında afet bilinci ve farkındalığına yönelik görsel ve metin ifadelerinin yer aldığı fakat afet eğitimine yönelik uygulamalara sınırlı yer verildiği ifade edilmiştir.

Sözcü ve Aydınöz (2019) tarafından gerçekleştirilen “Öğretmen Adaylarının Doğal Afet Okuryazarlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi” başlıklı araştırmada, öğretmen adaylarının doğal afetler okuryazarlık düzeylerini belirlemek amaçlanmıştır. Sınıf öğretmenliği, fen bilgisi öğretmenliği ve sosyal bilgiler öğretmenliği bölümlerinin 4. sınıflarında öğrenim gören öğretmen adaylarının doğal afetler okuryazarlık açısından görüşleri incelenmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak, araştırmacı tarafından geliştirilen ‘Doğal Afetler Okuryazarlığı Anketi’ kullanılmıştır. Doğal afet okuryazarlığı anketi doğal afet okuryazarlığı bileşenlerinden bilgi, duyuşsal eğilim, davranış ve bunların alt boyutlarından oluşturulmuştur. Çalışmanın bulguları incelendiğinde doğal afet faaliyetine katılan, kurum ismi bilen ve kampüs afet planını bilmeyen öğretmen adaylarının doğal afet okuryazarlığı genel puanları, diğerlerinin doğal afet okuryazarlığı genel puanlarına göre yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Araştırmanın sonuçlarında akademik ortalama açısından ortalaması yüksek olan öğretmen adaylarının doğal afet okuryazarlığı genel puanlarının diğerlerine göre daha

yüksek olduğu da görülmüştür. Genel olarak öğretmen adaylarının doğal afet okuryazarlık bilgi düzeylerinin orta düzeyin kısmen üzerinde olduğu görülmüştür. Ayrıca öğretmen adaylarının doğal afet okuryazarlık duyuşsal eğilimlerinin yüksek düzey sınırında olduğu tespit edilmiştir.

Ayvazoğlu, Çekiç ve Yücel (2020) tarafından gerçekleştirilen “Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Öğrencilerinin Afet Risk Algısı ve Afete Hazırlık Durumlarının Değerlendirilmesi” başlıklı araştırmada, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi’nde öğrenim gören öğrencilerin afet risklerine karşı algıları ve afet öncesi hazırlıkları ile ilişkisinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak katılımcıların sosyo-demografik özelliklerini belirlemeye yönelik hazırlanan “kişisel bilgi formu” ve “Afet risk algısı ve hazırlıklı olma durumu ölçeği” kullanılmıştır. Çalışmanın bulgularında katılımcıların çoğu daha önce büyük bir afet yaşamamış oldukları görülmüştür. Katılımcıların afet risk algı düzeyleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı farklılık olduğu ve kadın grubunun risk algı düzeylerinin, erkek grubundan daha yüksek olduğu saptandığı görülmüştür. Katılımcıların afet risk algı düzeyleri ile afet eğitimi almaları arasında anlamlı farklılık olduğu ve eğitim alan grubun risk algı düzeylerinin, eğitim almayan gruptan daha yüksek olduğu araştırmanın sonuçlarıdır.

Çelik (2020) tarafından gerçekleştirilen “İlkokul Öğretmenlerinin Afete Hazırlık Düzeyleri ile Afet Eğitiminin Eğitim Programlarındaki Yerine Yönelik Görüşlerin” başlıklı araştırmada öğretmenlerin afet hazırlık düzeylerinin ölçülmesi amaçlanmıştır. Araştırmada nicel araştırma modellerinden betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Veriler İnal ve Doğan (2018) tarafından hazırlanan “Genel Afete Hazırlık Ölçeği” ile araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak toplanmıştır. Araştırmanın bulgularına bakıldığında; Öğretmenlere afet eğitimi hakkındaki genel görüşleri sorulmuş, öğretmenlerin tamamının afet eğitiminin gerekli olduğunu ifade ettiği tespit edilmiştir. Araştırmanın afet eğitimi kazanımlarına yeterli ders saati ayırmadıkları tespit edilmiştir. Araştırmanın sonuçlarında kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre afet durumlarını daha fazla ciddiye aldıkları ancak öz yeterlilik bakımından erkek öğretmenlerin kendilerini daha yeterli gördüğü tespit edilmiştir. Öğretmenlerin çoğunun afetlere karşı duyarlılıklarının yüksek olduğu, afet durumlarını ciddiye aldıkları ve afetlere karşı önlem almayı önemsedikleri, bu önlemlerin yararlı olacağını düşündükleri ancak bunu eyleme geçirmede önemseme düzeylerinin gerisinde kaldıkları ve kendilerinin afetlere karşı hazırlıklı olma konusunda yeterli görmedikleri tespit edilmiştir.

Astuti vd., (2021) tarafından gerçekleştirilen “Impacts of direct disaster experience on teachers’ knowledge, attitudes and perceptions of disaster risk reduction curriculum implementation in Central Sulawesi, Indonesia” başlıklı araştırmada, afete en yakın ülkelerden biri olan Endonezya’da yaşanan afet olaylarının orada yaşayan öğretmenlerin bilgi, tutum ve afet risk azaltma algılarını nasıl etkilediğini araştırmayı amaçlamaktadır. Araştırmanın katılımcılarını 97 öğretmen oluşturmaktadır. Veriler anket yoluyla toplanmıştır. Katılımcıların çoğunluğunun, afet olaylarından sonra hem afet risk azaltma bilgisinde hem de uygulamaya yönelik artış yaşandığı tespit edilmiştir. Doğrudan felaketi deneyimlemek, öğretmenleri afet risk azaltmayı uygulamaya teşvik ettiği tespit edilmiştir. Öğretmenlerin afet olayı yaşandıktan sonra değil de yaşanmadan önce afet risk azaltma eğitimlerine önem verilmesi gerektiğine yönelik çoğunun olumlu yanıt verdiği tespit edilmiştir.

Demirhan (2021) tarafından gerçekleştirilen “Sosyal Bilgiler Dersinde Afet Eğitimi ve Yönetimine İlişkin Öğretmen Görüşleri” başlıklı araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin afet yönetimine ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlamaktadır. 2020-2021 yılında Elazığ ilinde görev yapan 12 sosyal bilgiler öğretmenin yarı yapılandırılmış görüşme formuyla görüşlerine başvurulmuştur. Araştırmanın veri analizi yapılırken betimsel analiz ve içerik analizine başvurulmuştur. Araştırma sonucunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin derslerinde deprem konusunun öğretiminde en çok kullanılan eğitim-öğretim materyali olarak akıllı tahta, video, resim, slayt sunu, gazete, dergi gibi materyalleri kullandıkları bulunmuştur. Araştırmanın başka bir sonucunda, sosyal bilgiler öğretmenlerinin çoğunluğunun öğretim programında afet ve afetten korunma yolları konusunun yetersiz olduğunu düşündükleri bulunmuştur. Sosyal bilgiler dersinde, deprem konusunu öğretirken öğretmenlerin karşılaştığı güçlükler, konusunda öğretmenler öğrencilerden kaynaklı karşılaşılan güçlükleri, tatbikatlara yeterince önem vermemeleri, fay, deprem, deprem dalgaları gibi soyut kavramları anlatırken zorlandıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenler deprem ve depremden korunma yolları konusunun ilköğretimin her seviyesinde verilmesine ilişkin görüş bildirmişlerdir.

Dölek vd., (2021) tarafından gerçekleştirilen “Covid-19 Sürecinde Afet ve Biyolojik Afetlere Yönelik Görüşler” başlıklı araştırmada, farklı yaş, cinsiyet ve meslek grubundan toplam 157 katılımcının afet ve biyolojik afetlere yönelik görüşlerinin belirlenmesini amaçlamaktadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim deseni kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından oluşturulan yarı

yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmanın bulgularında katılımcılar, afet ya da acil durum anlarından sonra en çok; can kaybı, ekonomik zorluklar, barınma problemi ve gıda temininde güçlük gibi sorunların ortaya çıktığına vurgu yaptıkları ifade edilmiştir. Araştırmada ulaşılan sonuçlar incelendiğinde; katılımcıların Covid-19 salgınına afet ya da acil durumlar arasında değerlendirmedeği görülmüştür. Katılımcılar afet ya da acil durum anlarını öğrenme kaynaklarının genellikle internet olduğunu ifade etmişlerdir. Araştırmada katılımcıların yarısından fazlasının bir afet ya da acil duruma maruz kaldığı ve afete maruz kalanların çoğunun deprem afetini yaşadığı tespit edilmiştir. Bununla beraber katılımcıların yarısından fazlasının afet ya da acil durum eğitimi almadığı tespit edilmiştir.

Gezer ve Şahin (2021) tarafından gerçekleştirilen “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Depreme İlişkin Bilgi Düzeyleri” başlıklı araştırmada, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının depreme ilişkin bilgi düzeylerini incelemek amaçlanmıştır. Bu çalışma nitel araştırma yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu sosyal bilgiler öğretmenliği anabilim dalında 3. ve 4. sınıfta öğrenim gören 79 öğretmen adayı oluşturmuştur. Çalışma verileri anket formu aracılığıyla toplanmıştır. Ulaşılan veriler betimsel analiz tekniği ile çözümlenmiştir. Araştırmada, doğal afet yönetimi kapsamında bir eğitim ya da ders alan öğretmen adayı sayısının az olduğu saptanmıştır. Öğretmen adaylarının deprem sırasında kapalı ve açık alanda yapılması gerekenler konusunda bilgi sahibi olduğu tespit edilmiştir. Araştırma sonuçlarında, öğretmen adaylarının doğal afet eğitimi dersi almamış olsalar da deprem anında yapılması gerekenler konusundaki bilgi düzeylerinin yüksek olduğu, öğretmen adaylarının deprem tatbikatı yapma durumlarına göre çoğunluğun örgün eğitim kapsamında bir tatbikatta bulundukları tespit edilmiştir.

Kiraz (2021) tarafından gerçekleştirilen “Öğretmen Adaylarının Afet Farkındalıklarının ve Afet Farkındalığı Geliştirme İçerikli Etkinliklere Yönelik Görüşlerinin Belirlenmesi” başlıklı araştırmada, öğretmen adaylarının afet farkındalıklarının ve afet farkındalığı geliştirme içerikli etkinliklerin etkililiğinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada karma desen kullanılmıştır. Araştırmanın Nicel verileri araştırmacı tarafından geliştirilen “Öğretmen Adaylarına yönelik Afet Farkındalık Ölçeği” ile toplanmıştır. Nitel verileri ise araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Araştırmada Öğretmen adaylarından araştırmacı tarafından afet senaryoları ve sınıf grupları oluşturularak kendilerine verilen

kazanımlar dâhilinde materyal oluşturmaları istenmiştir. Araştırmanın bulguları incelendiğinde Öğretmen adaylarının afet farkındalık düzeylerinin erkek öğretmen adaylarına göre kadın öğretmen adaylarının yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Nicel verilere göre afet bilinci boyutunda fen bilgisi bölümündeki öğretmen adaylarının sınıf öğretmenliği bölümündeki öğretmen adaylarından; okul öncesi bölümündeki öğretmen adaylarının fen bilgisi bölümündeki öğretmen adaylarından daha yüksek farkındalığa sahip oldukları bulunduğu görülmüştür. Sınıf düzeyine göre İkinci sınıftaki öğretmen adaylarının dördüncü sınıftaki öğretmen adaylarından; birinci sınıftaki öğretmen adaylarının üçüncü sınıftaki öğretmen adaylarından daha yüksek farkındalığa sahip oldukları sonucuna varılmıştır. Araştırmada nitel verilerinin bulgularında öğretmen adaylarının afet çeşitleri ile ilgili bilgilerinin gerçekleştirilen uygulama sonrası arttığı sonucuna varılmıştır. Afet eğitimi tanımlamalarında da uygulama sonrası pozitif bir farklılık olduğu görülmüştür. Araştırmanın sonucunda öğretmen adaylarının uygulama sonrasında afet farkındalık düzeyleri ve bilinçlerinde artış olduğu görülmüştür. Araştırma bulgularına göre afet eğitiminin öğretmen adaylarının afetlere hazırlıklı olmaları konusunda genel olarak bir farkındalık sağladığı sonucuna varıldığı görülmüştür.

Çalıklı (2022) tarafından gerçekleştirilen “İlköğretimdeki Öğretim Programları, Ders ve Çalışma Kitaplarında Afet ile İlgili Kavramlara Yer Verilme Düzeyinin İncelenmesi” başlıklı araştırmada 1-8. sınıflar arası öğretim programlarında, ders ve çalışma kitaplarında afet ile ilgili içeriklerin hangi düzeyde yer aldığını belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırma nitel araştırma yönteminin desenlerinden doküman inceleme deseni ile gerçekleştirilmiştir. Öğretim programlarında 1-8. Sınıf düzeyinde en fazla afet ile ilişkili kazanımlar bulunan dersler sosyal bilgiler dersi, hayat bilgisi dersi ve İngilizce dersi olduğu tespit edilmiştir. Seçmeli dersler arasında en fazla afet ile ilişkili kazanım verilen ders görsel sanatlar dersi olduğu görülmüştür. İlköğretim düzeyinde derslerde afet ile ilgili toplamda 38 kazanıma yer verildiği tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda incelenen materyallerde Afet öncesi, sırası ve sonrasında doğru davranışlar ile ilgili çok az bilgiye yer verildiği ve bu yetersiz bilgi nedeniyle afet öncesi, sırası ve sonrasında yapılması gerekenlerin davranışa dönüşmesinin mümkün olmadığı, afetler ile mücadele kapsamında çalışan özellikle uluslararası kurum ve kuruluşlara, bunların yaptıkları çalışmalara çok az yer verildiği, afetlerin tanımlanması ve sınıflandırılması ile ilgili bilgilerin yetersiz olduğu görülmüştür. İncelenen materyallerde afet türleri içerisinde depremden sonra en fazla değinilen afet türlerinin sel ve heyelan olduğu görülmüştür.

Çetinkaya (2022) tarafından gerçekleştirilen “İlköğretime Yönelik Afet Haritaları Tasarımı ve Etkinliğinin Ölçülmesi” başlıklı araştırmasında orman yangını, heyelan, taşkın, deprem ve çığ afetlerinin haritalardan yararlanılarak öğrencilere anlatılması ve etkililiğinin ölçülmesi amacıyla çocuklara yönelik afet haritaları tasarlanmıştır. Bu kapsamda iki farklı okulda ön-test ve son-test uygulanarak deneysel bir çalışma yapılmıştır. Uygulama sonucunda ön test-son test sonuçları arasında anlamlı farklar olmuştur. Temel afet bilgileri, harita okuma becerileri ve temel harita bilgileri bakımından öğrencilerin son testte başarı yüzdelerinin oldukça arttığı görülmüştür.

Gezer ve Aksu (2022) tarafından gerçekleştirilen “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Afet Farkındalık Düzeylerinin İncelenmesi” başlıklı çalışmada, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının afet farkındalık düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Öğretmen adaylarının afet farkındalık düzeyleri çeşitli değişkenlere göre incelenmiştir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının afet farkındalık düzeylerinin orta seviyede olduğu görülmüştür. Sosyal bilgiler öğretmen adayları arasında, afet deneyimine sahip sosyal bilgiler öğretmen adayları afet farkındalık düzeylerinin lehine anlamlı bir farklılık olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre daha önce afet temalı seminer, panel, eğitim, konferans, proje vb. etkinliğe katılmış olan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, daha önce böyle bir etkinliğe katılmamış olan öğretmen adaylarına göre afet farkındalık düzeylerinin daha yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Uygun Seven (2022) tarafından gerçekleştirilen “Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Doğal Afet Okuryazarlığı ile Afet Bilinci Algı Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi” başlıklı araştırmasında, öğretmen adayının doğal afet okuryazarlık ve afet bilinci algı düzeyleri incelenmiştir. Çalışmanın bulguları ve sonuçları incelendiğinde fen bilgisi öğretmen adaylarının çoğunluğunun daha önce afet eğitimine yönelik ders almadıkları, daha önce doğal afet yaşayanların oranının daha fazla olduğu, katılımcıların doğal afetle ilgili katılmak istedikleri faaliyet türüne ilkyardım eğitimi faaliyetine katılım göstermek istedikleri araştırmanın bulgularındandır. Katılımcılar arasında doğal afet konularının herhangi biri ile alakalı kurum adı bilenlerin notlarının, kurum adı bilmeyen katılımcıların notlarına, göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Erkek fen bilgisi öğretmen adaylarının afet konusunda kadınlara göre bilgi düzeylerinin daha düşük olması araştırmanın sonuçlarındandır.

Başıbüyük ve Pala (2023), tarafından gerçekleştirilen “Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Coğrafya Dersi Öğretim Programları Kazanımlarının Afet Eğitimi Açısından

İncelenmesi” başlıklı araştırmada hayat bilgisi, sosyal bilgiler ve coğrafya dersleri öğretim programlarının afet eğitimi açısından incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırmada doküman incelemesi yoluyla veriler toplanmıştır. Çalışmanın bulgularında sosyal bilgiler öğretim programında tüm sınıf düzeylerinde afetler ile ilgili kazanımlara yer verildiği ve afet eğitimiyle ilgili en fazla kazanıma ise 7. sınıfta yer verildiği tespit edilmiştir. Sosyal bilgiler öğretim programında “Birey ve Toplum”, “İnsanlar Yerler ve Çevreler”, “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” ve “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarında afet eğitimiye yönelik kazanımlar yer alırken diğer öğrenme alanlarında afet eğitimiye yönelik herhangi bir kazanıma yer verilmediği görülmüştür. Araştırmanın sonuçlarında Afet eğitimiye yönelik en fazla kazanıma coğrafya dersi öğretim programında yer verildiği belirtilmiştir.

Ntim Bordo, vd., (2023), “Social Studies Teacher Trainees’ Knowledge and Training on Disaster Risk Reduction in the Selected Colleges of Education in Ghana” başlıklı araştırmasında, Gana’daki seçilmiş okullardaki sosyal bilgiler öğretmen adaylarının afet riski azaltma konusundaki bilgi düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmada karma yöntem ve kesitsel desen kullanılmıştır. Nicel veriler anketle 319 öğretmen adayına uygulanmasıyla, nitel veriler görüşme formunun 10 öğretmen adayına uygulanmasıyla toplanmıştır. Araştırma bulgularında erkek öğrencilerin afet riski azaltma bilgi düzeyinde kadınlardan yetersiz oldukları görülmüştür. Çoğunluğun Afet riski azaltma eğitimlerinin, okullarda tek bir ders olarak okutulması yönünde fikir birliğine vardığı bulunmuştur. Öğrencilere eğitim fakültelerinde afet riski azaltma eğitimlerinin ne ölçüde verildiği sorulmuş ve çoğunluğun öğretim faaliyetlerinde neredeyse hiç yer verilmediği şeklinde görüş birliğine vardığı görülmüştür. Eğitim fakültelerinde afet risk yönetimi kulüpleri ve dernekleri oluşturması önerilmiştir.

Afet eğitimi, afet risk azaltma eğitimi ve sosyal bilgiler dersinde afet risk azaltma eğitimi kavramları açısından alan yazın değerlendirildiğinde afet eğitimiye yönelik çalışmaların yıllara göre arttığı, afet eğitimiye yönelik nitel araştırmanın nicel araştırmalara göre daha fazla yapıldığı görülmektedir. Afet risk azaltma eğitimiye yönelik yerli araştırmaların sayısının çok az olduğu bu konuda yabancı kaynakların sayısının daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Fakat ülkemizde yaşanan afet olayları ve afet risk azaltma eğitiminin ülkelerin kalkınma planlarında önemli bir yer tutan ve araştırmaların yoğunlaştığı bir önemli bir kavram halini alması yerli çalışmalarda da artış yaşanacağını düşündürmektedir. Sosyal bilgiler dersinde afet risk azaltma eğitimiye yönelik yerli kaynakların neredeyse hiç olmadığı, bu konuda yapılan çalışmaların daha

çok doküman incelemesi yönteminin kullanıldığı tespit edilmiştir. Dünya’da ve ülkemizde önemli bir konu halini alan afet risk azaltma eğitiminin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerinden yola çıkılarak sosyal bilgiler dersindeki uygulamalarının değerlendirilmesi alana önemli katkı sağlayacaktır.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, çalışma grubu ve veri toplanması, verilerin analizi açıklanmıştır.

3.1. Araştırma Modeli

Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman inceleme gibi yöntemlerin kullanılarak bilgi toplanan, saf ve doğal ortamı içinde algıların ve olayların ortaya konduğu araştırmalardır (Yıldırım, 1999). Nitel araştırmada katılımcıların olaylara yönelik algı ve deneyimleri derinlemesine incelenmektedir (Güler, Halıcıoğlu ve Taşkın, 2015). Bu araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin, sosyal bilgiler dersinde afet risk azaltma eğitimine yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla nitel araştırma türlerinden biri olan temel nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Hemen hemen birçok disipline uygulanabilen temel nitel araştırma modeli yaygın olarak eğitimde kullanılır. Bu modelde araştırmacı, görüşme, gözlem ya da doküman inceleme yoluyla topladığı veriler doğrultusunda bireylerin yaşamlarını ve deneyimlerini nasıl anlamlandırdıklarına odaklanmaktadır (Merriam, 2018). Temel nitel araştırma insanların deneyimlerini nasıl yapılandırdıklarını, yorumladıklarını anlamaktır. Eğitim süreçlerinin derinlemesine anlaşılması için çok uygundur. Öğretmenlerin etkili uygulamalarını, tekniklerini, görüş ve fikirlerini ortaya çıkarmak için kullanılmaktadır (Worthington, 2013).

Nitel araştırmalar bireysel özelliklerin ayrıntılı ve derin doğasına odaklanmaktadır. Genellemeler yapmaktan ziyade bilginin özünün ve özgünlüğünün önemli olduğu nitel araştırma, büyük örneklem yerine daha küçük çalışma gruplarından elde edilen derin verilere odaklanmaktadır (Baltacı, 2019). Nitel araştırmacılar, araştırmanın yapıldığı bağlamda davranış, değer ve inançlara ilişkin anlam arayışındadır. İncelenen olguya ilişkin özellikler değiştirilmeden doğal ortamı içerisinde, katılımcıların bakış açılarından anlaşılmalı ve bağlama özgü analitik genellemeler yapılır (Özden ve Saban, 2019).

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın katılımcılarını Edirne ili ortaokullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmanın katılımcıları, araştırmanın amaçları dikkate

alınarak maksimum çeşitleme sağlanarak belirlenmiştir. Maksimum çeşitlilik örnekleme uygun olarak Edirne ilindeki farklı sosyoekonomik yapıdaki ortaokullar belirlenmiş ve buradaki sosyal bilgiler öğretmenler ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Burada farklı sosyoekonomik düzeyin okulların kriter olarak belirlenme sebebi araştırma grubuna dahil olan öğretmenlerin çeşitliliğini maksimum derecede yansıtabilmektir. Bu doğrultuda Edirne ilinde tesadüfi olarak seçilen alt-orta ve üst sosyoekonomik düzeyde toplam 6 okuldan, seçilen farklı kişisel özelliklere sahip on dokuz sosyal bilgiler öğretmeni ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Burada amaç çeşitlilik gösteren durumlar arasında herhangi ortak ya da paylaşılan olguların olup olmadığını bulmaya çalışmak ve bu çeşitliliğe göre problemin farklı boyutlarını ortaya koymaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Maksimum çeşitleme, örnekleme dâhil grubun kendine has yönleri veya farklı karakteristik özellikler ile ölçütlerin detaylı bir biçimde ifade edilmesi, büyük ölçüde farklı özellik gösteren durumlar arasında ortaya çıkabilecek ortak temalar ve bunların değerinin ortaya çıkarılmasıdır (Baltacı, 2018).

Tablo 3.1.'de Araştırmanın örneklemini oluşturan sosyal bilgiler öğretmenlerine ilişkin demografik bilgiler yer almaktadır.

Tablo 3.1. *Araştırmanın örneklemini oluşturan sosyal bilgiler öğretmenlerine ilişkin demografik bilgiler*

Kod	Cinsiyet	Mezun olunan program	Öğrenim durumu	Mesleki kıdem	Görev yapılan okul türü	Daha önce afete maruz kalma durumu	Afetlerle alakalı eğitime katılma durumu
Ö1	Kadın	Sosyal bilgiler öğretmenliği	Lisans	17	Ortaokul	Evet	Evet
Ö2	Erkek	Sosyal bilgiler öğretmenliği	Lisans	17	Ortaokul	Evet	Evet
Ö3	Erkek	Tarih Öğretmenliği	Lisans	28	Ortaokul	Hayır	Hayır
Ö4	Erkek	Sınıf Öğretmenliği	Lisans	26	Ortaokul	Evet	Evet
Ö5	Kadın	Sosyal bilgiler öğretmenliği	Lisans	15	Ortaokul	Hayır	Evet
Ö6	Kadın	Tarih Öğretmenliği	Lisans	28	Ortaokul	Evet	Hayır
Ö7	Erkek	Coğrafya Öğretmenliği	Lisans	23	Ortaokul	Hayır	Evet

Tablo 3.1.(Devam) Araştırmanın örneklemini oluşturan sosyal bilgiler öğretmenlerine ilişkin demografik bilgiler

Ö8	Kadın	Coğrafya Öğretmenliği	Lisans	30	Ortaokul	Hayır	Hayır
Ö9	Kadın	Tarih Bölümü	Lisans	20	Ortaokul	Evet	Evet
Ö10	Kadın	Tarih Bölümü	Lisans	23	Ortaokul	Hayır	Evet
Ö11	Kadın	Coğrafya Öğretmenliği	Lisans	22	Ortaokul	Evet	Hayır
Ö12	Erkek	Sosyal bilgiler öğretmenliği	Lisans	16	Ortaokul	Hayır	Evet
Ö13	Kadın	Tarih Öğretmenliği	Yüksek Lisans	23	Ortaokul	Evet	Evet
Ö14	Kadın	Sosyal bilgiler öğretmenliği	Lisans	19	Ortaokul	Evet	Hayır
Ö15	Erkek	Sosyal bilgiler öğretmenliği	Lisans	20	Ortaokul	Hayır	Evet
Ö16	Erkek	Tarih Öğretmenliği	Lisans	22	Ortaokul	Hayır	Evet
Ö17	Kadın	Sosyal bilgiler öğretmenliği	Lisans	10	Ortaokul	Hayır	Hayır
Ö18	Kadın	Sosyal bilgiler öğretmenliği	Lisans	16	Ortaokul	Hayır	Evet
Ö19	Erkek	Coğrafya Öğretmenliği	Lisans	25	Ortaokul	Hayır	Evet

Tablo 3.1’de görüldüğü üzere araştırmaya dahil olan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Cinsiyet durumları açısından dokuz kadın on erkek, öğrenim durumları açısından on sekiz lisans mezunu bir yüksek lisans mezunu olduğu, afete maruz kalma açısından sekiz öğretmenin farklı türlerdeki afetlere maruz kaldığı on bir öğretmenin afete maruz kalmadığı görülmektedir. Afetlerle ilgili eğitime katılma durumu açısından on bir öğretmenin eğitim aldığı sekiz öğretmenin herhangi bir afet eğitimine katılmadığı görülmektedir. Görev yapılan okul türü açısından görüşülen tüm öğretmenlerin ortaokulda görev yaptığı görülmektedir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki kıdem süreleri 15-30 yıl arasında değiştiği görülmektedir. Lisans mezuniyet alanlarına göre altı öğretmenin sosyal bilgiler öğretmenliği, bir öğretmenin sınıf öğretmenliği, üç öğretmenin

tarih öğretmenliği, iki öğretmenin tarih bölümü, üç öğretmenin coğrafya öğretmenliği mezunu oldukları görülmektedir.

3.3. Verilerin Toplanması

Nitel araştırmada en sık kullanılan veri toplama yöntemi görüşmedir. Nitel araştırma, bir probleme başlarken denence geliştirmeden başlar. Duruma dahil olan aktörlerin bakış açılarından yola çıkarak durumu anlamaya ve yorumlamaya çalışılır. (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu araştırmada Sosyal bilgiler dersinde afet risk azaltma eğitiminin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüş ve uygulamalarını belirlemek amacıyla veriler, yarı yapılandırılmış görüşme formu ve kişisel bilgi formu aracılığıyla toplanmıştır. Nitel araştırmalarda kullanılan görüşmelerin sağladığı avantaj görünmeyenler hakkında bilgi edinme ve gördükleriniz hakkında alternatif açıklamalar yapma fırsatı vermeleridir (Glesne, 2015). Bu kapsamda araştırmanın amaçlarına uygun ilgili literatür incelenerek yarı yapılandırılmış görüşme soruları hazırlanmıştır. Veri toplama aracı ile ilgili olarak sosyal bilgiler eğitimi, coğrafya eğitimi alanlarında çalışma yapan dört uzmanın görüşüne başvurulmuştur. Uzman görüşleri dikkate alınarak sorular düzenlenmiştir. Yarıyapılandırılmış sorulara son şekli verildikten sonra uygulamadaki geçerliliğini ve soruların amaca hizmet edip etmediğini görebilmek adına araştırmacı pilot uygulama gerçekleştirmiştir. Pilot uygulamada iki sosyal bilgiler öğretmeniyle görüşülerek yarı yapılandırılmış görüşme formuna son hali verilmiş ve sosyal bilgiler öğretmenleriyle görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

3.2.1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme

Görüşme, bir araştırmada cevabı aranan sorular çerçevesinde ilgili kişilerden veri toplama sürecidir. Görüşmenin temelinde katılımcının araştırma kapsamındaki bakış açısını, bilgilerini ve düşüncelerini ortaya çıkarmak yatmaktadır (Durdu, 2016). Sosyal gerçekliğin öznesi olan insanların herhangi bir konu hakkındaki düşünce, duygu, fikirlerini öğrenmek için, amaçlı sözel iletişim biçimi olan görüşme kullanılır. Araştırmacı önceden hazırladığı sorular kılavuzluğunda ya da o anda araştırma kapsamında amaçlı sorular yönelterek hedef kişinin duygu ve düşüncelerini sistematik olarak ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır (Türnüklü, 2000). Nitel görüşmeler insan zihninden geçenlerin ve bakış açılarının anlamlı, açığa çıkarılabilir varsayımı ile başlar. Bu sebeple insanların yaşantılarını nasıl organize ettiği, gerçekleşen olaylara nasıl anlamlar yüklediği, bakış açılarına ulaşmak için görüşme yapılmaktadır (Patton, 2018).

Yarı yapılandırılmış görüşme de araştırmacı önceden hazırladığı açık uçlu sorular ve görüşme sürecinde ortaya çıkan ek sorularla gerçekleştirilmektedir. Araştırmacılara hem konularının ana çerçevesine yönelik soru sorma imkânı tanırken, aynı zaman da görüşmeyi gerçekleştirirken ortaya çıkan gelişmelere göre görüşme sorularında değişime gitme ve yeni sorular ekleme esnekliğini sağlamaktadır (Güler, Halıcıoğlu ve Taşgın, 2015).

Yarı yapılandırılmış görüşme, araştırmacının veri toplamak amacıyla hazırlamış olduğu sorular ve görüşme sırasında ek soru sorma esnekliği sağlaması açısından nitel araştırmalarda birincil verileri toplamak için sıkça kullanılan bir araçtır. Araştırmacılar katılımcı seçimi, veri toplama dâhil olmak üzere her aşamada dikkatli olmalıdır (Mannan ve Afni, 2020). Yarı yapılandırılmış görüşmeler görüşmeden önce belli bir rota sağlamasının yanında, görüşme sırasında araştırmacının konunun keşfi için derinlere inmesini sağlamaktadır (Ruslin vd., 2022).

Yapılandırılmamış görüşmelerin aksine, yarı yapılandırılmış görüşmeler genellikle araştırma amacını ele almayı amaçlayan sorular içeren bir görüşme kılavuzuna sahip olmayı gerektirir. Kılavuzun her görüşmede kelimesi kelimesine okunması amaçlanmamıştır, bunun yerine her benzersiz görüşme için konuşmanın doğal akışına uygun bir yapı ve odaklanma sağlaması amaçlanmıştır. Yarı yapılandırılmış bir görüşme kılavuzu, genellikle görüşmecinin görüşme boyunca başvurması için ana açık uçlu soruları içerir (Adeoye-Olatunde ve Olenik, 2021). Bu araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak verilerin birincil kaynağı olan sosyal bilgiler öğretmenlerinden ilk olarak kişisel bilgi formundaki sorular ile kişisel bilgilerini belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmacı tarafından hazırlanan on dört açık uçlu soru sosyal bilgiler öğretmenlerine yöneltilerek sosyal bilgiler dersinde afet risk azaltma eğitimine ilişkin düşüncelerini açığa çıkarmak amaçlanmıştır. Tablo 3.1’de sosyal bilgiler öğretmenleriyle gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmelere ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Tablo 3.2. Yarı yapılandırılmış görüşme bilgileri

<i>Kod</i>	<i>Tarih</i>	<i>Yer</i>	<i>Süre</i>
Ö1	16.06.2023	Sınıf	21,49
Ö2	16.06.2023	Öğretmenler Odası	22,26
Ö3	16.06.2023	Sınıf	20,52

Tablo 3.2. (Devam) Yarı yapılandırılmış görüşme bilgileri

Ö4	17.06.2023	Öğretmenler Odası	15,22
Ö5	17.06.2023	Sınıf	15,56
Ö6	18.06.2023	Sınıf	25,20
Ö7	19.06.2023	Sınıf	18,91
Ö8	19.06.2023	Müdür Yardımcısı Odası	16,45
Ö9	19.06.2023	Müdür Yardımcısı Odası	18,04
Ö10	20.06.2023	Sınıf	21,42
Ö11	20.06.2023	Müdür Yardımcısı Odası	18,33
Ö12	20.06.2023	Konferans Salonu	20,86
Ö13	21.06.2023	Konferans Salonu	17,00
Ö14	21.06.2023	Öğretmenler Odası	15,32
Ö15	21.06.2023	Kütüphane	16,56
Ö16	22.06.2023	Kütüphane	20,51
Ö17	22.06.2023	Sınıf	16,42
Ö18	23.06.2023	Sınıf	13,41
Ö19	23.06.2023	Müdür Yardımcısı Odası	19,34
Toplam			352,82

3.3.2. Kişisel Bilgi Formu

Katılımcıların kişisel bilgileri kişisel bilgi formu aracılığıyla toplanacaktır. Kişisel bilgi formunda katılımcılara cinsiyeti, mezun olunan program, öğrenim durumu, mesleki kıdemi, görev yapılan okul türü, daha önce hiç afete maruz kalınıp kalınmadığı, afetlerle alakalı daha önce herhangi bir eğitim alınıp alınmadığı soruları yöneltilmiştir. Katılımcıların araştırma kapsamında gerekli kişisel bilgileri alınmıştır.

3.4. Veri Analizi

Bu araştırmanın veri analizinde içerik analizi kullanılacak katılımcıların görüşleri Microsoft Word programı aracılığıyla transkript edilmiştir. Araştırmada elde

edilen verilerden tema ve kodlar belirlenip çözümlenmiştir. Bu araştırmanın veri analizi içerik analizine uygun olarak gerçekleştirilmiştir. İçerik analizi tümevarımcı bir analiz türü olması sebebi ile araştırılan olgu veya olayın kökenlerine odaklanır. Kodlama yoluyla verilerin altında yatan kavramlar ve bu kavramlar arasındaki ilişkiler ortaya çıkarılır. İçerik analizi, toplanan verilerin daha ayrıntılı incelenmesini ve bu verileri açıklayan kavram, kategori ve temalara ulaşılmasını gerektirir. İçerik analizinde, toplanan verilere odaklanılır; veri setinde sıkça tekrarlanan ve katılımcının yoğun vurgu yaptığı olay ve olgulardan kodlar çıkarılır (Baltacı, 2019). İçerik analizi: Bir veya birçok metnin içindeki, sözcüklerin, kavramların, temaların, deyimlerin karakterlerin veya cümlelerin varlıklarını belirlemek için kullanılır. Metin olarak kitaplar, dokümanlar, görüşmeler, tartışmalar, diyaloglar gibi herhangi bir iletişim aracı kastedilebilir (Kızıltepe, 2021). İçerik analizi metinlerin ya da transkriptlerin içerisinde gizli kalmış anlamların veya orda vermek istenen mesajların belli bir sistematikte kavram veya kategoriler ortaya çıkararak bu kategorileri analiz etmektir (Güler, Halıcıoğlu ve Taşgın, 2015). Bu çalışmada ulaşılan görüşleri en iyi yansıtan yoğun vurgulamalardan kod ve temalar belirlenmiş, bu kod ve temalar görüşleri en iyi yansıtacak şekilde açıklamalı olarak sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerinden doğrudan alıntılarla sunulmuştur.

3.5. İnandırıcılık

Bu araştırmanın inanadıcılığını sağlamak amacıyla çeşitli yöntemlere başvurulmuştur. İlk olarak veri toplama aracı olarak hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme soruları dört uzmanın görüş ve dönütlerine göre hazırlanmıştır. Görüşme sorularını test etmek üzere iki pilot görüşme gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulama sonucunda yarı yapılandırılmış görüşme soruları tez danışmanı ile birlikte son hali verilmiştir.

Araştırmanın inandırıcılığını, araştırmacının görüşmelerini özenle yürütüp gerekli bilgilendirmeyi sosyal bilgiler öğretmenlerine aktararak titizlikle süreci tamamlaması diğer bir unsurdur. Yıldırım ve Şimşek (2011)'e göre araştırmacının araştırma ortamıyla ola yakınlığı, görüşmelerin yüz yüze doğal ortam içerisinde gerçekleştirilmesi geçerliliği etkileyen en önemli öğelerdir. Araştırmacı araştırma yapacağı sahayla uzun süre etkileşimde bulunarak katılımcıların araştırmayı özümsemesine samimi ve içten olarak görüşlerini ifade etmelerini sağlamıştır. Araştırmacı katılımcılara, araştırma hakkında

detaylı bilgi vererek katılımcılara kendilerini rahatça ifade edebilmeleri için güvenli ortamı oluşturmuştur.

Glesne (2015) dış denetimin inandırıcılığa katkı sağlayan yöntemlerden olduğunu ifade etmiştir. Araştırmanın inandırıcılığına katkı sunmak için sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerinden elde edilen verilerin araştırmacı tarafından kodlanarak tez danışmanı tarafından kontrol edilerek oluşturulan kodlar teyit edilmiştir. Araştırmanın gerçekleştirildiği ortamlar hakkında detaylı bilgilere yer verilmiştir. Araştırmacı görüşmeleri nasıl kayıt altına aldığı ve kayıt süreleri hakkında tablo sunulmuştur. Sosyal bilgiler öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda yapılan kodlamalar doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Glesne (2015)'e göre okuyucuyu araştırmayı anlaması için zengin ve ayrıntılı betimleme ile gerçekleştirilmektedir.

Yıldırım ve Şimşek (2011)'e göre nitel araştırmalarda genelleme amacı güdülmemekte bunun yerine aktarılabilirlik benimsenmektedir. Araştırmacılar bu araştırmanın sonuçlarını gerçekleştirdikleri çalışmalarında uygulayabilecekler, bunu sağlamak için veriler yeterli düzeyde betimlenmiş ve ham veriye sadık kalınmıştır.

3.6.Araştırma Etiği

Araştırmacı etik kurallara uygun olarak Anadolu Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan ve Edirne İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden araştırma için gereken izinleri almıştır. Alınan izinlere dair belgeler EK-1 VE EK-2'de sunulmuştur. Araştırmacı sosyal bilgiler öğretmenleri ile görüşmeden önce gittiği okuldaki müdür ve müdür yardımcılarının da izin belgelerini sunmak üzere onayı alınmıştır. Araştırmacı sosyal bilgiler öğretmenlerini araştırma hakkında bilgilendirmiştir. Görüşmelere gerçekleştirmeden önce EK-3'te sunulan gönüllü katılım formu imzaltılmıştır. Araştırma da isimlerinin gizli tutulacağı, araştırma verilerinin yalnızca bilimsel amaçla kullanılacağı, katılımcıların araştırmadan herhangi bir rahatsızlık hissetmeleri durumunda istediği zaman ayrılabilceği belirtilmiştir. Araştırmada buna uygun olarak sosyal bilgiler öğretmenlerinin isimleri gizli tutularak, öğretmenlerle görüşme sırasına göre kod isim verilmiştir. Görüşmeler süresince araştırmacı katılımcıları rahatsız edebilecek soru ve yorumdan kaçınmıştır. Veriler çözümlenirken saha sesini en iyi yansıtacak şekilde çözümlenmiştir.

3.7.Araştırmacı Rolü

Nitel araştırmalarda araştırmacının rolü alanda zaman harcayan, gözlem görüşmeleri gerçekleştiren, uygulamaları yürüten araştırma yaptığı kişilerle beraber deneyimlerini paylaşan ve bu deneyimleri araştırmasında yansıtan kişidir (Yıldırım ve şimşek, 2011). Araştırmacı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı mezunudur. Sosyal Bilgiler Eğitimi alanında yüksek lisans yapmaktadır. Araştırmacı ulusal ve uluslararası bilimsel etkinliklerde sosyal bilgiler eğitimine yönelik çalışmalarını sunmuş ve hali hazırda çalışmalarına devam etmektedir. Araştırmacı Millî Eğitim Bakanlığına bağlı Halk Eğitim Merkezinde sosyal bilgiler öğretmeni olarak görev yapmış, şu an Trakya Üniversitesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı'nda araştırma görevlisi olarak çalışmakta olup Sosyal Bilgilerde Öğretim Programları dersinde asistanlık yapmaktadır.

Araştırmacı yüksek lisans eğitimi sırasında almış olduğu “Eğitim Bilimlerinde Araştırma Yöntemleri”, “Nitel Araştırma Yöntemleri”, “Bilim Etiği ve Araştırma Teknikleri” dersleri ile araştırmacının nitel araştırma yöntemi hakkında bilgi birikimini gerçekleştirmiştir. Ayrıca 24.12.2023 tarihinde “MAXQDA-Pro 2024 Nitel Veri Analizi Eğitimi”ne katılmıştır.

Araştırmacı ülkemizde meydana gelen 6 şubat depremlerini bizzat yaşamış ve bu afet olayının olumsuz sonuçlarına bizzat tanık olmuştur. Araştırma konusuna araştırmacının bu deneyimi ve danışmanı ile birlikte afet risk azaltma eğitimine yönelik sosyal bilgiler eğitimi alanındaki eksiklik olduğu tespit edilmesi doğrultusunda karar verilmiştir.

4. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırma süresince elde edilen verilerin analiziyle oluşan bulgulara ve bu bulgular ile ilgili yorumlara yer verilmiştir. Bulgular araştırmanın amaçları temel alınarak sekiz ana başlık altında sunulmuştur.

4.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Afet Risk Azaltma Eğitimi ve Kapsamına İlişkin Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular



Şekil 4.1. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin afet risk azaltma eğitiminin tanımı ve kapsamına ilişkin görüşleri

Çalışmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin afet risk azaltma eğitiminin tanımı ve kapsamına ilişkin görüşleri alınmıştır. İlgili veriler afet risk azaltma eğitimi ve kapsamı ana teması altında toplanmıştır. Şekil 4.1’de sunulan bu alt temalar Eğitimin tanımı ve genel yaklaşımı; Eğitimin kapsamı ve içeriği; Toplumsal farkındalık ve bilinç; Uygulama ve yöntemler’dir.

4.1.1. Eğitimin tanımı ve genel yaklaşımı

Sosyal bilgiler öğretmenleri afet risk azaltma eğitiminin tanımı ve genel yaklaşımını, *risklerle mücadele ve afet bilinci*, *afetlerle ilgili bilgilendirme* olarak ifade etmiştir.

Risklerle mücadele ve afet bilinci: Sosyal bilgiler öğretmenleri afet risk azaltma eğitiminin, afetlerle mücadele ve afetler konusunda genel bir farkındalık yaratma amacını taşıdığını vurgulamıştır. Özellikle afet sonrası döneme odaklanan eğitimlerin eksikliği öğretmenler tarafından ifade edilmiştir. Bu bağlamda dile getirilen görüşlerden bazıları şunlardır:

Afet risk azaltma eğitimi yani risklerle mücadele edebilmeyi ülkeyi afetler konusunda tanıyabilmeyi öncesinde sırasında ve sonrasında ya bu şekilde tanımlıyorum (Ö1).

Günümüzde sıkça karşılaştığımız afetlere karşı toplumsal bilincin oluşturulması adına bence acilen verilmesi gereken ve kapsamının artırılması gereken bir eğitim türü afet risk azaltma eğitimi (Ö14).

Afetlerle ilgili bilgilendirme: Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine göre afet risk azaltma eğitimi afetlerle ilgili bilgi sağlama ve afetlerden anasıl kaçınılacağına ilişkin bilgilendirme üzerine kurulmalıdır. Bu kapsamda öğretmenler Türkiye'nin bir afet ülkesi olması açısından bu eğitimle ilgili bilgilendirmenin önemini vurgulamışlardır. Örneğin Öğretmen 12 “Afetlerle heran burun burunayız zaten. Risk azaltma öncesinde bilgilendirerek yaşanılan ya da yaşanacak yaşanılma durumunda olan birtakım durumlara karşı insanların hazır hale getirebiliriz.” ifadesiyle, afetlerle heran karşı karşıya olduğumuzu belirterek afetler yaşanmadan bireylerin bilgilendirilerek hazırlıklı hale getirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu konuda diğer öğretmen görüşlerinden bazıları şunlardır:

Bence afet risk azaltma eğitimi aslında afetlerle ilgili bilgilendirmedir en temel anlamda bunlardan nasıl kaçınabileceğimizi bilgilendirme eğitimidir (Ö2).

Afet risk azaltma eğitimi nedir ya bir kere birinci derece afet bölgesinde olduğumuz yani Türkiye'nin çok önemli bir afet bölgesi olduğunu bilmeleri gerekmekte çocukların bunun için eğitim verilmesi lazım (Ö10).

4.1.2. Eğitimin kapsamı ve içeriği

Sosyal bilgiler öğretmenleri afet risk azaltma eğitimin kapsamı ve içeriğinin, *kapsamlı ve çok yönlü yaklaşım, yaşa uygun eğitim ve tatbikatlarla gerçekleştirilmesi* gerektiğini belirtmektedirler.

Kapsamlı ve çok yönlü yaklaşım: Sosyal bilgiler öğretmenleri, afet risk azaltma eğitiminin afetlerin öncesini, anını ve sonrasını kapsayacak şekilde geniş bir çerçeveye sahip olması gerektiğini vurgulamışlardır. Bunun yanı sıra, eğitimlerde kullanılacak mekanların seçiminin de önemli bir husus olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenler, bu konulardaki görüşlerini şu şekilde dile getirmişlerdir:

Afet risk azaltma eğitimi oldukça geniş bir alan... afet sırasında ne yapılacağı var... deprem özelinde deprem sırasında ne yapılır deprem öncesinde gene depreme maruz kalan kişinin yapacağı basit hazırlıklar şeklinde olabilir (Ö3).

Bu teknolojik veya insan kaynaklı tehlikeleri azaltma afet sonrası olası tehlikeleri önleme faaliyetleri yapılmalıdır (Ö5).

Yaşa uygun eğitim ve tatbikatlar: Sosyal bilgiler öğretmenleri, afet risk azaltma eğitiminin her yaş grubuna uygun olarak düzenlenmesi gerektiğini ve özellikle

tatbikatların, eğitimi etkili davranışlara dönüştürmede kritik bir rol oynadığını vurgulamışlardır. Ayrıca, çocukların afet durumlarında nasıl hareket etmeleri gerektiğine dair açık yönlendirmelere ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Bu konuda bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Bu konuda ayrıntılı düşünmeyi sağlayabilir. Öğrenmeyi sağlayabilir, davranış haline getirmesi de zaten tatbikatlarla okulda yapılabilir (Ö3).

4,5 yaşından sonraki bütün bireyler dahil edilebilir... bide tatbikat çok önemli afet eğitiminde bunu yaşamsal tecrübelerden de biliyorum (Ö4).

Engelleyemeyiz afetler sürekli olacak yakın dönemde depremlerle de gördük ya da dönem dönem küresel ısınmayla iklim değişikliğiyle beraber de çok fazla risk de görüyoruz hazır hale gelmek için eğitim veriliyor (Ö9).

4.1.3. Uygulama ve yöntemler

Sosyal bilgiler öğretmenleri uygulama ve yöntemler hususunda *tehlikeleri önleme faaliyetleri, doğal olaylar konusunda bilinçlendirme* olarak ifade ettiği görülmüştür.

Tehlikeleri önleme faaliyetleri: Öğretmenler, afet risk azaltma eğitiminin, afet sonrasında karşılaşılabilecek olası tehlikelere karşı önlemleri içermesi gerektiğine dikkat çekilmiştir. Bu bağlamda, kentsel dönüşüm ve erken uyarı sistemleri gibi önlemlerin büyük önem taşıdığı ifade edilmiştir. Bu konudaki bazı görüşler şu şekildedir:

Ya bireyi küçük yaşta doğal olaylar konusunda bilinçlendirmek bu doğal olayların varlığından haberdar olan bireylerin bu olaylar karşısında tedbir almasını içeren bir eğitim programıdır diye düşünüyorum (Ö7).

Boyutun kapsamı şimdi afet riski azaltmak Türkiye biliyorsunuz afetlerin çok olduğu bir ülke... her bölgenin kendine ait bir afet riski söz konusu (Ö16).

Doğal olaylar konusunda bilinçlendirme: Öğretmenler aynı zamanda erken yaşta başlayan afet bilinçlendirme programlarının önemine değinilmiştir. Bu programlar sayesinde, bireylerin afetlere karşı proaktif önlemler almalarının kolaylaşacağı vurgulanmıştır. Bu konuda görüş bildiren kimi öğretmenler şunları dile getirmiştir:

Afetlerle heran burun burunayız zaten. Risk azaltma öncesinde bilgilendirerek yaşanan ya da yaşanacak yaşanılma durumunda olan birtakım durumlara karşı insanların hazır hale getirebiliriz (Ö12).

Türkiye özellikle deprem için çok riskli bir ülke olduğu için yani insanların bilgi sahibi olması işte afete hazırlıklı olmaları için yapılan çalışma demektir (Ö18).

4.1.4. Toplumsal farkındalık ve bilinç

Sosyal bilgiler öğretmenleri Afet risk azaltma hususunda Toplumsal Farkındalık ve Bilinç *Toplumsal bilincin artırılması, Bölgesel riskler ve hazırlıklı olma* olarak ifade ettiği görülmüştür.

Toplumsal bilincin artırılması: Öğretmenler, afet eğitiminin, toplumda afetlere karşı bilinci artıracak şekilde genişletilmesi gerektiği ve eğitimin, özellikle deprem öncesi ve sonrası gibi farklı durumlara uygun olarak ayrılması gerektiği belirtilmiştir. Öğretmenler bunlara yönelik görüşlerini şu sözlerle ifade etmiştir;

Yani risk gerçekleşmeden önce afet gerçekleşmeden önce toplumda yaşayan herkesi afetlere karşı bilinçli dirençli ve güvenilir hale getirmek için verilmesi gereken eğitimin adı (Ö15).

Günümüzde sıkça karşılaştığımız afetlere karşı toplumsal bilincin oluşturulması adına bence acilen verilmesi gereken ve kapsamının artırılması gereken bir eğitim türü afet risk azaltma eğitimi (Ö14).

Engelleyemeyiz afetler sürekli olacak yakın dönemde depremlerle de gördük ya da dönem dönem küresel ısınmayla iklim değişikliğiyle beraber de çok fazla risk de görüyoruz hazır hale gelmek için eğitim veriliyor. Yani toplumca bilinçlendirmek açısından eğitimler veriliyor çeşitli yaş gruplarına olduğu takdirde alt kademeden bir şeyler katarak ilerlediklerin de daha başarılı olacağını düşünüyorum ben hazır olmamız için verilen eğitimler bunlar (Ö9).

Bölgesel riskler ve hazırlıklı olma: Türkiye'nin farklı bölgelerinde yaşanan afet risklerine işaret edilerek eğitimin bu çeşitliliği yansıtacak şekilde tasarlanması gerektiği öğretmenler tarafından vurgulanmıştır. Ayrıca öğrencilerin, afetlerle karşılaştıklarında nasıl davranmaları gerektiğine dair pratik bilgilere sahip olmalarının önemi üzerinde durulmuştur. Örneğin Öğretmen 19 “Ülkemiz tabii ki doğal afetlerin çok yaşandığı bir ülke özellikle deprem açısından yani doğal afette en az riskle amaç kurtulmak yani belli bir şiddette bir deprem oluyor kaçınılmaz ama onda bakın biz daha az hasar nasıl alırız bu hasar miktarının önemli olan azaltmak insanları bu konuda bilinçlendirmek sosyal farkındalık yaratmak yerinde olacağını düşünüyorum (Ö19).” ifadesiyle ülkemizin afetler konusunda farklı risklerle karşı karşıya olduğunu belirtmiş ve bu risklerin oluşturduğu hasarları önlemek adına bilinç oluşturma'nın önemi üzerinde durmuştur. Bu konudaki diğer öğretmen görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

Boyutun kapsamı şimdi afet riski azaltmak Türkiye biliyorsunuz afetlerin çok olduğu bir ülke bölgesel olarak ele aldığımızda Türkiye'yi her bölgesi her bölgenin kendine ait bir afet riski söz konusu (Ö16).

Türkiye özellikle deprem için çok riskli bir ülke olduğu için yani insanların bilgi sahibi olması işte afete hazırlıklı olmaları için yapılan çalışma demektir yani mesela en başta mesela deprem anında nasıl davranacağız işte insanlar bunu bilmedikleri için öldüler mesela ne bileyim hani bir koltuğun yanına başını koruyarak öyle hani durmak falan bunları bilseler de daha az mesela can kaybı olurdu ki ölümlerin çoğu koridorlarda bir de merdivenlerde gerçekleşmiş bir de şöyle bir şey yani en başta insanlar artık alacağı satın alacağı evleri çok incelemeleri gerekiyor zemin yapısı olsun ne bileyim malzemesi işte deprem yönetmeliğine uygun mu yani bunlar çok önemli müteahhidi bile önemli yani açıkçası (Ö18).

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin afet risk azaltma eğitimi ve kapsamına ilişkin görüşlerinin genel olarak değerlendirildiğinde; afet bilinci ve hazırlığın önemi, eğitim içeriğinin genişliği ve çeşitliliği, pratik tatbikatların yeri ve toplumsal bilincin artırılmasının gerekliliğinin vurgulandığı görülmektedir. Öğretmenlerin vurguladığı, afet eğitiminin her yaş grubuna uygun, kapsamlı ve çok yönlü olması gerektiği, ayrıca bölgesel risklerin dikkate alınarak özel hazırlıkların yapılması gerektiği yönündeki görüşleri, afet risk azaltma eğitiminin önemini ve bu alandaki eğitim politikalarının nasıl şekillendirilmesi gerektiğine yönelik öneriler sunmaktadır.

4.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Afet Risk Azaltma Eğitiminin Afete Hazırlıktaki Önemine İlişkin Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular



Şekil 4.2. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin afet risk azaltma eğitiminin afete hazırlıktaki önemine ilişkin görüşleri

Çalışmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin afet risk azaltma eğitiminin afete hazırlıktaki önemine ilişkin görüşleri alınmıştır. İlgili veriler afet risk azaltma eğitiminin afete hazırlıktaki önemi ana teması altında toplanmıştır. Şekil 4.2’de sunulan bu alt temalar ‘Yerel afetlerin tanıtılması ve paydaşların iş birliği; Afet öncesi hazırlığa yardım; Bilgi ve davranış düzeyine katkı’dır.

4.2.1. Yerel afetlerin tanıtılması ve paydaşların iş birliği

Sosyal bilgiler öğretmenleri afet risk azaltma eğitiminde bölgesel afetler ve kurumların planlamaların önemini, *Bölgesel afetlere karşı farkındalık, İlgili kurumların eğitimde iş birliği* olarak ifade etmiştir.

Bölgesel afetlere karşı farkındalık: Sosyal bilgiler öğretmenleri afet risk azaltma eğitiminin bölgesel afetlere karşı farkındalık oluşturma açısından önemli olduğunu ifade etmiştir. Ülkemizin afet konusundaki hassasiyeti ve bu afetlere karşı farkındalık oluşturma önemini Öğretmen 1 bu şekilde “Biz bi kere özellikle deprem konusunda 1. 2. Dereceden bir ülkeyiz yani her şehrin kendine yönelik eğitim planlarının olması gerektiğini düşünüyorum (Ö1).” ifade etmiştir. Her bölgenin kendine has afet olayları olduğunun ve afet risk azaltma eğitiminin bölgesel afetlere yer vermesi gerektiği vurgulanmıştır. Afetlerin bölgeleri ve ülkemize olan olumsuz etkileri ve buna yönelik planlamanın önemi ifade edilmiştir. Bu kapsamda bazı öğretmen ifadeleri şu şekildedir:

Özellikle her bölgede kendine has afet, sık sık yaşanan afet durumları, afet risk azaltma eğitimi hakkında şöyle söyleyeyim çok önemli ve her afet bölgesinin genellikle yaşanan afetlere özel olarak daha detaylı olarak verilmeli. Sadece eğitim kademelerinde değil de bunun dışında bide özel afet alanları oluşturularak çocuklara bu afet eğitiminin verilmesi taraftarıyım (Ö2).

Şimdi afetlerde can ve mal kayıplarını düşünürsek hem toplum olarak bizler çok etkileniyoruz hem yaşadığımız bölge ve beraberinde ülkemizde çok fazla etkileniyor. Tabii ki azaltmak için bilinçli olmamız gerekli olduğunu düşünüyorum. Önemi dediğimizde hani genel anlamda az zarar görmek ve beraberinde kişilerin bölgenin ve ülkenin zararını en aza indirilmesi diyelim (Ö9).

İlgili kurumların eğitimde iş birliği: Sosyal bilgiler öğretmenleri afet risk azaltma eğitiminde kurumların iş birliği ve eğitimde aktif rol almaları gerekliliğini ifade etmiştir. İlgili kurumların bu eğitimin gerçekleştirilmesinde yer alarak insanların yaşam alanlarının seçimindeki dikkat edilecek hususlara ilişkin bilgilendirme yapmalarının önemine vurgu yapmışlardır. Ayrıca bilim uzmanları, devlet kurumlarının bu eğitime sundukları katkıları ifade etmiştir. Bu kapsamda bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Risk azaltma yani şöyle olabilir aslında ilk önce bence yer bilimi uzmanları falan hani bunu vermesi gerekiyor işte mesela artık yeni yapılacak şöyle söyleyeyim şehir planlaması mesela çok önemli işte hatayı gördük yani şehrin içinden fay hattı geçiyor işte böyle bir yere değil

mesela daha kayalık sağlam zemini yapılması gerekiyor işte Hatay'ın şuraları mesela depreme dayanıksız şu bölgelere dayanıklı deyip oralara ev yapılması ve bunu her ildeki tüm yöneticiler memurlar falan bilmesi lazım (Ö18).

Ne düşünüyorsunuz derken son yıllarda zaten bütün devlet kurumlarında bu konuda ciddi anlamda iyi eğitim verilmeye başlandı sadece okullar değil diğer devlet kurumlarında da var yani açıkçası özel kurumlar da bunun içinde bunlarla ilgili risk planlarımız var okullarda her yıl onları güncelliyoruz yapılanlar yapılamayanlar işte her yıl bizim MEBBİS ortamı var Milli Eğitim'de oraya o planı sürekli güncelliyoruz yapılması gerekenler yapılmayanlar ve yapılabilecek olanlar sürekli güncelleniyor o anlamda böyle bir çalışma var milli eğitimde bunu biraz daha tabii geliştirilebilir özellikle hizmet içi eğitimlerle çalışanlara bu konuda eğitim verilebilir. Öğretmenler yine çocuklara almış olduğu eğitimi sunabilir uygun saatlerde bu şekilde bir çalışma yapılabilir (Ö19).

4.2.2. Afet öncesi hazırlığa yardım

Sosyal bilgiler öğretmenleri afet öncesi hazırlığa yardımı, *Toplumun eğitime olan ihtiyacı, afet öncesi verilen eğitimin önemi* olarak ifade ettiği görülmüştür.

Toplumun eğitime olan ihtiyacı: Bu alt kategori altındaki sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri afet risk azaltma eğitiminin toplumun ihtiyaç duymasına ilişkin önemine vurgu yapılmıştır. Afet risk azaltma eğitiminin toplumun afetleri ciddiye almasında, risk azaltma sürecinde aktif rol almasının önemine değinilmiştir. Bu kapsamda dikkat çeken bazı alıntılar şu şekildedir:

Bence toplum olarak ciddi anlamda bu eğitime ihtiyacımız var dediğim gibi eğitimin her kademesinde toplumun her kademesinde olmazsa olmaz olduğunu net bir şekilde görüyoruz ve adı üstünde yani afete hazırlık diyoruz ya yani evdeki 3 yaşında çocuğu olan bir anne de buna hazır olmalı okulda depremi çocuklarıyla birlikte yaşayacak bir öğretmen de buna hazırlıklı olmalı ya da ne bileyim hastanedeki bir hasta bakıcı da buna hazır olmalı bu açıdan baktığımızda yaşanabilecek kayıpları zararları engellemek adına insan zararı kaybı en önemlisi bence bu bunu engellemek adına gerçekten çok önemli bir eğitim olduğunu düşünüyorum (Ö14).

Ya bence çok önemli bir şey yani okullarda da verilmesi gereken bir şey hatta bütün öğretmenlere okullara vatandaşlara bile olabilir çünkü Türkiye'de çok insanlar bilinçli değil bence bu konuda yani çok faydalı olur açıkçası (Ö18).

Afet öncesi verilen eğitimin önemi: Sosyal bilgiler öğretmenleri afet risk azaltma eğitiminin afet öncesinde verilmesinin önemini ifade etmiştir. Afetlerin meydana geldiğinde önlenemeyeceği fakat afet öncesi verilen eğitimlerle kayıpların azaltılabileceğinin önemini vurgulamıştır. Afet risk azaltma eğitiminin de afet öncesi

verildiği müddetçe önem kazanacağı ifade edilen hususlardandır. Bu kapsamda bazı öğretmenlerin görüşleri şu şekildedir:

Aslında biraz önce dediklerimde de örtüşüyor fakat dediğim gibi doğal afetleri büyük bir çoğunluğunu önleyemeyiz fakat bununla ilgili riski azaltma adına özellikle okullarda kamu spotlarıyla belediyeler olsun valilikler olsun bu konuda halkımızı toplumu afet öncesinde ne yapılması gerektiğiyle ilgili bilgilendirilmesinin insan hayatını devamında çok etkili olduğunu çok önemli olduğunu düşünüyorum sadece ölüm olarak değil afetten sonra yaşama tutunma adına da Allah korusun başımıza bir şey geldi evimizden çıktık deprem oldu terk ettik evi ondan sonrasında bile ne yaptığınızla alakalı toplumumuzun çok bilgi sahibi olmadığını düşünüyorum bu konuda gerçekten toplumumuzun iyi bir şekilde bilgilendirilmediğini düşünüyorum zayıfız açık alanlarımızdan biri (Ö13).

Yani önemsiz diyemeyiz tabii ki çünkü risk gerçekleşmeden önce ya da afet gerçekleşmeden önce bunun hakkında bilinçlenmek çok önemli bilinç dediğimiz şeyde afetin ya da herhangi bir şeyin gerçekleşmeden önceki durumu sonrası neler olabileceğine dair insanların bilinçlenmesi öğrenmesi gerek afet öncesinde gerekse afet sonrasındaki riskleri olumsuzlukları bir nevi ortadan kaldırmaya yönelik tamam şeyler afeti durduramayız olumsuzluklarını belki ortadan kaldıramayız ama sonrası için önemli olduğunu düşünüyorum (Ö15).

Zaten en önemli kısım bu afet meydana geldiğinde ya can alıyor ya mal alıyor afet riskini azalttığını zaman can kaybını azaltmış oluyoruz veya mal kaybını azaltmış oluyoruz bu önemlidir derken işin en önemli kısmı zaten (Ö16).

4.2.3. Bilgi ve davranış düzeyine katkı

Sosyal bilgiler öğretmenleri Afet risk azaltma eğitiminin bilgi ve davranış düzeyine katkısını, *Uygulamalı eğitimle davranış kazandırma, Eğitimin pratiklerle pekiştirilmesi* olarak ifade ettiği görülmüştür.

Uygulamalarla eğitimi davranışa dönüştürme: Sosyal bilgiler öğretmenleri afet risk azaltma eğitiminin teorik olarak verilmesinin yanında uygulamalara yer vermenin önemine vurgu yapmıştır. Deprem çantası hazırlama, tatbikatlarla simülasyonlara katılma ile bu eğitimin uygulamalı hale gelmesinin önemini ifade etmişlerdir. Bu kapsamda bazı öğretmenlerin görüşleri şu şekildedir:

Eğitimli olan insan tabii ki bu konuda daha farklı davranacaktır ben afet konusunda ne yapacağımı az çok bilen bir kişi olarak önceden hazırlığıma baktığımda yok işin doğrusu bizim evimizde şimdi en son ki olaydan sonra bir deprem çantası hazırlandı onun öncesinde eğitimli insanlar olarak biz evimizde bir afet çantası hazırlamamıştık. Dolayısıyla bu da bilgi düzeyinden çok uygulama düzeyinde bir genel sadece afet üzerine değil belki bir genel olarak bilinçli davranış eğitimi işin içerisine giriyor zannederseniz (Ö3).

Şimdi muhakkak önemi var ama bir şeyi tam anlamıyla öğrenebilmek için uygulamaya ihtiyaç var ama doğal afet hem acı sonla biten bir şey ve ne zaman ne şekilde olacağı belli değil bunun önüne geçmek için yapılabilecek hocam en önemli şey bence simülasyon eğitimi gibi AFAD' ın böyle bir şey vardı görmüştüm mesela böyle bir tır gibi bir şeydi deprem şiddetini yansıtan bir simülasyon vardı belki öğrencileri böyle ortamlara götürürsek en azından depremin şiddetini kısmi anlamda yaşayabilir mesela siz şimdi çocuğa deprem anlatıyorsunuz ama çocuğun yaşamadığı için anlamlandıramıyor bir de daha soyut işlemler bölümüne tam geçmediği için çok fazla hayal edemeyen çocuklarımız var ama öyle somut olarak hissedebileceği bir ortamı götürürsek özellikle deprem konusunda bir nebze olsun daha etkili olabileceğini düşünüyorum ben (Ö17).

Eğitimin pratiklerle pekiştirilmesi: Sosyal bilgiler öğretmenleri afet risk azaltma eğitiminin pratiklerle pekiştirilmesi gerektiğine vurgu yapmışlardır. Afet risk azaltma eğitiminin sık tekrarlarla bilgi boyutundan davranış haline getirilmesinin önemini ifade etmişlerdir. Bu kapsamda bazı öğretmenlerin görüşleri şu şekildedir:

Afet risk azaltma eğitimi tabii ki çok önemlidir. Özellikle bizim ülkemizde çok çok daha önemli çünkü bizim ülkemizde hemen hemen bütün doğal olaylar ve bunların yıkıcı sonuçları olabilmekte bireyi küçük yaşta eğittiğimizde ya da bireylere bu eğitimi verdiğimizde ve gerçekten bunu pratik hale getirdiğimizde yani bilinç düzeyini arttırdığımız da biz bu risklerden uzak kalabiliriz. Afet riski eğitimi sadece teorik anlamda değil bunun pratiğini de vermemiz gerekiyor yani sadece teori kısmını içermemeli aynı zamanda pratiğini de içermeli (Ö7).

Beşinci sınıflarda doğal afetler konusu altında buluşturuyoruz çocuklara anlatıyoruz ama bu eğitimin sık sık yapılan okulda da yapılan sivil toplum tatbikatlarıyla bir şekilde daha dengeli ve daha çocuklar için daha kalıcı hale getirilmesi gerektiğini düşünüyorum ben açıkçası (Ö6).

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin afet risk azaltma eğitiminin afete hazırlıktaki önemine ilişkin görüşleri alınmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenleri afet risk azaltma eğitiminin afetlere karşı toplumsal farkındalık oluşturma konusundaki öneminin üzerinde durmuştur. Türkiye'nin yüksek afet riski olan bir ülke olduğunu ve bu eğitimin yerel afetleri öğrenme ve buna karşı önlem alma konusunda bilinç artırmaya yardımcı olduğuna dikkat çekmiştir. Afet risk azaltma eğitiminin afet konusunda bilgiyi davranışa dönüştürmede yardımcı olduğu ve bu konudaki pratiklerin yoğun olduğu bir eğitim sürecinin planlanması gerektiğini ifade etmişlerdir. Afet risk azaltma eğitiminin afete hazırlıkta öneminin ve bu eğitimin gerçekleştirilirken nelere dikkat edilmesi gerektiği hakkındaki öneriler, afet risk azaltma eğitim sürecinin nasıl planlanması gerektiği hakkında ışık tutmaktadır.

4.3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Sosyal Bilgiler Dersinin Afet Risk Azaltma Eğitimindeki Rolüne İlişkin Görüşlerine Yönelik Bulgular



Şekil 4.3. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinin afet risk azaltma eğitimindeki rolüne ilişkin görüşleri

Çalışmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinin afet risk azaltma eğitimindeki rolüne ilişkin görüşleri alınmıştır. İlgili veriler sosyal bilgiler dersinin afet risk azaltma eğitimindeki rolü ana teması altında toplanmıştır. Şekil 4.3’de bu alt temalar Sosyal bilgiler dersinin bilimsel ve güncel yaklaşımı; Çok disiplinli yaklaşımın önemi; Eğitimin gerçek yaşamda uygulanabilirliği; Öğretim programının geliştirilmesi ve derinleştirilmesi’ dir.

4.3.1. Sosyal bilgiler dersinin bilimsel ve güncel yaklaşımı

Sosyal bilgiler öğretmenleri sosyal bilgiler dersinin bilimsel ve güncel yaklaşımı kategorisine ilişkin görüşleri *sosyal bilgiler dersinin bilimsel içerik sunması, güncel ve yaşama dönük içeriğin sunulması* olarak ifade ettiği görülmüştür. Sosyal bilgiler öğretmenleri, sosyal bilgilerin afet eğitimindeki rolüne ilişkin olarak, eğitimin bilimsel ve güncel yaklaşımının önemine vurgu yapmışlardır.

Sosyal bilgiler dersinin bilimsel içerik sunması: Sosyal bilgiler öğretmenleri, öğrencilere bilimsel bir temel üzerinden afetlerin nedenleri ve etkileri hakkında bilgiler verilmesi ve bunun yanı sıra afet öncesi hazırlıklar ve acil durum planlamaları gibi pratik bilgilerin de sunulması gerektiği ifade etmişlerdir. Bu kapsamdaki öğretmen görüşlerinden bazıları şunlardır:

Sosyal bilgilerin temel branşı insanın doğayla doğanın insanla olan etkileşimini incelemek bana sorarsanız tabi insanın insanla olan ilişkileri de var ama dolayısıyla konuya en vakıf olan bilim veya ders diyelim sosyal bilgiler dersi bu konuda (Ö4).

Sosyal bilgiler dersi de burada ön plana çıkıyor daha bilimsel açıdan çocuklara anlatılmalı 4. Sınıftan itibaren bizim müfredatımızda var (Ö1).

Güncel ve yaşama dönük içeriğin sunulması: Bu kod altında sosyal bilgiler öğretmenleri, sosyal bilgiler eğitiminin, afetler hakkında gerçek yaşama dönük güncel hayatla iç içe olması bakımından sosyal bilgiler dersinin afet risk azaltma eğitiminde önemli bir paya sahip olduğunu belirtmişlerdir. Sosyal bilgiler dersinin güncel yaklaşımına yönelik Öğretmen 5 görüşünü bu şekilde “Aslında az önce de bahsettiğim gibi çok önemli ve güncel bir dersimiz var (Ö5).” belirtmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenleri afet risk azaltma eğitiminde sosyal bilgiler dersinin yapısı itibariyle güncel yaşamı konu alması ve kazanımlarının toplumsal yaşamdaki sorunları ve bunlara getirilebilecek çözümleri barındırması açısından önemli olduğunu vurgulamıştır. Buna yönelik Öğretmen 8’in ifadesi şu şekildedir;

Evet sosyal bilgiler dersi hayatın içinden olan bir ders diye her zaman ben nitelendiriyorum çünkü öyle ki bazen mesela kazanımlarımızı yönelik konularımız işlerken bir çocukların yaşadığı bir durum bir olay ya da bizlerin yaşadığı başına gelen bir durum bir olay ya da gözlemlediğimiz bir gazete haberi arkasından televizyonda duyduğumuz işte haberlerde işte dikkatimizi çeken bir olay öyle ki bizim bir ders konumuzu kapsayabiliyor bu anlamda özellikle hayata dair olmasına baktığımız zaman afet riskinin azaltılmasında sürekli hani gündeme gelmesi paylaşılması işte bu gerek görsel gerek işitsel gerekse yaparak yaşayarak eğitim vermemiz dahilinde kesinlikle kalıcı olacağına inanıyorum (Ö8).

4.3.2. Çok disiplinli yaklaşımın önemi

Sosyal bilgiler öğretmenleri çok disiplinli yaklaşımın önemi alt temasına ilişkin görüşleri *sosyal bilgiler dersinin farklı disiplinleri içermesi, eğitimin diğer disiplinlerle beraber verilmesi* olarak ifade ettiği görülmüştür.

Sosyal bilgiler dersinin farklı disiplinleri içermesi: Öğretmenler sosyal bilgiler dersinin afet eğitimindeki çok disiplinli yaklaşımını vurgulamışlardır. Bu noktada hem sosyal bilgiler dersinin çok disiplinli yapısının hem de diğer derslerle ilişkisinin önemi vurgulanmıştır. Bu kapsamdaki öğretmen görüşlerinden bazıları şunlardır:

Tabi ki en fazla bizim dersimizin etkili olduğunu düşünüyorum. Çünkü özellikle coğrafya konusu tamamen bu bilim dalının içerisinde bizim dersimiz zaten hayata hazırlayan bir ders, hayatın içinde bir ders, kesinlikle hayattan koparılamayacak bir ders dolayısıyla bu işi en iyi bizim dersimizin yapacağını düşünüyorum açıkçası ben (Ö6).

Afet çok boyutlu bir şey öncelikle onu söyleyeyim tek sosyal bilgiler dersiyle olabilecek bir şey değil şimdi sosyal bilgiler dersinde afetin nasıl olduğunu anlatırız kabataslak nasıl önlenebileceğini anlatırız ama dediğim gibi bu yetersiz (Ö17).

Eğitimin diğer disiplinlerle beraber verilmesi: Öğretmenler, afet eğitiminin sadece sosyal bilgiler dersiyle sınırlı kalmaması gerektiğini, fen bilgisi ve diğer derslerle entegrasyonun önemini ifade etmişlerdir. Afetlerin çeşitli yönlerinin (doğal, sosyal, ekonomik vb.) farklı derslerde ele alınmasının, öğrencilere afetlerin karmaşık doğasını anlamaları için daha geniş bir perspektif sunacağını ve bu çok yönlü yaklaşımın öğrencilerin afetler hakkında daha kapsamlı ve derinlemesine bilgi edinmelerini sağlayacağını belirtmişlerdir. Bu kapsamdaki öğretmen görüşlerinden bazıları şunlardır:

Sosyal bilgilere göre bireyi toplumsal hayata alıştırmaya yönelik bir ders aslında fen bilgisi dersiyle birlikte ortaklaşa götürülmesi gereken bir konu afet risk eğitimi sadece sosyal bilgiler değil fen bilgisinin de bu işin içine girmesi gerekiyor (Ö7).

Şu anda ortaokul düzeyinde sadece 5. Sınıflarda afet bölümümüz var, orada da genel afetleri tanıma tedbirlerle alakalı da bölümlerimiz var ama çok geniş değil, yani davranışa dönüştürmeye yönelik değil, basit tarzda bilgi vermek var o yüzden sosyal bilgiler dersinin bu konuda tek başına çok da etkili olacağını düşünmüyorum zaten fen bilgisi dersi içeriğinde de büyük ihtimalle var bunlar. İkisinin ortak konusu olabilir (Ö3).

4.3.3. Eğitimin gerçek yaşamda uygulanabilirliği

Sosyal bilgiler öğretmenleri Eğitimin gerçek yaşamda uygulanabilirliği alt temasına ilişkin görüşlerini *Yaparak-yaşayarak öğrenmeye yönelik eğitim, Etkileşimli ve interaktif eğitimin önemi* olarak ifade ettiği görülmektedir.

Yaparak-yaşayarak öğrenmeye yönelik eğitim: Sosyal bilgiler öğretmenleri, sosyal bilgiler dersinin afet risk azaltma eğitiminde, teorik bilgilerin yanı sıra pratik ve etkileşimli eğitim yöntemlerinin kullanımına yönelik önemini vurgulamaktadır. Afet tatbikatları, simülasyonlar ve afet hazırlık parkları gibi uygulamalı öğrenme yöntemleri, öğrencilerin afet durumlarına hazırlıklı olmalarını ve bilgiyi gerçek hayatta uygulayabilmelerini sağlayacağı vurgulanmaktadır. Bu kapsamdaki öğretmen görüşlerinden bazıları şunlardır:

Sosyal bilgiler dersi hayatın içinden olan bir ders diye her zaman ben nitelendiriyorum... afet riskinin azaltılmasında sürekli hani gündeme gelmesi paylaşılması işte bu gerek görsel gerek işitsel gerekse yaparak yaşayarak eğitim vermemiz dahilinde kesinlikle kalıcı olacağına inanıyorum (Ö8).

Afet hazırlık parkları da oluşturulabilir mesela biz trafik eğitim parkına gittiğimizde... biz bunun aynısını afet hazırlıkla alakalı yapabiliriz (Ö12).

Etkileşimli ve interaktif eğitimin önemi: Bu kapsamda öğrencilere afet durumlarında ne yapmaları gerektiğini öğreten pratik tatbikatları ve etkileşimli etkinlikleri içermesinin

önemi dile getirilmiştir. Afet risk azaltma eğitiminde öğrencilerin aktif olduğu, yaparak yaşayarak bir öğrenme sürecinin önemi ifade edilmiştir. Farklı kurumlarla iş birliğinin önemi vurgulanmıştır. Sosyal bilgiler dersi afet risk azaltma eğitiminde öğrenci düşünce ve görüşlerine de yer verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Buna yönelik öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Daha interaktif hale getirilmeli yine dediğim gibi şehirlerde sosyal bilgiler dersinde ekstra bizim çalışmalar yapmamız gerektiğini düşünüyorum ve işte AFAD yine bu acil eylem valiliklerle alakalı öğrencilerle çalışmalar yapılması gerektiğini düşünüyorum (Ö1).

Öğretmen de bu yönlü eğitim veriyor zaten ama çocuğu o konuda o kazanımla bilgilendirmek yani yeterli mi değil kesinlikle yetersiz. Çok daha farklı olmalı biz sadece zaten doğal olayları tanıtıyoruz derslerimizde. Eğer bu doğal olaylara karşı çıkarsak veya o doğal olayları bize getireceği riskleri bilmesek başımıza ne gelir teorik olarak veriyoruz bu kadar (Ö7).

Şimdi beşinci ve sekizinci sınıf arasında müfredatımızda birden çok şey var bununla ilgili. Konular var yeri geldiği zaman tabii öğrencileri de derse ve düşüncelerine yer vermek şartıyla. Sosyal bilgiler dersinde mutlaka olmalı hatta çok çok daha fazla olmalı diye düşünüyorum (Ö15).

4.3.4. Öğretim programının geliştirilmesi ve derinleştirilmesi

Sosyal bilgiler öğretmenleri öğretim programının geliştirilmesi ve derinleştirilmesi kategorisine ilişkin görüşleri *Risk azaltmaya yönelik içeriğin artırılması ihtiyacı, Mevcut kapsamın yetersizliği* olarak ifade ettiği görülmüştür.

Risk azaltmaya yönelik içeriğin artırılması ihtiyacı: Sosyal bilgiler öğretmenleri, sosyal bilgiler öğretim programının afet eğitimi açısından geliştirilmesi ve derinleştirilmesi gerektiğini belirtmektedirler. Hali hazırdaki programın yetersiz olduğunu ve afet risk azaltma eğitimi konusunda daha fazla içeriğe ihtiyaç duyulduğunu belirtilmiştir. Programın, öğrencilere afetlerin nedenlerini, önlemlerini ve müdahale stratejilerini anlamaları için genişletilmesi ve derinleştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu kapsamdaki öğretmen görüşlerinden bazıları şunlardır:

Birçok fazla rolü olduğunu düşünmüyorum ben... daha fazla müfredatın daha fazla yerleşebilir daha fazlası olabilir yani daha fazla hani risk azaltma ve şey yapma olur bence arttırılabilir arttırılmalı yani sosyal bilgiler müfredatında (Ö10).

Yani bizim müfredat içerisinde meydana gelebilecek bir afetteki en çok meydana gelen afet deprem Türkiye’de meydana gelen ciddi yıkıcı bir afette işte meydana gelebilecek zararı azaltmaya dair davranış kazandıran bir müfredat söz konusu değil yani (Ö16).

Mevcut kapsamın yetersizliği: Sosyal bilgiler öğretmenleri sosyal bilgiler dersinde afet risk azaltma eğitimine yönelik mevcut durumunun yetersiz olduğunu, yüzeysel olarak

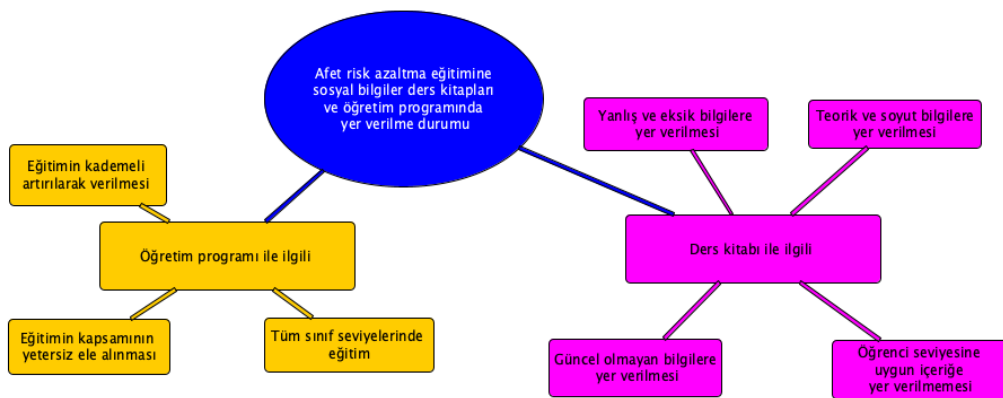
değinildiğini ifade etmiştir. Sosyal bilgilerin hayatın içinden bir ders olması afetlerinde yaşamın her alanında varlığını göstermesi itibariyle mevcut içeriğin yetersiz olduğunu vurgulamışlardır. Buna yönelik öğretmenlerin ifadeleri şu şekildedir:

Rolüne ilişkin zayıf olduğumuzu düşünüyorum biz doğal afetleri veriyoruz doğal afetler öncesinde yapılması gerekenleri de böyle yüzeysel olarak özellikle dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersinde var bu mesela deprem öncesinde yapılması gerekenler deprem sırasında ve sonrasında diye ama o kadar kitabı ifadelerle kalıyor (Ö13).

Ya bence çok faydalı olur ama yani yetersiz bizim dersimizde bu konu dediğim gibi sadece beşinci sınıflarda doğal afetler diye konu var zaten (Ö18).

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinin afet risk azaltma eğitimindeki rolüne ilişkin görüşleri genel olarak değerlendirildiğinde; sosyal bilgiler dersinin bilimsel bir temel üzerinden öğrencilere afetlerle alakalı bilinçlendirmesi, bu sebeple içeriğinin güncel olması gerektiği önerilmiştir. Sosyal bilgiler dersinin çok disiplinli yaklaşıma sahip olması afet risk azaltma eğitimindeki önemi üzerinde durulmuş, diğer derslerin içeriğinde de afet risk azaltma eğitime yer verilmesi gerektiği önerilmiştir. Sosyal bilgiler dersi öğretim programının afet risk azaltma konusunda mevcut içeriğin yetersizliği ve afet risk azaltma konusundaki içeriğin artırılması gerektiği bu alanda yapılması planlanan değişiklikler ve eklemeler konusunda ı ışık tutmaktadır.

4.4. Afet Risk Azaltma Eğitime Sosyal Bilgiler Ders Kitapları ve Öğretim Programında Yer Verilme Durumuna İlişkin Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular



Şekil 4.4. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, afet risk azaltma eğitime sosyal bilgiler ders kitapları ve öğretim programında yer verilme durumuna ilişkin görüşleri

Çalışmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin, afet risk azaltma eğitime sosyal bilgiler ders kitapları ve öğretim programında yer verilme durumuna ilişkin görüşleri

alınmıştır. İlgili veriler afet risk azaltma eğitimine sosyal bilgiler ders kitapları ve öğretim programında yer verilme durumu ana teması altında toplanmıştır. Şekil 4.4'te sunulan alt temalar öğretim programıyla ilgili olanlar ve ders kitabıyla ilgili olanlar'dır.

4.4.1. Öğretim programıyla ilgili

Sosyal bilgiler öğretmenleri sosyal bilgiler öğretim programında afet risk azaltma eğitimine yer verilme durumuna ilişkin *Eğitimin kapsamının yetersiz ele alınması, tüm sınıf seviyelerinde eğitim, eğitimin kademeli artırılarak verilmesi* olarak ifade ettiği görülmüştür.

Eğitimin kapsamının yetersiz ele alınması: Sosyal bilgiler öğretmenlerinin birçoğu öğretim programının afet risk azaltma eğitimi konusunda yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Bazı sınıf seviyelerinde bu konunun tamamen eksik olduğu vurgulanmıştır. Öğretmenler ayrıca sadece bir afet türüne odaklanıldığı tüm afet türlerine yeteri kadar yer verilmediğini ifade etmiştir. Bu kapsamdaki öğretmen görüşlerinden bazıları şunlardır:

Yani mevcut durumda özellikle işte depreme ağırlıklı olarak gidiyor oysaki tabii ki deprem bizim gerçeğimiz ancak dediğim gibi yani iklim değişiklikleri gerektiği kadar yer almıyor yani biraz daha artık oraya gitmek lazım (Ö12).

Yani mesela bizim sosyal bilgiler de dediğim gibi dördüncü sınıf sosyal bilgilerde sadece deprem öncesinde ne yapılmalı ne yapılması gerekiyor deprem anında ne yapılması gerekiyor deprem sonrasında ama diğer doğal afetlerle ilgili kesinlikle derinlemesine bir bilgi yok (Ö13).

Tüm sınıf seviyelerinde eğitim: Bazı öğretmenler afet eğitiminin sadece belirli sınıf seviyelerinde işlenmesinin yetersiz olduğunu, bu eğitimin tüm sınıf seviyelerinde yer alması gerektiğini vurgulamışlardır. Özellikle alt sınıflarda afet eğitiminin daha detaylı ve kapsamlı olarak işlenmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu kapsamdaki öğretmen görüşlerinden bazıları şunlardır:

İşte beşinci sınıfta bir tek var bir de işte küresel sorunlar diye sekizinci sınıfta var orada da var çevre ve iklim değişikliği olarak falan küresel sorunlar diye şey de var sekizinci sınıfların son konusu küresel sorunlarda da var ama orada da çevre ve iklim değişikliği falan var yani ya o da sellerle falan bağlantılı mesela bu iklim değişikliği büyük seller o yüzden oluyormuş iklim değişikliğinden (Ö18).

Az önce yine konuştuğumuz gibi ben beşlere girmediğim için yapılan değişikliği çok fazla açıkçası inceleme şansım olmadı ama sadece beşinci sınıf değil de altı yedinci sınıflarda bu

kazanımların bence olması gerektiğini düşünüyorum bana böyle genişletilmesi gerektiğini düşünüyorum daha yerinde olacağını düşünüyorum bu konuda (Ö19).

Eğitimin kademeli artırılarak verilmesi: Sosyal bilgiler öğretmenleri eğitimin alt sınıflardan başlayarak kademeli olarak içeriği yoğunlaştırılarak verilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Tüm sınıf düzeylerinde sarmal olarak artarak verilmesine vurgu yapmıştır. Buna yönelik öğretmenlerin ifadeleri şu şekildedir:

Herhalde bunu söylemişim yeterli olmadığını düşünüyorum bizim konumuz içerisinde tabii ki öncesinde sonrasında ne yapılacağını çocuklara anlatıyoruz ama sadece beşinci sınıfta altıda yedide ve vesaire bu konular yok bence tekrarlanabilir (Ö6).

Ama bence bilgiler biraz daha derine inebilmeli ya da diğer konularda nasıl işte insan haklarını yıl yıl daha farklılaştırıp derinleştirerek veriyorsak bence afet eğitiminde de işte beşinci sınıfta afetin tanımını veriyorsak altıncı sınıfta mesela çocuk şey soruyor hala yedinci, sekize gelmiş fay hattı ne demek ve nasıl oluşuyor beşinci sınıfta bunu anlayacak yaşta değil dolayısıyla konunun derinliğinin artırılıp diğer yıllara da yayılması gerektiğini düşünüyorum (Ö14).

4.4.2. Ders kitabı ile ilgili

Sosyal bilgiler öğretmenleri afet risk azaltma eğitiminin sosyal bilgiler ders kitabında yer verilme durumu ile ilgili görüşlerini *Yanlış ve eksik bilgilere yer verilmesi, Güncel olmayan bilgilere yer verilmesi, Öğrenci seviyesine uygun içeriğe yer verilmemesi, Teorik ve soyut bilgilere yer verilmesi* olarak ifade ettiği görülmüştür.

Yanlış ve eksik bilgilere yer verilmesi: Bu kod altında öğretmenler, mevcut içeriklerin genellikle yüzeysel olduğunu ve bazen yanlış veya eksik bilgiler içerdiğini ifade etmişlerdir. Bu bağlamda bazı dikkat çekici alıntılar şöyledir:

Biz de sadece beşinci sınıflarda doğal afetler var evet biz diğer sınıflarda da yeri geldiğinde ya da işte okulda tatbikat yaptığımız dönemlerde diğer sınıflarda da bahsediyoruz. Ama bence ders kitaplarındaki bilgiler biraz daha derine inebilmeli (Ö14).

Evet, eksiklikler bazılarında da yanlış bilgilendirmeler var yetersizlikler var, mesela 4. Sınıf ta yaşadığımız yer, doğal afetler karşısında hazırlıklı olur kazanımımız bu, yani hazırlıklı olur kısmı var sadece sırasında sonrasında yapılacaklar konusunda eksik (Ö1).

Güncel olmayan bilgilere yer verilmesi: Birçok öğretmen mevcut sosyal bilgiler ders kitaplarının afet risk azaltma konusunda güncellenmesi ve daha kapsamlı hale getirilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Bu tema altında, öğretmenler, daha detaylı ve uygulamalı bilgilerin sunulması, öğrencilerin yaş düzeyine uygun içeriklerin hazırlanması ve farklı afet türlerini kapsayan bir yaklaşımın benimsenmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bu kapsamdaki öğretmen görüşlerinden bazıları şunlardır:

Şimdi az olduğunu söyleyebilirim öncelikle az önce de ifade ettim daha fazla olmalı özellikle beşinci sınıfta daha ayrıntılı aslında en alt gruptan başlanması her zaman daha güzel (Ö15).

İşte dediğim gibi yetersiz daha fazla yer verilmesi lazım bir ne bileyim yedide falan da yer verilmesi lazım (Ö18).

Öğrenci seviyesine uygun içeriğe yer verilmemesi: Sosyal bilgiler öğretmenleri, sosyal bilgiler dersinde afet risk azaltma konusunda daha detaylı ve uygulamalı bilgilerin sunulması, öğrencilerin yaş düzeyine uygun içeriklerin hazırlanması gerektiğini ifade etmişlerdir. Buna yönelik görüşten alıntı şu şekildedir:

Biraz önce de söyledim yeterli bir yer verilmiyor özellikle ortaokul kademesinde verilmiyor ilkokul kademesinde dördüncü sınıfta var fakat çok yüzeysel ve çocukların anlayacağı tarzda değil çok zayıf kalıyor o yaş düzeyine uygun değil (Ö13).

Teorik ve soyut bilgilere yer verilmesi: Öğretmenlerin bazıları afet eğitiminin sadece teorik bilgilerle sınırlı kalmaması gerektiğini, pratik uygulamaların ve etkileşimli öğrenme yöntemlerinin de ders kitaplarına entegre edilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Tatbikatlar, simülasyonlar ve etkileşimli etkinliklerle öğrencilerin afetlere karşı daha hazırlıklı hale getirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu kapsamdaki öğretmen görüşlerinden bazıları şunlardır:

Afetin tanımı veriliyorsa hangi afetler oldu bunların nerelerde görüldüğü anlatılıyorsa afetlerin insan hayatında toplumsal hayata olan etkileri anlatılıyorsa afetlerin minimuma indirebilmek için neler yapılması gerektiğinde üçüncü dördüncü konu konulabilir bu çok iyi olur yani yerinde olur hatta beşinci sınıftan sonra altıncı sınıf yedinci sınıf sekizinci sınıfta da farklı seçmeli dersler seçmeli derslerle bu konu tamamen bir şey olarak irdelenebilir (Ö16).

Sadece beşinci sınıf müfredatında var yeterli değil teorik olarak çok kalıyor uygulama yok bunun seçme ders şeklinde mesela öneri olarak afet eğitimi dersinin sosyal bilgilerin içerisinde seçmeli ders olarak konulup biraz daha detaylandırarak biraz daha uygulamalı olarak öğretilir ise daha iyi olacağını düşünüyorum ama şu an yetersiz (Ö17).

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, afet risk azaltma eğitimine sosyal bilgiler ders kitapları ve öğretim programında yer verilme durumuna ilişkin görüşleri genel olarak değerlendirildiğinde; Yanlış ve eksik bilgilere yer verilmesi, afet risk azaltma konusunda sosyal bilgiler ders kitaplarının içeriğinin zenginleştirilmesi ve güncel bilgilere yer verilmesi, afet risk azaltma konularının sınıf düzeylerine yayılarak her kademedede artırılarak yer verilmesi gerekliliği vurgulanmıştır. Sosyal bilgiler dersi öğretim programının ve ders kitaplarının uygulamadaki eksikliklerinin ve afet risk azaltma

eğitimindeki içeriğinin sınırlılığının ve güncellenmesi gerekliliğinin önemi bu konudaki yapılacak çalışmalar için önemli öneriler sunmaktadır.

4.5.Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Sosyal Bilgiler Dersi İçerisinde Afet Risk Azaltma Eğitime Yönelik Sınıf İçi ve Dışı Etkinliklere İlişkin Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular



Şekil 4.5. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, sosyal bilgiler dersi içerisinde afet risk azaltma eğitimine yönelik sınıf içi ve dışı etkinliklere ilişkin görüşleri

Çalışmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin, sosyal bilgiler dersi içerisinde afet risk azaltma eğitimine yönelik sınıf içi ve dışı etkinliklere ilişkin görüşleri alınmıştır. İlgili veriler sosyal bilgiler dersi içerisinde afet risk azaltma eğitimine yönelik sınıf içi ve dışı etkinlikler ana teması altında toplanmıştır. Şekil 4.5’te sunulan bu alt temalar; Afet sırasında yapılacaklara ilişkin uygulamalar; Sınıf içinde gerçekleştirilen etkinlikler; Profesyonel eğitim desteği ve deneyimleyerek öğrenme’dir.

4.5.1. Afet sırasında yapılacaklara ilişkin uygulamalar

Sosyal bilgiler öğretmenleri afet risk azaltma eğitiminde afet sırasında yapılacaklara ilişkin uygulamalar hususunda *Tatbikatlar ve çok- kapan-tutun uygulaması* olarak ifade ettiği görülmüştür.

Tatbikatlar ve çok- kapan-tutun uygulaması: Sosyal bilgiler öğretmenlerinde afet risk azaltma eğitiminde en fazla gerçekleştirdikleri etkinliklere ilişkin tatbikatlar ve çok- kapan-tutun uygulamasını kullandıklarını ifade etmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenleri afet risk azaltma eğitiminde Afet sırasında öğrencilerin yapması gereken uygulamalara yer verdiklerini vurgulamışlardır. Çok-kapan-tutun uygulamasına yer verilmesine ilişkin Öğretmen 18 görüşünü bu şekilde “Depremde nasıl davranmalıyız çok kapan tutun uygulamasını yaptırdım (Ö18).” ifade etmiştir. Afet risk azaltma eğitiminde afet sırasında yapılacaklara ilişkin uygulamalara yer verilmesiyle ilgili olarak Öğretmen 19 görüşünü “Tatbikatlar yapıyoruz, depremden korunma yolları hakkında çocuklara bilgi veriyoruz

deprem anında neler yapılması gerektiği konusunda neler yapmamız gerektiği konusunda yine birtakım bilgilendirmeler yapıyoruz (Ö19).” olarak belirtmiştir. Bu bağlamda dikkat çeken öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Konu afetlerde deprem konusunda deprem sırasında ne yapacağımızla alakalı etkinlik yapıyoruz, onun dışında diğerleriyle ilgili herhangi bir etkinliğimiz yok okulda yapılabilecek etkinlik yok, fen bilgisinde de herhalde erozyonla ilgili çeşitli deneyler. Bu çök-tutun-kapan şeylerini yapıyoruz. Onun dışında genel anlamda konuşuyoruz sadece etkinlik olarak sadece o var. Tatbikat yapıyoruz zaten (Ö3)

Bir deprem olduğunda nasıl çıkarız sınıftan çocuklar diyerek onlara bir çıkış tekniği sınıfta göstermek gibi biz bunları yapıyoruz. Yani biz ne yaparız deprem başımıza geldiğinde napaız, sınıfı nasıl boşaltırız, hangi sisteme uyarız ya da nasıl kendimizi çökerek kapanarak koruyabiliriz bunları sınıfta uygulamalı olarak yapıyoruz. Biz zaten çocuklarla özellikle depremle ilgili daha fazla çalışıyoruz bu konuda bunları yapıyoruz bu etkinlikleri kullanıyoruz (Ö6).

4.5.2. Sınıf içinde gerçekleştirilen etkinlikler

Sosyal bilgiler öğretmenleri Afet risk azaltma eğitiminde sınıf içinde gerçekleştirilen etkinlikler hususunda *Eğitimi teknoloji ve görsellerle destekleme, Güncel ve bölgesel afetlerden örneklere yer verilmesi* olarak ifade ettiği görülmüştür.

Eğitimi teknoloji ve görsellerle destekleme: Sosyal bilgiler öğretmenleri afet risk azaltma eğitiminde teknolojiyi aktif olarak kullandıklarını bu bağlamda akıllı tahtadan yararlandıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca video, fotoğraf, harita, gazete kupürleri gibi görsel materyalleri afet risk azaltma eğitiminde etkinliklerde kullandıklarını ifade etmişlerdir. Buna yönelik Öğretmen 3 görüşü “Ya sınıf içerisinde kullanılabilecek daha çok video eğitimleri bunu zaten kullanıyoruz (Ö3).” olarak ifade etmiştir. Bu bağlamda dikkat çeken öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Afetlerle ilgili videoları görselleri açıyoruz milli eğitimin gönderdiği afetlerle ilgili videolar var videoları izletiyoruz. Yakın zamana ait işte gazete haberleri, gazete kupürleri bunlar varsa sınıfa getirip özellikle küçük ve panomuz var sosyal bilgiler panomuz oraya o konuyla ilgili görsellere hem öğrenciler hem de öğretmenler tarafından getirilip sergisini yaptırıyoruz. (Ö15)

Videolar izlettim sellerle ilgili sel esnasında ne yapmalıyız. Deprem çantasıyla ilgili bilgi verdim işte her evde olması gerekiyor falan dedim. Türkiye’de en fazla can ve mal kaybına neden olan hani doğal afetin deprem olduğunu söyledim bu şekilde yani işte bölge bölge mesela işte Karadeniz’de çok sel olur doğu Anadolu’da çığ felaketi oluyor gibi işte 99 depremini göstermiştim Van depremini falan videolar falan. (Ö18)

Güncel ve bölgesel afetlerden örnekler: Sosyal bilgiler öğretmenleri afet risk azaltma eğitiminde güncel ve bölgesel afet örneklerine yer verilmesinin önemini ifade etmiştir. Gerçek yaşamdan görsellerin kullanılmasının da afet eğitiminde etkili olduğunu etkinliklerde yer verdiklerini Öğretmen 11 bu şekilde “Gerçek olaydan olunca daha dikkat çekiyor oluyor depremlerle ilgili volkanizma ile ilgiliyse şey vardı animasyon tarzı vardı onları çok şey yapmıyorlar hani tabi onun çekimi mümkün değil ama gerçek bir olay yaşanmış olaylar daha dikkat çekici oluyor ifade etmiştir (Ö11).” Afet risk azaltma eğitiminde güncel afetleri öğrencilere tanıtmının ve bölgesel olarak afet tecrübesi olanların deneyimlerini paylaşmasının önemini vurgulamıştır. Bu bağlamda dikkat çeken öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Bizim burada daha çok riskli olan bir benim yaşamsal tecrübemle bağlantılı olabilir, bir deprem konusu var bir de sel konusu var. Sel konusu oldukça azaltıldı bu saha çalışmalarından sonra ama karaağaçla bağlantımızın koptuğu dönemler olmuştu dolayısı ile bunlarda neler yapılması gerektiğini konuşuyoruz çocuklarla (Ö4).

Şimdi şöyle özellikle hani biz insanlar yaşanmış kendi adıma söyleyeyim yaşanmış olaylar çok daha dikkatimizi çekiyor böyle durumlarda diyelim ki yaşayan bir arkadaşımızın yaşadığı afetle ilgili bir durumu sınıfta anlattırabiliyoruz kendim eğer yaşadıysam bunu gündeme getiriyorum (Ö8).

Pakistan’daki seli gösterdiğimizde çocuk buna diyor ki Pakistan’da olmuş diyor ben de olmaz diyor ama siz çocuğun yaşadığı bir yerde sürekli önünden geçen bir binanın sele maruz kaldığı bir görüntüyü gösterirseniz çocuk o zamanın seli anlıyor çünkü diğeri soyut onun için ya da Amerika oysa kasırga burada 2 yıl önce bazı çatıları uçurmuş o görüntüleri izletiyorum ben mesela çocuk a diyor ben bunun önünden geçtim diyor benim arkadaşım oturuyor onların evin çatısı uçmuş diyor yani o zaman çocuk bunu anlıyor (Ö12).

4.5.3. Profesyonel eğitim desteği ve deneyimleyerek öğrenme

Profesyonel eğitim desteği ve deneyimleyerek öğrenme kategorisinin *kurumların vereceği profesyonel eğitim, geziler ile deneyimleyerek öğrenme* şeklinde iki koddan oluştuğu görülmektedir.

Kurumların vereceği profesyonel eğitim: Sosyal bilgiler öğretmenleri afet risk azaltma eğitimini AFAD vb. kurumların vereceği profesyonel eğitimler ile desteklemenin önemine vurgu yapmaktadır. Öğretmenlerin de afet risk azaltma eğitimlerine katılarak öğrencileri için yeterli düzeye gelmesinin önemini ifade etmişlerdir. Öğretmen 2 afet risk azaltma eğitiminde profesyonel eğitim desteği vermesi gerektiğine yönelik görüşünü bu

şekilde “profesyonel ekiplerin desteğiyle bunun verilmesi daha doğru (Ö2).” Bu bağlamda Öğretmen 1 görüşünü bu şekilde ifade etmiştir:

Mesela AFAD olabilir sivil toplum kuruluşları olabilir ondan sonra şey valilik acil müdürlükler, afet acil müdürlükleriyle çeşitli projeler yapılabilir. Bizim okulumuza valilikten çok geliyorlar zaten (Ö1).

Geziler ile deneyimleyerek öğrenme: Sosyal bilgiler öğretmenleri afet risk azaltma eğitiminde AFAD vb. kurumların afetler için özel hazırlanmış alanlarının ziyaret edilerek öğrencilerin afet simülasyonlarına katılarak deneyim yoluyla öğrenmelerinin önemini ifade etmişlerdir. Sosyal bilgiler öğretmenleri afet risk azaltma eğitiminde Afet simülasyonları ve gezilerle öğrencilerin afetleri daha iyi tanımalarının sağlanabileceğini ifade etmişlerdir. Afet risk azaltma eğitiminde gezilerin gerçekleştirilmesine ilişkin Öğretmen 12 görüşünü bu şekilde “afet eğitim parkuru vesaireler veya o ilde yaşanabilecek afet bölgeleri ile alakalı çocuklara milli geziler düzenlenebilir (Ö12).” ifade etmiştir. Bu bağlamda dikkat çeken öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Sınıf dışında da özellikle merkezlerde en azından il merkezlerinde bu konuyla alakalı hazırlanmış mekanların olması ve okulların buralara belli bir takvim çerçevesinde ziyaret etmeleri eğitim almaları mantıklı olabilir ama okul içerisinde yapılabilecek çok fazla bir şey yok bu konuda çünkü mekân gerektiriyor deprem simülatörü mekân gerektiriyor belki erozyonla alakalı da düzenekler hazırlanarak bu mekanlarda bunların gösterilebilir yine yangın söndürme ile alakalı eğitimler yapılabilir (Ö3).

Sınıf içi ve sınıf dışı sınıf dışı az önce belirttim hani bununla ilgili bir etkinlik şenlik festival ya da bir sunum olursa milli eğitimin onayladığı biz öğrencilerimizi veli izin dilekçeleri ile beraber onlar aldıktan sonra götürüyoruz zaten ki birinci dönem katıldığımız olmuştu (Ö9).

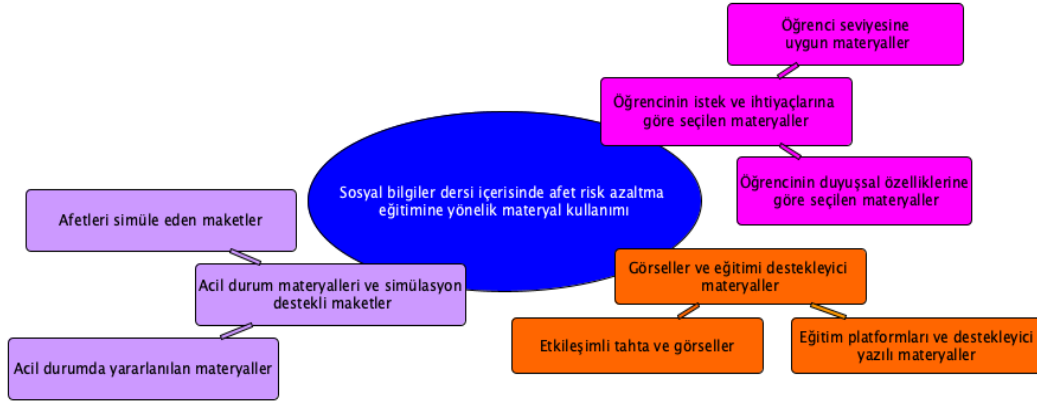
Dediğim gibi işte aynı yere tekrar geldik bu AFAD'ın deprem canlandırma konteynırları bence çok etkili çünkü ben mesela geçen sene kızımı götürdüm beşinci sınıfta kızım ve çok etkilendi anne depremin böyle bir şey olduğunu düşünmüyordum hani bu kadar mı etkili evet dedim bu kadar etkili öğrencilerde de bunu mesela giden yönlendirdiğim öğrencilerim var döndüklerinde dediler ki öğretmenim bu kadar etkili mi deprem evet dedim bu kadar etkili (Ö14).

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, sosyal bilgiler dersi içerisinde afet risk azaltma eğitimine yönelik sınıf içi ve dışı etkinliklere ilişkin görüşleri genel olarak değerlendirildiğinde öğretmenlerin kurumların eğitimde aktif rol alması ve materyal desteği sağlaması gerekliliği, güncel örneklerin ve teknolojinin afet risk azaltma eğitimindeki önemine vurgu yapması bu eğitimin farklı yaşantılar sonucunda daha fazla içselleştirileceği hakkında önemli öneriler sunmaktadır. Ayrıca okulların ve afet

konusunda çalışma yapan kurumların işbirliği yapması gerekliliği bu konudaki çalışmalara yoğunlaştırılması hakkında öneriler sunmaktadır.

4.6.Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Sosyal Bilgiler Dersi İçerisinde Afet Risk

Azaltma Eğitime Yönelik Materyal Kullanımına İlişkin Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular



Şekil 4.6. Sosyal bilgileri öğretmenlerinin, sosyal bilgiler dersi içerisinde afet risk azaltma eğitime yönelik materyal kullanımına ilişkin görüşleri

Çalışmaya katılan sosyal bilgileri öğretmenlerinin, sosyal bilgiler dersi içerisinde afet risk azaltma eğitime yönelik materyal kullanımına ilişkin görüşleri alınmıştır. İlgili veriler sosyal bilgiler dersi içerisinde afet risk azaltma eğitime yönelik materyal kullanımı ana teması altında toplanmıştır. Şekil 4.6’da sunulan bu alt temalar Öğrenci istek ve ihtiyaçlarına göre seçilen materyaller; Görseller ve eğitimi destekleyici materyaller; Acil durum materyalleri ve simülasyon destekli maketler’ dir.

4.6.1. Öğrencinin istek ve ihtiyaçlarına göre seçilen materyaller

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi içerisinde afet risk azaltma eğitime yönelik materyal kullanımına ilişkin, Öğrencinin istek ve ihtiyaçlarına göre seçilen materyallere ilişkin, *Öğrenci seviyesine uygun materyaller, Öğrencinin duyuşsal özelliklerine göre seçilen materyaller* olarak ifade ettikleri görülmüştür.

Öğrenci seviyesine uygun materyaller: Sosyal bilgiler öğretmenleri sosyal bilgiler dersi içerisinde afet risk azaltma eğitime yönelik materyal kullanımında öğrenci seviyesine uygun ve güncel olayları yansıtan materyaller kullandıklarını ifade etmiştir. Akıllı tahta yardımıyla ve farklı online platformlar aracılığıyla afet risk azaltma eğitiminde öğrencilerin psikolojilerine uygun materyalleri seçtiklerini yönelik Öğretmen 10 görüşünü “Videolarda işte deprem görüntüleri var sel görüntüleri var işte bu görüntüler

yani tabii ki çok psikolojilerini bozacak görüntüler değil (Ö10).” olarak ifade etmiştir. Buna yönelik bazı öğretmenlerin görüşleri şu şekildedir:

Yine çocukların seviyelerine uygun videolar az önce de bahsetmiştim korku ve kaygı yaratmadan yaş düzeylerine uygun olan videoları izletmeye herhangi bir olası afet durumunda neler yapmaları gerektiğini nasıl davranmaları gerektiğini bunların ülkemiz için olan yıkıcı etkilerini yani bunların hayatlarına daha çok nasıl yansıtacağını gösteren videolarla dersi destekliyorum. Akıllı tahta ve güncel videolarla yine seviyelerine uygun korku ve kaygı yaratmadan olan videoları izletiyorum (Ö5)

Öğrencinin duyuşsal özelliklerine göre seçilen materyaller: Sosyal bilgiler öğretmenleri sosyal bilgiler dersi içerisinde afet risk azaltma eğitimine yönelik materyal kullanımında öğrencilerin duyuşsal özelliklerini besleyecek materyallere yer verdiklerini ifade etmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenleri toplumun afet sonrası yaşamış olduğu durumları sınıfta öğrencilere göstererek empati kurmalarına yardımcı olduklarını ifade etmiştir. Buna yönelik Öğretmen 15 şu ifadelerle görüşünü “Afet sonrasında toplumun yaşadığı görüntülerin çocukları rencide etmeyecek şekilde bazılarını sınıfa getirip gösteriyoruz (Ö15).” belirtmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenleri sosyal bilgiler dersi afet risk azaltmaya yönelik konuları duygusal boyutuyla da ele alınması gerektiği böylece öğrencilerin konuyu içselleştirmesi ve çok boyutlu olarak öğrenmesine katkı sağlayacağı ifade edilmiştir.

Buna yönelik Öğretmen 17’nin ifadeleri şöyledir:

Kızılırmak türküsü vardı bir yıl beşinci sınıf sosyal bilgiler kitabından şu an şairin ismini hatırlayamıyorum böyle şiirlere de yer verildiği zaman hani bu olayın duygusal boyutunu da işlemeye çalışıyor daha çok böyle materyaller kullanıyoruz (Ö17).

4.6.2. Görseller ve eğitimi destekleyici materyaller

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi içerisinde afet risk azaltma eğitimine yönelik materyal kullanımına ilişkin, Görseller ve eğitimi destekleyici materyallere ilişkin, *Etkileşimli tahta ve görseller*, *Eğitim platformları ve destekleyici yazılı materyaller* olarak ifade ettikleri görülmüştür.

Etkileşimli tahta ve görseller: Sosyal bilgiler öğretmenleri afet risk azaltma eğitiminde video ve görsellerin kullanımını vurgulamıştır. Afetlerin öğrenci düzeyine uygun görüntülerinden yararlandıklarını akıllı tahta dan yararlandıklarını ifade etmişlerdir. Bu bağlamda öğretmenlerin ifadeleri şu şekildedir:

Videolar oluyor sebebi nedir daha kalıcı zihinde daha çok hatırlana biliyor ve afetleri zaten yaşamak yapılabilecek bir şey değil, ancak ve ancak bunun görüntüleriyle çocuklara afetlerin ciddiyetini, önemini anlatabiliyoruz tüm afet türleri için geçerli (Ö2).

Azaltmayla ilgili yani şöyle hani bu herkesin başına gelebileceği ya da eğitimin bu konuda ne kadar önemli olduğunu yurt dışında mesela yaşanan aynı afette nasıl hani sorunlar çözüldüğüne dair konuşuyoruz. İşte eğitim filmleri izleyebiliyoruz yine arkasından mesela grafiklerle yorumlama yapabiliyoruz çocuğu öğrencilerimiz özellikle hani kendini içinde hissettiği zaman daha kalıcı olması adına bu tür etkinlikleri yapmayı açıkçası tercih ediyoruz (Ö8).

Eğitim platformları ve destekleyici yazılı materyaller: Sosyal bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersi içerisinde afet risk azaltma eğitimine yönelik materyal kullanımına ilişkin, *Eğitim platformları ve destekleyici yazılı materyaller* olarak ifade ettikleri görülmüştür. Sosyal Bilgiler dersi içerisinde afet risk azaltma eğitimine yönelik materyal olarak AFAD, MEB gibi kurumların hazırladığı video, görsel, broşür vb. kullandıklarını ifade etmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenleri MEB tarafından oluşturulan EBA gibi eğitim programlarını kullandıklarını Öğretmen 15 şu ifadelerle görüşünü “EBA’da bununla ilgili güzel kısa videolar var az önce söylediğim milli eğitimi gönderdiği küçük küçük bilgilendirici bilgi notları var görseller var bunları getirip zamanı gelince gösteriyoruz çocuklara (Ö15).” ifade etmiştir. Bu bağlamda öğretmenlerin ifadeleri şu şekildedir:

Kullandığımız materyaller daha çok video, video eğitimleri bu milli eğitimin yayınladığı veya AFAD’ın yayınladığı videoları üzerinden depremle alakalı genellikle bu videoları göstererek burada bir eğitim yapmaya çalışıyoruz. Onun dışında bir materyalimiz yok (Ö3).

Milli Eğitim Bakanlığının hazırlamış olduğu platform var, EBA platformu içerisinde hazır içerikler var bu hazır içerikleri mutlaka öğrencilere veriyoruz. Hazır içerikler içerisinde çoktan seçmeli sorular var konu anlatımından sonra boşluk dondurmalar var. Videolar var kısa özetler var yani komplike bir program EBA’ dan yararlanıyoruz çokça (Ö16).

4.6.3. Acil durum materyalleri ve simülasyon destekli maketler

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersi içerisinde afet risk azaltma eğitimine yönelik materyal kullanımına ilişkin, Acil durum materyalleri ve Simülasyon destekli maketler teması altında *Acil durumda yararlanılan materyaller, Afetleri simüle eden maketler* olarak ifade ettikleri görülmüştür.

Acil durumda yararlanılan materyaller: Sosyal bilgiler öğretmenleri Sosyal Bilgiler dersi içerisinde afet risk azaltma eğitimine yönelik Afet öncesi deprem çantası hazırlama ve içeriğini sınıfta oluşturma gibi uygulamalara yer verdiklerine ilişkin Öğretmen 6 şu ifadelerle görüşünü “Onlara bir deprem çantasında neler bulundurabileceklerini

göstererek evde hazırlamalarını anne babalarının bu konuda uyarlamalarını söyledim (Ö6).” belirtmiştir. Öğretmen 1 görüşünü şu şekilde “Deprem çantası bunları gösteriyoruz mesela ben getirmiştım okula işte fenerler... ne olması gerekiyorsa, yani bu şekilde malzemeleri (Ö1).” ifade etmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenleri afet risk azaltma eğitiminde afet sırasında kullanılacak materyallerin tanıtımı ve kullanımına ilişkin eğitimlere yer verilmesine ilişkin Öğretmen 10 “Deprem de kullanılan işte giriş, çıkış exit, düdük bu tarz şeyler kullanıyorum (Ö10).” belirtmiştir.

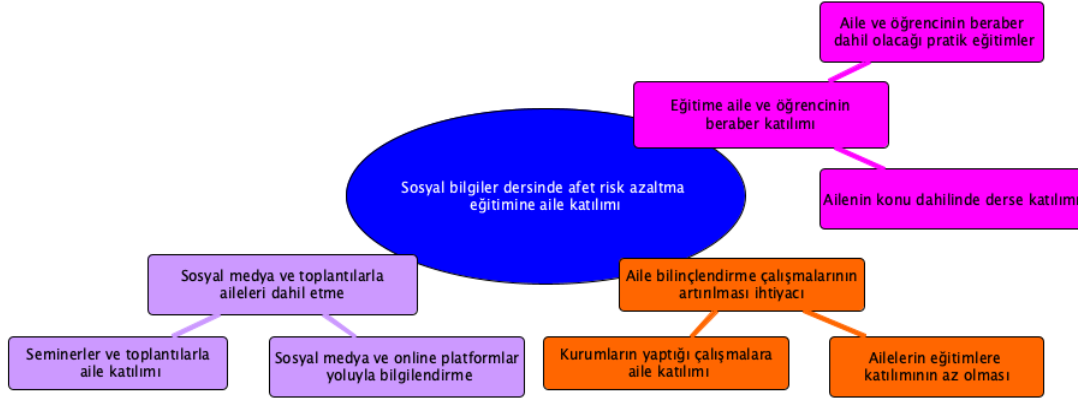
Afetleri simüle eden maketler: Sosyal bilgiler öğretmenleri afetleri simüle eden maketlerin kullanımın afet risk azaltma eğitiminde kullandıklarını ifade etmişlerdir. Sosyal bilgiler öğretmenleri afet risk azaltma konusunda afetleri simüle eden maketlere her zaman ulaşamadıklarını ve bu sebeple öğrencileriyle beraber maketler oluşturduklarını ifade etmiştir. Afet simülasyon merkezlerine ziyaretler gerçekleştirerek oradaki materyalleri kullanılmasına ilişkin Öğretmen 3 görüşünü bu şekilde “Şimdi depremi ya simüle edersin simüle edilebilen bir alan olursa o çok uygun bir kullanma alanı, okulda bunlar olmaz zaten il merkezinde var bir yerde oraya daha önce gitmişliğimiz oldu öğrencilerimizle o şekilde eğitim aldılar (Ö3).” ifade etmiştir. Bu bağlamda öğretmenlerin ifadeleri şu şekildedir:

Öğrencilerimle beraber eğimli bir arazi yapıp üzerinden toprak döküp işte heyelanı farklı şekilde ya da erozyonu farklı şekilde canlandırma yoluyla yani direkt materyal, oyun hamurları üzerinden toprak dökerek yapmaya çalışıyoruz sınıfların durumuna göre ama materyal kullanımına önem veriyorum (Ö14).

Sosyal bilgileri öğretmenlerinin Sosyal bilgiler dersi içerisinde afet risk azaltma eğitimine yönelik materyal kullanımına ilişkin görüşleri genel olarak değerlendirildiğinde Eğitim platformları ve destekleyici yazılı materyalleri derslerinde kullandıkları ve bu platformların afet risk azaltma eğitimindeki önemini göstermektedir. Öğrencilere afet risk azaltma konularını benimsetirken somut yaşantılar sunmak eğitimcilerin bu konuya yoğunlaşması gerekliliği konusunda farkındalık yaratacaktır. Farklı materyal kullanımıyla Sosyal bilgiler dersi içerisinde afet risk azaltma eğitim sürecinin aktif olarak yürütülmesi gerekliliği, afetleri simüle eden görsel materyallerin ve bu materyallere ulaşılabilirliğin artırılması gerekliliği bu konudaki çalışmalara öneriler sunacaktır. Sosyal bilgiler öğretmenleri öğrencilerin afetlerin ciddiyetini anlamaları ve afetlere maruz kalanlarla empati kurabilmelerine yardımcı olabilecek eğitici film vb. materyalleri kullandıklarını ifade etmiştir. Öğrencilerin afetleri zihinlerinde kalıcı hale getirmek ve

maruz kaldığında sorunlara çözüm üretebilmelerine yardımcı olabilecek materyalleri tercih ettiklerini vurgulamıştır.

4.7. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Sosyal Bilgiler Dersinde Afet Risk Azaltma Eğitiminde Aile Katılımına İlişkin Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular



Şekil 4.7. Sosyal bilgileri öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretmenlerinin afet risk azaltma eğitiminde aile katılımına ilişkin görüşleri

Çalışmaya katılan sosyal bilgileri öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretmenlerinin afet risk azaltma eğitiminde aile katılımına ilişkin görüşleri alınmıştır. İlgili veriler Afet risk azaltma eğitiminde aile katılımı teması altında toplanmıştır. Şekil 7’de sunulan bu alt temalar eğitime aile ve öğrencinin beraber katılımı; Aile bilinçlendirme çalışmalarının artırılması ihtiyacı; Sosyal medya ve toplantılarla aileleri dahil etme’ dir.

4.7.1. Eğitime aile ve öğrencinin beraber katılımı

Sosyal bilgiler öğretmenleri Afet risk azaltma eğitimine aile ve öğrencinin beraber katılımı hususunda *Ailenin konu dahilinde derse katılımı*, *Aile ve öğrencinin beraber dahil olacağı pratik eğitimler* olarak ifade ettiği görülmüştür.

Ailenin konu dahilinde derse katılımı: Sosyal bilgiler öğretmenleri afet risk azaltma eğitimin ailenin konu dahilinde derse katılımı ile sağlanabileceğini ifade etmektedir. Sosyal bilgiler öğretmenleri öğrenciyi bilinçlendirmenin yolunun ailesinin de bilinçlendirilmesiyle olabileceğini vurgulamıştır. Sosyal bilgiler dersi kapsamında afet risk azaltma konusu dahilinde ailelerin eğitime dahil edilebileceğini vurgulamışlardır. Bu bağlamda öğretmen ifadeleri şu şekildedir:

Yani o dersi öğrencilerle velilerle işlemek bence çok güzel olur materyalleri kullanmak. Yani dersin içerisinde de olabilir sonuçta o kazanım geldiğinde yani ona haftada 3 saat işliyorsunuz bu dersi yani o derslerin birinde veya 2 saatinde yapabilirsiniz ve farklıda oda yapılmalı mesela şeyler var programlarımız belirli gün ve haftalar içerisinde işliyoruz o zaman

yapılabilir ama sosyal bilgiler dersinin içerisinde ya da fen bilgisi dersinin içerisinde olması çok daha etkili olur diye düşünüyorum (Ö1).

Aile katılımının önemi şöyle bireyi bilinçlendirmemiz yeterli değil çünkü afet genellikle aile ile beraber yaşanan bir durum sadece öğrenciyi ya da bireyi bilinçlendirmemiz hiçbir şeyi değiştirmiyor çünkü afete hazırlığı birey tek başına yapmayacak ailesi ile birlikte yapacak toplu olarak bilgilendirme bilinçlendirilmesinin daha doğru olduğunu düşünüyorum yani ailenin de bunda eğitim alması gerektiğini düşünüyorum zaten bu bir süreç. (Ö2).

Aile ve öğrencinin beraber dahil olacağı pratik eğitimler: Sosyal bilgiler öğretmenleri afet risk azaltma eğitiminin aile ve öğrencinin katılacağı tatbikatlar, acil durumda yapılacaklara ilişkin planlamalar, deprem çantası vb. verilen eğitimler dahilinde gerçekleştirilmesinin etkili olduğunu ifade etmiştir. Bu bağlamda öğretmen ifadeleri şu şekildedir:

En önemli konu aile katılımı sonuçta afet gerçekleştiğinde yalnız çocuklar için veya yalnız baba ya da anne için gerçekleşmiyor, komple olduğu için birlikte hareket çok önemli. Tatbikatları biz çocuklarla yapıyoruz, anne baba çocuklarla yapılan tatbikatlar çok daha faydalı olacaktır. En azından tatbikat şeyinde bilgilendirilip bak anneniz babanız geldi şimdi sizi alıp götürecek dediğinizde, çocuk o süreçteki tedirginliğini de azaltacaktır (Ö4).

Zaman zaman ben şey yapıyorum deprem çantası falan hazırlıyorum annenizle birlikte hazırlayın babanızla birlikte hazırlayın diyorum hatta bana fotoğraf atın diyorum orada güzel fotoğraflar geliyor işte anne baba bir şeyler koymuş vesaire falan çünkü bütün aile bireylerini hatta iş bölümü yapın diyorum birincisi çelik kapıyı kelebek konumuna getirin biriniz deprem çantasını alın şunu yapın diye ondan sonra çocuk gelince anlatıyor işte annem kapıyı şöyle yapacak ben böyle yapacağım işte öğretmenim söyledik babama işte portmantoyu sabitleyecek benim dolabımı sabitlenecek falan diye zaten aile olmasa ya bizim mesleğimizde olmaz yani tek taraflı çocukla olmaz sacayağı der ya uzun yıllar çalışan öğretmenler gerçekten öyledir yani (Ö12).

4.7.2. Aile bilinçlendirme çalışmalarının artırılması ihtiyacı

Sosyal bilgiler öğretmenleri afet risk azaltma eğitiminde aile bilinçlendirme çalışmalarının artırılması ihtiyacı hususunda *ailelerin eğitimlere katılımının az olması, kurumların yaptığı çalışmalara aile katılımı* olarak ifade ettiği görülmüştür.

Ailelerin eğitimlere katılımının az olması: Sosyal bilgiler öğretmenleri afet risk azaltma eğitiminde aile katılımının az olması bu sebeple aile ile etkinlik planlamanın zor olduğunu Öğretmen 10 bu şekilde görüşünü “Hiç yok ki aile katılımı. Yani biz çok defa çağırıyoruz aileleri aile katılımları yok (Ö10).” olarak ifade etmiştir. Öğrencilere ailelerini eğitimlere katılımını sağlamaları için gerekli bilgilendirmelerin yapılması

gerektiği, böylelikle aile katılımının artabileceğini vurgulamışlardır. Sosyal bilgiler öğretmenleri bazı ailelerin öğrencileriyle birlikte evde uygulayacağı afet öncesi tedbirlere de sıcak bakmadığı böylece öğrencinin konuyu içselleştirmesinin engellendiği ifade edilmiştir. Bu bağlamda öğretmen ifadeleri şu şekildedir:

Çok bilinçli ailelerimiz var fakat duyarsız ve ilgisiz velilerimiz de olabiliyor çocuk sadece gelip okuldan bir şeyler öğrenerek ailesine götürebiliyor bu bilgileri veya tam tersi ailesinden öğrendiklerini gelip sizinle paylaşabiliyor yani çok fazla veli profilimiz bu anlamda benim için yeterli değil (Ö5).

Aile burada sanırım en zayıf kalan noktalardan bir tanesi mesela diyoruz ki deprem öncesi yapılacak hazırlıklarda deprem çantası hazırlayıp öğretmenim deprem çantası hazırlamayı annem kabul etmiyor diyen veliler var çocuk var mesela ya da evde tatbikat yapmak istiyorum kabul etmiyor şeklinde diyen veliler var ya da tam tersi çok fazla korkuyla çocuğa yaklaşp çocuğun ön yargılı olmasına sebep olan velilerimiz de var dolayısıyla aile katılımı evet ciddi anlamda önemli fakat bu konuda çok yeterli çoğunluk diyelim çok da yeterli değil gibi düşünüyorum (Ö14).

Kurumların yaptığı çalışmalara aile katılımı: Sosyal bilgiler öğretmenleri afet risk azaltma eğitiminde aile katılımının Kurumların yaptığı çalışmalara ailelerin davet edilerek sağlanacağını ifade etmiştir. Ailelerin afet ile ilgili çalışma yapan kurumların gerçekleştireceği profesyonel eğitimlere dahil edilerek aile katılımının sağlanmasının ve buna yönelik çalışmaların artması gerektiğini ifade etmiştir. Bu bağlamda öğretmen ifadesi şu şekildedir:

Ailelerin profesyonel kurumlarca eğitim almasının daha doğru olduğunu düşünüyorum çünkü bu tarz kurumların ekipmanları, görsel materyalleri varsa elinde kullandıkları aletler daha donanımlı bunun için her ilde bir merkez oluşturularak, ki bu merkezler var zaten AFAD bunların eğitim alanları oluşturularak, periyodik olarak zaman çizelgesiyle her okul her sınıf nasıl çağırılacaksa, eğitilerek, afete bilincin artırılması önemli (Ö2).

Milli Eğitime bağlı farklı kurumlar tarafından AKUT gibi bir takım sivil toplum örgütlerinin okullarla yapmış olduğu protokoller ve anlaşmalarla birlikte hani bunların müfredata eklenerek birtakım çalışmalar yapılabilirse tabii bunlar bizi aşan şeyler bunlar il yöneticileri düzeyinde yapılması gereken işler okullarda paydaş olarak bu projelerin içerisine katılabilirse belki etkili olabilir. Yani bu işi yapan profesyonellerin AKUT gibi ekipler içerisinde bulunan profesyonellerin birtakım eğitimler yani birebir yapılan kurumsal iş birliğiyle yapılacak olan birtakım faaliyetlerin öğrencilere bize katkı sunmalı (Ö16).

4.7.3. Sosyal medya ve toplantılarla aileleri dahil etme

Sosyal medya ve toplantılarla aileleri dahil etme yönelik kategorinin *sosyal medya ve online platformlar yoluyla bilgilendirme, seminerler ve toplantılarla aile katılımı* şeklinde iki koddan oluştuğu görülmektedir.

Sosyal medya ve online platformlar yoluyla bilgilendirme: Sosyal bilgiler öğretmenleri Afet risk azaltma Eğitiminde aile katılımına ilişkin *Aileleri sosyal medya ve online platformlar yoluyla bilgilendirme* olarak ifade ettiği görülmüştür. Sosyal bilgiler öğretmenleri sosyal medyadan gerekli bilgilendirmelerin yapıldığı, online platformlar yoluyla afet risk azaltma eğitiminde ailelerin bilgilendirildiğini vurgulamıştır. Bu bağlamda öğretmen ifadesi şu şekildedir:

Aileleri bu tür eğitimlerin verilmesi işte bakanlığın yine düzenlediği hazırladığı videolarla oldu. Bunları biz velilerimizle paylaştık sınıf gruplarımızda okul gruplarımızda velilerimizin de bunları izlemesini istedik (Ö3).

Milli Eğitim Bakanlığı velilerimize göstermek üzere doğal afetlerle ilgili bir sunum yapmıştı, velilerimize o sunumu gerçekleştirdik ne zamandı pandemi sürecinde o sunumu zoom üzerinden çünkü o okul yoktu o dönem yaptık bunlar artırılabilir. Bu tür görseller bu tür videolar yine bakanlık hazırlamıştı çok da güzeldi çok da güzeldi hoşuma gitmişti o zaman ZOOM dan velilerime sunmuştum (Ö6).

Seminerler ve toplantılarla aile katılımı: Sosyal bilgiler öğretmenleri afet risk azaltma eğitimlerine aileleri seminerler ve veli toplantılarıyla dahil edilebileceği ifade edilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenleri afet risk azaltma eğitiminde ailelere bilgilendirici seminerler verilebileceğine dair Öğretmen 19 bu şekilde görüşünü “velilere önceden planlanan eğitimler seminerler verilebilir yıl içerisinde yayılabilir tek bir seminerle de kalmamalı (Ö19).” ifade etmiştir. Veli toplantılarının gündeminde afet risk azaltma eğitime yer verilebileceğini önerilmiştir. Buna yönelik bazı öğretmenlerin ifadeleri şu şekildedir:

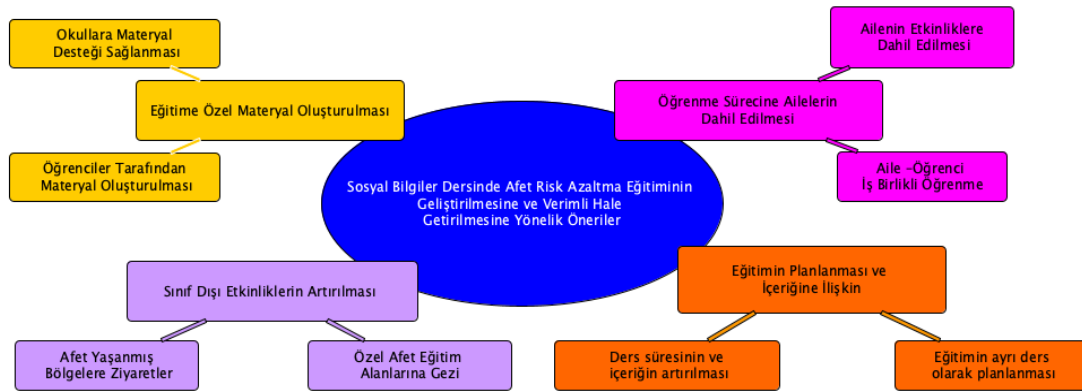
“Rehber öğretmenimizin verdiği şeyler var seminerler var onları biz gruplarımızda duyuruyoruz ve okulumuzda veliler geliyorlar bununla ilgili eğitim alıyorlar katılıyorlar rehber öğretmenimiz de bilgilerini sunuyor sorulara cevap veriyor neler yapabiliriz konuşuyorlar o şekilde oluyor ama birebir hani derse ben şimdi sosyal bilgiler dersine giriyorum öğrencilerle veli açısından ancak normal vakitte sorduğu bir soruyu cevaplayabiliriz ders ortamında dediğimizde rehber öğretmeni seminer verir (Ö9).

“Veli toplantıları yapıyoruz veli toplantılarında genelde öğrenci sorunlarını durumlarını görüşüyoruz bunlara ekstra işte veli toplantısının sonunda artı bir madde daha konulup işte hem velileri bilinçlendirici işte depremlerde dirençli işte risklere karşı dirençli hale getirmek için bilgi verilebilir onlara da görseller gösterilebilir. Bu durumla ilgili eve gidince

çocuklarıyla konuşmaları sağlanabilir. Bu konuda veli toplantılarının önemli olduğunu düşünüyorum. Çünkü velinin genelde okula geldiği zamanlar öğrencinin durumunu öğrenmek için veli toplantılarına katılmak için veli toplantıları bu anlamda velileri bilinçlendirmek adına veli ve veya aile katılımı sağlamak adına önemli orada yapılabilir (Ö15).

Sosyal bilgileri öğretmenlerinin Sosyal bilgiler dersi afet risk azaltma eğitiminde aile katılımına ilişkin görüşleri genel olarak değerlendirildiğinde ailelerin afet risk azaltma eğitimine ilişkin yapılan etkinliklere katılımının düşük olduğu ifadesi öne çıkmaktadır. Aile bilinçlendirme çalışmalarının artırılması ve sosyal bilgiler dersi afet risk azaltma konusunda aileleri dahil etmeye yönelik çalışmaların artırılması önerisi bu konuda yapılacak çalışmalara ışık tutmaktadır. Sosyal bilgiler öğretmenleri aile ve öğrencilerin birlikte katılacağı afet risk azaltma eğitimleri öğrencilerin motivasyonunu artırarak afet konusunu içselleştirmeye yardımcı olacağı önerisinde bulunmuştur.

4.8. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Sosyal Bilgiler Dersinde Afet Risk Azaltma Eğitiminin Geliştirilmesine ve Verimli Hale Getirilmesine Yönelik Önerilerine İlişkin Görüşlerden Elde Edilen Bulgular



Şekil 4.8. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, sosyal bilgiler dersinde afet risk azaltma eğitiminin geliştirilmesine ve verimli hale getirilmesine yönelik önerileri

Çalışmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin, sosyal bilgiler dersinde afet risk azaltma eğitiminin geliştirilmesine ve verimli hale getirilmesine yönelik önerilerine ilişkin görüşleri alınmıştır. İlgili veriler sosyal bilgiler dersinde afet risk azaltma eğitiminin geliştirilmesine ve verimli hale getirilmesine yönelik öneriler ana teması altında toplanmıştır. Şekil 4.8’de sunulan bu alt temalar Eğitimin planlanması ve içeriğine ilişkin; Öğrenme sürecine ailelerin dâhil edilmesi; Sınıf dışı etkinliklerin artırılması; Eğitime özel materyal oluşturulması’dır.

4.8.1. Eğitimin planlanması ve içeriğine ilişkin

Eğitimin Planlanması ve İçeriğine İlişkin yönelik kategoride *Ders süresinin ve içeriğin artırılması, Eğitimin ayrı ders olarak planlanması* şeklinde iki koddan oluştuğu görülmektedir.

Ders süresinin ve içeriğin artırılması: Sosyal bilgiler öğretmenleri sosyal bilgiler dersinde afet risk azaltma eğitiminin geliştirilmesi ve verimli hale getirilmesine ilişkin afet risk azaltma eğitiminin içeriğinin artırılması ve bunun içinde sosyal bilgiler ders sürelerinin artırılması gerektiğini vurgulamışlardır. Sosyal bilgiler ders süresi artırılarak afet risk azaltma eğitimine daha fazla yer verilmesi gerektiğine yönelik görüşünü Öğretmen 5 bu şekilde “*Sosyal bilgiler dersi içerisinde öncelikle ders sayımızın biraz artırılması gerekiyor çünkü çok az bizim ders sayımız zaman kısıtlaması yaşadığımız için bu dersimizin öncelikle ders sayımızın bir veya 2 saat daha fazla olması gerekiyor (Ö5).*” ifade etmiştir. Bu bağlamda öğretmenler şu ifadeleri kullanmışlardır:

Benim dersim haftada 3 saat, 3 saat o kadar az ki inanın yani ben 3 saat içerisinde sadece konumu anlatabiliyorum değerlendirmem ölçme-değerlendirme tekniğini uyguluyorum zil çalıyor. Benim etkinliğime falan o zaman kalmıyor yani ekstra ekstra benden bunun için bir şey bekle beklenirse bu mümkün değil beklenmesi mümkün değil... Yani ben dersimde bunu en iyi şekilde yaparım o 3 tane anlatıyorum videoları gösteriyorum ama onun dışında ekstra etkinlik yapmak için beni bu 3 sayfaya dahi ihtiyacım var anlatabiliyor muyum zaman bizim zaman problemimiz var yani tüm öğretmen arkadaşlarımdan zaman problemi var (Ö6).

Müfredatta bence biraz daha fazla yer almalı madem bizim dersimizle ilişkilendirildi afet risk eğitimi müfredat içerisinde biraz daha fazla yer almalı yani müfredat bir kez daha hani gözden geçirilip ünitelere yeri geldiğinde bu kazanımlara serpiştirilmeli uygun ünitelere serpiştirilmeli şu an için mevcut müfredatta ben bu eğitimlerin az olduğunu buluyorum biraz daha beş, altı ve yedinci sınıflara yayılmasını talep ediyorum. Bunun için yıla yayılmalı sayısı kazanımların artırılmalı (Ö19).

Eğitimin ayrı ders olarak planlanması: Sosyal bilgiler öğretmenleri afet risk azaltma eğitiminin bir yılda verilecek seçmeli bir ders olarak planlanmasının daha etkili olacağını ifade etmiştir. Öğretmen 3 buna yönelik görüşünü şu şekilde “*bununla alakalı bir ortaokul düzeyinde bir yıllık bir ders haftada bir saat bir yıl bir ders konulabilir (Ö3).*” ifade etmiştir. Bu bağlamda öğretmenler şu ifadeleri kullanmışlardır:

Bir seçmeli dersi olabilir yani bir ana ders içerisinde bahsedilmek yerine ki o ana ders içerisinde mevcut haliyle kalır müfredatta yine bahsedersin yine anlatırsın ama daha etkili olabilmek için daha fazla öğrenciye ulaşabilmek için mesela seçmeli ders olarak konulabilir. Halk kültürü varsa, seçmeli yazarlık becerileri veya okuma becerileri varsa, afet riskini

azaltan bir derste olmalı yani müfredatta olabilir. Daha etkili olur herhalde bir seçmeli ders olarak müfredata konulabilirse daha iyi olur (Ö16).

4.8.2. Öğrenme sürecine ailelerin dahil edilmesi

Öğrenme Sürecine Ailelerin Dahil Edilmesine yönelik kategorinin *ailenin etkinliklere dahil edilmesi, aile-öğrenci iş birlikli öğrenme* şeklinde iki koddan oluştuğu görülmektedir.

Ailenin Etkinliklere Dahil Edilmesi: Sosyal bilgiler öğretmenleri ailelerin sosyal bilgiler dersinde afet risk azaltma eğitiminde daha aktif rol alması gerektiğini ifade etmiştir. Ailelerin afet risk azaltma eğitimi konusunda derslere dahil edilmesiyle öğrencinin konuyu içselleştirmesinin ve motivasyonunun kolaylaşacağı ifade edilmiştir. Ailelerin afet risk azaltma eğitimi kapsamında toplantılar, seminerler planlanarak okula davet edilmesi ve eğitim verilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Buna yönelik şu ifadeleri kullanmışlardır:

Aileyle toplantı ve seminerler düzenlenebilir. Okul içi toplantılar yapılabilir herhangi bir yardım kampanyası öncesinde onlar bilgilendirebilir hangi tabii ki halkımız bu konuda çok duyarlı davrandı yaşadığımız kötü olaylardan sonra okula davet edilebilir ve öncesinde toplantılar yapılabilir uzman görüşlerine başvurulabilir bizim onları bilinçlendirmemiz sağlanabilir. Çocuklarıyla birlikte yapabilecekleri çalışmalar olabilir aslında bize herhangi bir araştırma konusu verip aileyle birlikte hazırlanabilecek bir durum getirebilirler. Çok fazla duyarlı değil halkımız bu anlamda fakat okula çekme adına onları yine yapacağımız seminerler toplantılar veya Whatsapp gruplarımızda paylaşacağımız videolar (Ö5).

Aile –öğrenci iş birlikli öğrenme: Sosyal bilgiler öğretmenleri afet risk azaltma eğitimi kapsamında ailelerin ve öğrencilerin birlikte hazırlayacağı ödevler, projelerin faydalı olacağı ifade edilmiştir. Buna yönelik Öğretmen 9 şu ifadeleri kullanmıştır:

Onların birlikte yapabilecekleri ödevler veririz yani onların birlikte yapabilecekleri ödevler verir onların daha önceki dönemde yaşadıkları afetlerle ilgili bilgi sahibi olabiliriz o dönemin imkanlarıyla ne gibi bir kendilerini savundular ne gibi korundular ama bak şimdi teknolojinin gelişmesiyle daha farklı diye kıyaslayabiliriz. Mesela onların dönemindeki afetlerle şimdiki afetler geliş falan oluşu aynı ama hazırlığımız bilinçlenmemiz ne şekilde onlar biliyor muymuş bu kadar güzel anlatılıyor muymuş gibi hani öyle ödevler röportaj tarzı da olabilir (Ö9).

4.8.3. Sınıf dışı etkinliklerin artırılması

Sınıf dışı etkinliklerin artırılması kategorisinin *özel afet eğitim alanlarına gezi, afet yaşanmış bölgelere ziyaretler* şeklinde iki koddan oluştuğu görülmektedir.

Özel afet eğitim alanlarına gezi: Sosyal bilgiler öğretmenleri kurumlara ve özel afet alanlarına gezilerin afet risk azaltma eğitiminde etkili olacağını ifade etmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenleri afetlerle ilgili çalışmalar yapan kurumların işleyişini yerinde görebilmek için gezilerin önemini Öğretmen 5 bu şekilde “Kurumların işleyişini görmek için gezi ve ziyaretler, tatbikatlar ki son dönem okulumuzda da çok önem kazandı (Ö5).” ifade etmiştir. Afet simülasyonları, AFAD vb. kurumların eğitim alanlarına ziyaretlerin afet risk azaltma eğitiminde gerçekleştirilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur.

Sınıf dışında da özellikle merkezlerde en azından il merkezlerinde bu konuyla alakalı hazırlanmış mekanların olması ve okulların buralara belli bir takvim çerçevesinde ziyaret etmeleri eğitim almaları mantıklı olabilir. Ama okul içerisinde yapılabilecek çok fazla bir şey yok bu konuda çünkü mekân gerektiriyor deprem simülatörü mekân gerektiriyor belki erozyonla alakalı da düzenekler hazırlanarak bu mekânlarda bunların gösterilebilir. Yine yangın söndürme ile alakalı eğitimler yapılabilir (Ö3).

Bu AFAD' ın deprem canlandırma konteynırları bu da bence çok etkili çünkü ben mesela geçen sene kızımı götürdüm beşinci sınıfta kızım ve çok etkilendi anne depremin böyle bir şey olduğunu düşünmüyordum hani bu kadar mı etkili evet dedim bu kadar etkili öğrencilerde de bunu mesela giden yönlendirdiğim öğrencilerim var döndüklerinde dediler ki öğretmenim bu kadar etkili mi deprem evet dedim bu kadar etkili (Ö14).

Afet yaşanmış bölgelere ziyaretler: Sosyal bilgiler öğretmenleri sınıf dışı gezilerin öğrencilere afet risk azaltma eğitiminde daha etkili olduğunu belirtmiştir. Afet yaşanmış bölgelerine gezilerle öğrencilerin bu bölgelerdeki insanlarla empati kurmaları ve afetlerin ciddiyetini anlamada yardımcı olacağına ilişkin görüşlerini Öğretmen 12 şu şekilde “O ilde yaşanabilecek afet bölgelerine çocuklara milli geziler düzenlenebilir (Ö12).” İfade etmiştir. Bu bağlamda dikkat çeken alıntılar şu şekildedir:

Afet bölgeleri gezdirilebilir. Veya afet olup bittikten sonraki durumu daha iyi algılamaları, oradaki insanların acizliğini görebilmeleri için bir tecrübe etmelerinde fayda olur diye düşünüyorum (Ö4).

4.8.4. Eğitime özel materyal oluşturulması

Eğitime özel materyal oluşturulması kategorisinin *okullara materyal desteği sağlanması*, *öğrenciler tarafından materyal oluşturulması* şeklinde iki koddan oluştuğu görülmektedir.

Okullara materyal desteği sağlanması: Sosyal bilgiler öğretmenleri afet risk azaltma eğitimi kapsamında ilgili kurumlar tarafından materyaller oluşturularak okullara göndermesini, tüm okulların materyallere ulaşamadığından sınırlı materyal kullanımı

sağlandığını ifade etmiştir. Kurumlar tarafından materyal desteğine yönelik Öğretmen 2 görüşünü bu şekilde “Bu materyaller tek bir yerde geliştirilip şehir merkezlerinde genellikle doğru planlamayla bütün sınıf seviyesindeki öğrencilere ulaştırılabilir (Ö2).” belirtmiştir. Buna yönelik bazı öğretmenlerin ifadeleri şu şekildedir:

Verimli hale getirilebilmesi için bakanlık ve il Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından materyaller hazırlanıp gönderilmelidir okullara bu materyallerin işte kullanımı için uygulama saatleri verilmelidir (Ö10).

Öğrenciler tarafından materyal oluşturulması: Sosyal bilgiler öğretmenleri öğrencilerin afet risk azaltma eğitiminde aktif rol alması gerektiği ve materyal tasarımı gerçekleştirerek konuyu öğrenirken somutlaştırmalarına yardımcı olacağına vurgu yapmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenleri öğrenciler tarafından maketlerin oluşturulmasına yönelik görüşünü Öğretmen 8 bu şekilde “Şimdi şöyle mesela materyal dediğimiz zaman çocuklar da materyal üretebiliyorlar aslında yani bu maket olabilir (Ö8).” ifade etmiştir. Bu kapsamda bazı görüşler şu şekildedir:

Sınıflarda bir köşe oluşturulabilir deprem köşesi diye bir köşe oluşturulabilir okullarda bir köşe oluşturulabilir. Deprem farkındalığa arttırıcı bu köşe her ay yenilenebilir ve bunun yapımı öğretmenler tarafından değil bakanlık bizim en büyük hatamız biz her şeyi kendimiz yapıyoruz panomuzu böyle yapıyoruz mükemmel gidiyor hayır benim yaptığım panonun bana faydası olur, O panoyu öğrenci yapacak yani o deprem panosunu öğrenciler hazırlayacak (Ö6).

Sosyal bilgileri öğretmenlerinin Sosyal bilgiler dersinde afet risk azaltma eğitiminin geliştirilmesine ve verimli hale getirilmesine yönelik önerilerine ilişkin görüşleri genel olarak değerlendirildiğinde afet risk azaltma eğitiminin ayrı bir ders olarak planlanması ve sosyal bilgiler ders süresinin artırılması ifade edilmiştir. Bu bulgu sosyal bilgiler dersinde afet risk azaltma eğitimi konudaki eksiklikler hakkında yapılacak çalışmalar adına fikir vermesi açısından önemlidir. Kurumların özel afet alanlarına, simülasyon merkezlerine ziyaretler düzenlenmesi, afet yaşanmış bölgelere ziyaretler, afet risk azaltma eğitimi konusunda sınıf dışı etkinliklere dair öneriler sunmaktadır. Afet risk azaltma eğitimi için materyal desteği ihtiyacı, öğrencilerin materyal oluşturması afet risk azaltma eğitimi somut yaşantılarla desteklenmesi gerekliliği hakkında önemlidir.

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu araştırma, sosyal bilgiler öğretmenlerinin ders kapsamında afet risk azaltma eğitimine yönelik görüşlerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Araştırma, nitel yöntemler kullanılarak yürütülmüş olup toplam 19 sosyal bilgiler öğretmeni ile yarı yapılandırılmış

görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler sonucunda elde edilen veriler, kodlama ve tema analizi yapılarak doğrudan alıntılarla desteklenmiştir ve bulgular bölümünde sunulmuştur. Bulgular, belirlenen alt amaçlara göre ulaşılan sonuçları ve ilgili tartışmaları içermektedir. Araştırmanın sonuçlarından yola çıkarak, uygulayıcılar ve araştırmacılar için öneriler geliştirilmiştir.

5.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Afet Risk Azaltma Eğitimi ve Kapsamına Yönelik Görüşlerine İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin afet risk azaltma eğitimi ve kapsamına yönelik görüşlerini, eğitimin tanımı ve genel yaklaşımı; risklerle mücadele ve afetle ilgili bilgilendirme olarak ifade etmiştir. Eğitimin kapsamı ve içeriği; kapsamlı ve çok yönlü yaklaşımlar, yaşa uygun eğitim ve tatbikatlar, uygulama ve yöntemler; tehlikeleri önleme faaliyetleri, doğal olaylar konusunda bilinçlendirme, toplumsal farkındalık ve bilinç; toplumsal bilincin artırılması, bölgesel riskler ve hazırlıklı olma olarak ifade etmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşmeler çözümlendiğinde afet risk azaltma eğitimini afet eğitimi kavramını ifade eden görüşleri belirttikleri afet risk azaltma eğitimine ilişkin, risklerle mücadele ve tehlikeleri önleme faaliyetleri görüşleri işaret ettiği diğer öğretmenlerin afet eğitimi ile afet risk azaltma eğitimi kavramlarını tam olarak ayırt edecek ifadeler kullanmadıkları tespit edilmiştir. Afet risk azaltma eğitimi, afet yaşanmadan önce gereken hazırlık sürecine yönelik yapılması gerekenlerin bireye kavratılmasıdır.

Sosyal bilgiler öğretmenleri afet risk azaltma eğitiminin tanımı ve kapsamına yönelik afet risk azaltma eğitimini risklerle mücadele ve afet bilinci hakkında farkındalık oluşturma olarak ifade ettiği görülmektedir. Özellikle afet öncesi döneme ait bilgilendirmenin eksikliği çoğu öğretmen tarafından ifade edilmiştir. Bazı öğretmenlerin afet risk azaltma eğitimini afetler hakkında bilgilendirme olarak tanımladığı görülmektedir. Afetler ve afetlerden nasıl kaçınılacağı, alınacak önlemlere ilişkin bilgilendirme yapıldığı vurgulanmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenleri afet risk azaltma eğitiminin ülkemiz açısından önemli olduğunu belirtmiştir. Afetlere hazırlıklı olma açısından afet risk azaltma eğitiminin gerekliliği üzerinde durulmuştur. Dikmenli ve Okumuş (2023), araştırmasında benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Sınıf öğretmenlerinin afet risk yönetimine ilişkin görüşlerinin alındığı çalışmada öğretmenlerinin tamamına yakınının afet meydana gelmeden önce etkilerini azaltma da farkındalık oluşturmak için hazırlık yapılması gerektiğini belirttiği görülmüştür.

Görüşme yapılan çoğu sosyal bilgiler öğretmenlerinin, hizmet içi seminerlerde afet konulu eğitimler aldığı, iki sosyal bilgiler öğretmenin AFAD gönüllüsü olarak eğitim olarak çalışmalara katıldığı fakat afet risk azaltma eğitiminin tanımına yönelik ifadelerinde eksiklik olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Şekerci, vd., 2023 üniversite öğrencilerinin afet farkındalık düzeylerini belirlemeyi amaçladığı araştırmasında benzer sonuçlara ulaşmıştır. Temel afet bilinci yüksek düzeyde olmasına karşın öğrencilerin afete karşı hazırlık tedbirlerini yerine getirmede, hatta afet yaşayan öğrencilerinde acil durum çantası bulundurmadığı saptamıştır. Burada afet eğitimlerinin nitelikli ve işlevsel hale getirilmesi gerekliliği sonucuna ulaşılabilmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin çoğu afet risk azaltma eğitiminin küçük yaşlardan itibaren tüm sınıf düzeylerinde verilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Kortak, (2023) araştırmasında afete karşı dirençli toplumları oluşturma temel okul tabanlı verilen afet risk azaltma eğitimi olduğunu belirtmiştir. Çocuklukla birlikte bu eğitimin verilmesi afet farkındalığı oluşturmada etkili olacağına değinilmiştir. Çocuklar geleceğin toplumunu oluşturacaktır. Erken yaşlarda verilecek afet risk azaltma eğitimiyle güvenli bir toplum inşasında önemlidir (Kaya ve Altıntaş, 2018).

Sosyal bilgiler öğretmenleri bölgesel afetlere yönelik eğitimlerin ve içeriğin artırılmasını ifade etmiştir. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmenleri toplumun bilincinin artırılması gerektiği ve afet risk azaltma eğitiminin kapsamının genişletilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Ülkemizde çoğu afet türü sıklıkla görülmekte ve bu afetlerin olumsuz etkilerine insanlar maruz kalmaktadır. Bireylerin afetlerden minimum düzeyde etkilenmesi ancak etkili eğitimle mümkün olmaktadır. Sosyal bilgiler ders kitapları afet bilinci ve eğitimi açısından görsellere yer verildiği görülmektedir. Fakat depreme daha fazla vurgu yapılmaktadır. Diğer afet türlerine yönelik içeriği yeterli hale getirilmelidir. Afetlere yönelik güncel bilgilendirilmeler yapılmalıdır (Değirmenci, vd., 2019).

Sosyal bilgiler öğretmenleri afet risk azaltma eğitiminin afet hazırlık konusunda toplumsal bilinci artırmaya katkı sağladığını ifade etmiştir. Afet risk azaltma eğitiminin toplumun farkındalık düzeyini artıracak şekilde afet öncesi ve sonrası süreci kapsayacak şekilde düzenlenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Afetlerin etkileri toplumun direnç seviyesine göre artmakta veya azalmaktadır. Afet eğitimleri toplumu afetlerin topluma afet bilincini kazandırmak ve hazırlıklı olmalarına yardımcı olmaktır (Başbüyük ve Pala, 2023).

5.2.Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Afet Risk Azaltma Eğitiminin Afete Hazırlıktaki Öneme İlişkin Görüşlerine Yönelik Sonuç ve Tartışma

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin afet risk azaltma eğitiminin afete hazırlıktaki öneme ilişkin görüşlerini, yerel afetlerin tanıtılması ve paydaşların iş birliği; Bölgesel afetlere karşı farkındalık, ilgili kurumların eğitimde iş birliği, afet öncesi hazırlığa yardım; toplumun eğitime olan ihtiyacı, afet öncesi verilen eğitimin önemi, Bilgi ve davranış düzeyine katkı; uygulamalı eğitimle davranış kazandırma, eğitimin pratiklerle pekiştirilmesi olarak ifade etmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenleri, genel olarak yerel afetlerin tanıtılması ve toplumun afet risk azaltma eğitimi konusunda farkındalık kazanması açısından afet risk azaltma eğitiminin afete hazırlıkta önemli olduğunu ifade ettiği tespit edilmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenleri afet risk azaltma dersinin yerel afetleri tanıtmaya ve kurumların iş birliğine katkı sunduğunu ifade etmiştir. Türkiye'nin bir afet ülkesi olarak her bölgede farklı afetlerin görülmesi ve bu afetlerin dağılımının öğrencilere kazandırılması bakımından önemli olduğunu ifade etmiştir. Türkiye konumu itibari ile birçok afet riskinin yüksek olduğu bir ülkedir. Türkiye için eğitim ile afet risklerini azaltmaya yönelik planlamalar önemli bir konudur. Afet eğitimi içeriklerinin oluşturulurken toplumun eğitime dahil edilmesi ve bilinçlendirilmesi önemlidir (Demiralp, 2023).

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ifadeleri sonucunda kurumların iş birliği yapmasının önemi üzerinde durulduğu, afetle ilgili çalışma yapan kurumların afet risk azaltma eğitiminde aktif rol alarak gerekli bilgilendirmeleri yapmaları gerekliliği vurgulanmıştır. Varol ve Buluş Kırıkkaya (2017)' e göre Dünyada belirli kurumlar afet risklerini azaltma amacıyla uluslararası projeler planlanmıştır. Bu projelerden 2005-2015 Hyogo Eylem Planı, daha sonra Sendai Eylem Planı 2015-2030 dönemi için uygulanmıştır. Bu eylem planlarının temel çerçevesi toplumların afet risklerine hazırlıklı hale gelmesidir. Bunun en temel yolunun eğitim olduğu ve çeşitli kurumların bu eğitimlerde aktif rol alması gerektiği eylem planlarının odaklandığı önemli bir konudur.

Sosyal bilgiler öğretmenleri afet risk azaltma eğitiminin afet öncesi hazırlığa yardımcı olmasına vurgu yapmıştır. Dökmeci ve Merinç, (2018)'e göre üniversite öğrencilerinin temel afet farkındalık düzeyini belirlenmiştir. Sağlık hizmetleri MYO öğrencilerinin afet farkındalık düzeyleri diğer MYO öğrencilerine göre yüksek çıkmasına

rağmen ön lisans eğitimi görmekte olan öğrencilerin afet eğitim düzeyleri genel olarak düşük olduğu sonucuna varılmıştır. Temel afet bilinci oluşturmada eğitimin kritik bir noktada olduğu araştırmada vurgulanması sosyal bilgiler öğretmenlerinin afet bilinci oluşturmada eğitimin önemli olduğu bulgusuyla örtüşmektedir. Toplumun afet hakkında bilgilendirilmeye ihtiyacı olduğu ve afetlerin ciddiyetini kavramalarının gerekliliği açısından afet risk azaltma eğitiminin önemli olduğu ifade edilmiştir. Afet risk azaltma eğitimi bireylerin afet öncesinde afetler hakkındaki riskler hakkında bilgi sahibi olmasına yönelik gerçekleştirilmektedir. Bireylerin afetler gerçekleşmeden önce karşılaşılabilecekleri tehlikelere hazırlıklı olmaları zararların en aza indirilmesinde önemli olmaktadır (Güngör, 2023). Öğretmenler afet risk azaltma eğitiminde en büyük rolü okul ile toplum arasında köprü kurarak, afete karşı bilgi, beceri ve tutumların kazandırılmasını sağlar (Gökmenoğlu, vd., 2021).

Sosyal bilgiler öğretmenleri sosyal bilgiler dersinde afet risk azaltma eğitimlerinin uygulamalı olarak gerçekleştirilmesinin daha etkili ve kalıcı olacağına vurgu yapmıştır. Ataman Bor, (2023) araştırmasında afet eğitimi sonrasında öğrencilerin afet farkındalık seviyelerinde artış olduğu gözlenmiştir. Afet eğitimleri mevcut eğitim sistemlerine dahil edilerek alan bilgisi ile desteklenmesi öğrencilerin eğitimlere katılımı açısından önemli ifadesi bu araştırmanın toplumun eğitime olan ihtiyacı, afet öncesi verilen eğitimin önemi bulgularıyla örtüşmektedir.

Çakır ve Kılcan, (2022)'e göre afet risk azaltma ilgili hazırlık çalışmaları eğitim kurumlarında verilen eğitimin başarısıyla doğru orantılı olarak artmaktadır. Eğitim faaliyetleri ile afet zararlarını azaltmak mümkündür. Bu sebeple okullarda verilen afet eğitimlerinin niteliğinin rolü büyüktür. Öğrencilerin eğitim sürecinde aktif rol alması önemlidir ifadesi bu araştırmanın toplumun eğitime olan ihtiyacı ve uygulamalı eğitimle davranış kazandırma bulgularını destekler niteliktedir. Bu araştırmada görüşülen sosyal bilgiler öğretmenleri afet risk azaltma eğitimlerinin pratiklerle pekiştirilmesinin öğrenilen bilgilerin davranış haline getirilmesinde önemli olduğunu ifade etmiştir. Selby ve Kagawa (2014)' a göre afet risk azaltma eğitiminde bilgilerin gerçek yaşamda uygulanmak üzere öğretilmesi, bunun için öğrencinin pratik yapması aktif, etkileşimli, deneyimsel ve katılımcı bir eğitimden geçmesi gereklidir.

Güngör (2023) araştırmasında öğretmen adaylarının doğal afet okuryazarlık düzeyleri incelemiştir, afetlere ilişkin bilgileri öğrenmenin yanında bu bilgileri uygulamaları ve davranışa dönüştürebilmelerinin önemine dikkat çekmiştir. Değirmenci,

vd., (2019)'e göre Sosyal bilgiler dersinde afet eğitimine yönelik uygulamalar sınırlı düzeyde kalmaktadır. Afet bilincinin pekiştirilmesine yardımcı olabilmesi açısından çeşitli uygulamaların yapılması gerekmektedir ifadesi uygulamalı eğitimle davranış kazandırma, eğitimin pratiklerle pekiştirilmesi bulgusuyla örtüşmektedir.

5.3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Sosyal Bilgiler Dersinin Afet Risk Azaltma Eğitimindeki Rolüne İlişkin Görüşlerine Yönelik Sonuç ve Tartışma

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, sosyal bilgiler dersinin afet risk azaltma eğitimindeki rolüne ilişkin görüşlerini Sosyal bilgiler dersinin bilimsel ve güncel yaklaşımı; sosyal bilgiler dersinin bilimsel içerik sunması, güncel ve yaşama dönük içeriğin sunulması, çok disiplinli yaklaşımın önemi; sosyal bilgiler dersinin farklı disiplinleri içermesi, eğitimin diğer disiplinlerle beraber verilmesi, eğitimin gerçek yaşamda uygulanabilirliği; yaparak-yaşayarak öğrenmeye yönelik eğitim, etkileşimli ve interaktif eğitimin önemi, öğretim programının geliştirilmesi ve derinleştirilmesi; risk azaltmaya yönelik içeriğin artırılması ihtiyacı, mevcut kapsamın yetersizliği olarak ifade etmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenleri genel olarak sosyal bilgiler dersinin afet risk azaltma eğitiminde sosyal bilgiler dersinin disiplinlerarası yapısı ve güncel yaşama dönük konuları içermesi bakımından önemli rol oynadığını ifade ettiği tespit edilmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenleri sosyal bilgiler dersinin afet risk azaltma eğitiminde öğrencilerin bilimsel bilgiyi okulda edinmeleri açısından önemli rol oynadığını ifade etmiştir. Afetlere karşı geçmişten beri toplumun inandığı hurafeler, batıl inanışlara karşı sosyal bilgiler dersi afetler hakkında bilimsel ve güncel bilgiyi öğrenciye kazandırmaktadır. Önal vd., (2016) ülkemizde afetlerle ilgili bilimsel ve doğru bilgiyi bireylere aktaran içeriğe sahip olan alan sosyal bilgiler dersi olarak ön plana çıkmaktadır ifadesi bu araştırmanın sosyal bilgiler dersinin bilimsel içerik sunması bulgusunu destekler niteliktedir. Afetler hakkında kadercilik, batıl inanışlar, afet risklerini yanlış algılamamanın nedenlerinden bazılarıdır. İnsanlar yaşanan afetleri hemen unutması da afet risk azaltmada etkin bir şekilde risk önleme çalışmalarını sürdürmeyi engellemektedir. Bu sebeple afet risk azaltma eğitimi farkındalığın oluşturulmasının yanı sıra bilimin yaygınlaştırılmasına ve ayrıca güvenlik kültürünü oluşturmaya yönelik becerilerin geliştirilmesine dayanan bir süreçtir (Musacciho vd., 2015). Bu çalışmada görüşülen sosyal bilgiler öğretmenleri güncel afet durumlarının fay hatları ve riskli alanlar gibi bilgilerin sosyal bilgiler dersi afet risk azaltma eğitiminde yer alması gerektiğini ifade

etmiştir. Afet risk azaltma ile alakalı bilgilerin sürekli güncellenmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenleri afet risk azaltma eğitiminde en etkili derslerin başında sosyal bilgiler dersinin geldiğini ifade etmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenleri, Sosyal bilgiler dersinin disiplinlerarası yapısı, coğrafya konularına yer verilmesi, sosyal yaşamda karşılaşılabilecek konuları içermesi açısından afet risk azaltma eğitimine bu derste yer verilmesinin önemli olduğunu vurgulanmıştır. Sarı (2016) araştırmasının sonucunda afet eğitimlerinin sosyal bilgiler dersi içerisinde verilmesi gerektiği ifadesi, gerçekleştirilen araştırmanın sosyal bilgiler dersinin bilimsel içerik sunması, güncel ve yaşama dönük içeriğin sunulması, bu araştırmanın bulgularıyla örtüşmektedir. Afet risklerini azaltmanın ortaokullarda sosyal bilgiler dersine entegrasyonu, öğrencilerin afetlerden kaynaklanan riskleri ve kayıpları azaltmanın önemini anlamalarını sağlamak için çok önemlidir (Buamona, vd., 2023). Sosyal bilgiler öğretmenleri afet risk azaltma eğitiminin diğer disiplinlerle birlikte verilmesinin afetlerin tüm boyutlarını öğrenciye kavratma açısından önemli olduğunu ifade etmiştir. Cabilao Valencia vd., (2019)'a göre afet risk azaltma eğitiminde disiplinler arası bir yaklaşım benimsenmesi önerilmesi gerçekleştirilen araştırmanın sonucu ile örtüşmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmenleri sosyal bilgiler dersinde afet risk azaltma eğitimi verilirken teorik bilgilendirmenin yanında uygulamalı eğitime de önem verilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Öğrencilere gerçek yaşam da uygulayabilecekleri pratiklerle bilgilerin verilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Temel eğitimde yer alan sosyal bilgiler, hayat bilgisi gibi derslerin içeriğinde verilen afet risk azaltma eğitimi gerçekleştirilirken aktif öğrenmeye dayalı etkinliklere yer verilmesi, öğrencinin yaşayarak öğrenmesi önemlidir (Sever ve Değirmenci 2019). Sosyal bilgiler öğretmenleri sosyal bilgiler dersinde afet risk azaltma eğitimi verilirken öğrencilerin öğrenme- öğretme sürecinde aktif olacağı yaparak yaşayarak öğreneceği bir ortam sunulmasının önemli olduğu vurgulanmıştır.

Sosyal bilgiler öğretmenleri sosyal bilgiler dersinde afet risk azaltma ya yönelik mevcut içeriğin yeterli olmadığını, yüzeysel olarak değinildiğini ifade etmiştir. Afet risk azaltma eğitimi açısından sosyal bilgiler dersinde afetlerin nedenleri, önlemleri ve müdahale stratejilerini anlamaları için daha genişletilmiş içeriklere yer verilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

5.4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Sosyal Bilgiler Ders Kitapları ve Öğretim Programında Yer Verilme Durumuna İlişkin Görüşlerine Yönelik Sonuç ve Tartışma

Afet risk azaltma eğitimine sosyal bilgiler ders kitapları ve öğretim programında yer verilme durumuna ilişkin görüşleri öğretim programıyla ilgili ve ders kitabıyla ilgili şeklinde iki alt tema altında toplanmıştır. Öğretim programıyla ilgili; eğitimin kapsamının yetersiz ele alınması, tüm sınıf seviyelerinde eğitim, eğitimin kademeli artırılarak verilmesi olarak ifade ettiği görülmüştür. Ders kitabıyla ilgili; yanlış ve eksik bilgilere yer verilmesi, güncel olmayan bilgilere yer verilmesi, öğrenci seviyesine uygun içeriğe yer verilmemesi, teorik ve soyut bilgilere yer verilmesi olarak ifade ettiği görülmüştür.

Sosyal bilgiler öğretmenleri sosyal bilgiler dersinde afet risk azaltma eğitimine ilişkin mevcut içeriğin yetersiz olduğu, yanlış ve eksik bilgilendirmeler yapıldığı, eğitimin kapsamının yetersiz ele alındığı vurgulamıştır. İnal vd., (2018) çalışmaların da afetlerin doğa olayları olarak sınırlandırıldığı, sosyal bilgiler dersi ders kitabı ve öğretim programında afet eğitimine güncel ve kapsamlı bir şekilde yer verilmediği sonucu bu araştırmanın güncel olmayan bilgilere yer verilmesi, eğitimin kapsamının yetersiz ele alınması bulgularıyla örtüşmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmenleri afet risk azaltma eğitiminin sadece teorik bilgilerle sınırlı kalmaması gerektiğini, pratik uygulamaların ve etkileşimli öğrenme yöntemlerinin de ders kitaplarında yer verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Değirmenci vd. (2019), araştırmasında sosyal bilgiler ders kitaplarında afet bilincini artırmaya yönelik görsel ve metinlerin yer aldığı fakat uygulamaların yeterli düzeyde olmadığı ifade edilmiştir bu yönüyle gerçekleştirilen araştırma sonucu ile örtüşmektedir.

Afet eğitimlerinde farklı yöntem ve tekniklerin kullanımının öğrencilerin akademik başarılarını artırmada ve bilgiyi öğretmede daha etkili olmaktadır. Okullarda yürütülen mevcut afet eğitimi programı kavramsal bilgiye odaklanmaktadır. Bu sebeple öğrencilerin derse motivasyonu ve konu hakkında deneyimleri eksik kalmaktadır. Afet koşullarını simüle eden deneyimlerden uzak verilen eğitimlerde öğrenciler afet durumlarını kavramsal bilgiler ile öğrenmektedir (Tsai vd., 2015).

Sosyal bilgiler öğretmenleri afet risk azaltma eğitiminin tüm sınıf seviyelerinde yer almadığını ifade etmiştir. Afet risk azaltma eğitimine ilişkin konuların tüm sınıf seviyelerinde yer verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenleri eğitimin

alt sınıflardan başlayarak kademeli olarak içeriği yoğunlaştırılarak verilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Kaya, vd., (2023)'e göre öğretim programları aracılığıyla afet kültürünün oluşturulması ve böylece bireylerin küçük yaşlardan itibaren afet bilincine sahip olması gerekmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmenleri afet risk azaltma eğitiminin tüm sınıf seviyelerine entegre edilmesi gerektiği ve kademeli olarak artırılması gerektiğini ifade etmiştir. Afet sırasında ve sonrasında yaşanan kayıpların en temel sebebi bilinçsiz davranışlardır. İlk ve orta eğitimde verilen afet risk azaltma eğitimine yetersiz yer verilmesi afete karşı farkındalık oluşturulamamasına neden olmaktadır (Şengün ve Küçükşen, 2019). Afet risk azaltma, tehlikelere karşı savunmasızlığın azaltılması için insanların bilinçlendirilmesi adına gerçekleştirilen sistematik uygulamalardır (Gong, vd., 2021). Çalışkan (2019)'a göre afet risk azaltma eğitiminin amacı öğrencinin afetle karşılaştığı sırada doğru davranışları sergileyerek üzerine düşen sorumlulukları aktif şekilde almalı ve afet risk azaltma eğitimi bu amaca hizmet edecek şekilde bireyin aktif olduğu uygulamalarla gerçekleştirilmelidir.

5.5. Sosyal Bilgiler Dersi İçerisinde Afet Risk Azaltma Eğitime Yönelik Sınıf İçi ve Dışı Etkinliklere İlişkin Görüşlerine Yönelik Sonuç ve Tartışma

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, sosyal bilgiler dersi içerisinde afet risk azaltma eğitime yönelik sınıf içi ve dışı etkinliklere ilişkin görüşlerini afet sırasında yapılacaklara ilişkin uygulamalar; tatbikatlar ve çok- kapan-tutun uygulaması, sınıf içinde gerçekleştirilen etkinlikler; eğitimi teknoloji ve görsellerle destekleme, güncel ve bölgesel afetlerden örneklerle yer verilmesi, profesyonel eğitim desteği ve deneyimleyerek öğrenme; kurumların vereceği profesyonel eğitim, geziler ile deneyimleyerek öğrenme olarak ifade etmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenleri afet risk azaltma eğitime yönelik sınıf içi ve dışı etkinliklere yönelik pratik ve uygulamalı eğitimin önemine dikkat çekerek sınıf dışı etkinliklerden en fazla tatbikat uygulamasının gerçekleştirildiğini ifade etmişlerdir. Tatbikat uygulamalarının afet risk azaltma eğitiminde acil durumlara hazırlık için daha çok yer verilmesi gerektiğini ifade etmeleri afet risk azaltma eğitiminde teorik eğitimin tek başına yeterli olmayacağını göstergesidir. Kuru ve Kazancı (2023) okullarda tahliye planlara oluşturulup verilen eğitimlerle gerçekleştirilen tatbikatların etkililiğini araştırdığı çalışmanın sonuçlarına göre tahliye planı ve eğitimler sonrası gerçekleştirilen

tatbikatlar da iyileşme gözlenmiş ve afet eğitimlerinin tatbikatlarla pratik hale getirmenin öneminin vurgulanması bu sonuçla örtüşmektedir. Okullarda tüm personellerin ve öğrencilerin katılım sağlayacağı tatbikatlar uygulanması gerçeğe uygun olarak, öğrencinin afet anında izlenecek yolu uygulamalarla öğrenmesi için önemlidir (Yeşil ve Erenoğlu, 2017). Çök-kapan-tutun gibi afet anında yapılacak uygulamalarını da sınıf içerisinde tatbik ettiklerini ifade ederek deprem afetine yönelik uygulamalara çok fazla yer verildiği görülmektedir. Sosyal bilgiler öğretmenleri sosyal bilgiler dersi afet risk azaltma eğitiminde sınıf içi etkinliklere yönelik teknoloji destekli eğitimin önemine değinmişler ve özellikle görselleri çok fazla kullandıklarını ifade etmişlerdir. Avcı (2019) tarafından gerçekleştirilen araştırmada benzer sonuçlara rastlanmıştır, afet eğitimcilerinin, öğretmen ve öğrencilerin afet eğitiminde teknoloji kullanımını oldukça gerekli buldukları; afet eğitiminde teorik bilginin yanında öğrenciyi aktif kılan uygulamalı yöntemlerin olması gerektiğini belirttikleri görülmüştür. Sosyal bilgiler öğretmenleri görsellerle desteklenmiş afet risk azaltma eğitiminin faydalı olduğunu ifade etmişlerdir.

Çakır ve Kılcan (2022)'nın çalışmalarında senaryo tabanlı verilen afet eğitiminin ortaokul öğrencilerinin afetlere ilişkin bilgi ve tutum düzeylerine etkisini araştırdığı araştırmada afet eğitiminde senaryo tabanlı öğrenme modelinin geleneksel öğrenme sürecine göre daha etkili olduğu sonucuna varması geziler ile deneyimleyerek öğrenme bulgusuyla örtüşmektedir. Bu araştırmada görüşülen sosyal bilgiler öğretmenleri afet risk azaltma eğitimine yönelik sosyal bilgiler dersinde sınıf içi ve sınıf dışı gerçekleştirdikleri etkinliklerin çoğunluğunu deprem afetine yönelik gerçekleştirdikleri, tatbikat uygulamalarının deprem anında yapılacaklara ilişkin olarak gerçekleştirdiklerini ifade ettikleri görülmektedir. Bu sonuç ülkemizin geçmişinde ve yakın zamanda deprem afeti konusunda yaşadıklarının etkisiyle bu görüşte birleştikleri olarak açıklanabilir. Gümüş Şekerci vd., (2023) çalışmalarında ilk afet olayı olarak depremin ön plana çıktığı görülmüştür. Ülkemizin büyük çoğunluğu deprem afeti riskiyle karşı karşıya olması, depremlerin yarattığı travmalar, maddi kayıpların yüksek olmasıyla bu sonuç bağdaştırılmıştır.

Güncel ve bölgesel afetlere sınıf içi etkinliklerde yer verdiklerini belirterek güncel olarak yaşanan afetleri öğrencilerin tanınması ve hazırlıklı olabilmesi, bölgesel afet örnekleriyle öğrencinin yakın çevresinden başlayarak afetlere karşı bilinç geliştirmesini sağlamanın önemli olduğu ifade edilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine göre öğrencinin yakından uzağa öğrenme ilkesiyle bağlantılı olarak daha yüksek ihtimalle

maruz kalabileceği, yaşadığı bölgeden afet örneklerine yer vermenin afet risk azaltma programları hazırlanırken dikkate alınması gereken hususlardan biri olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca güncel yaşamda maruz kalınan afetlere yer vermenin öğrencinin yaşamla bağlantı kurarak konuyu içselleştirmesine yardımcı olabileceğini ifade etmişlerdir. Kaya, Artvinli ve Dönmez (2023)'e göre afet kültürü oluşturma ve farkındalık kazandırmak için afet risk azaltma eğitimi okul öncesinden başlanarak tüm kademelerde verilmeli öğrencinin yaşadığı yerdeki afetlerin tanıtılması ve bu afetlere karşı önlemler almaları için sorumluluk bilincini ortaya çıkarmaktadır. Sosyal bilgiler öğretmenleri afet risk azaltma eğitiminde profesyonellerin vereceği eğitimlerin konuyu bilimsel olarak da öğrenciye daha doğru aktarmak ve öğrencilerin afetle alakalı çalışmalar yapan kurumları yakından tanımaları açısından önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Sarı (2016) araştırmasında afet eğitimlerinin öğretmenler dışında afetler ile ilgili uzmanlık eğitimi almış kişiler tarafından da vereceği eğitimin etkili olduğu ifadesi gerçekleştirilen araştırmanın profesyonel afet risk azaltma eğitimine desteği bulgusuyla örtüşmektedir. Sosyal bilgiler öğretmenleri sosyal bilgiler dersi afet risk azaltma eğitiminde afet simülasyonlarının kullanımının öğrencilerin afetleri somut olarak deneyimleme ve bilinç geliştirme konusunda daha faydalı olacağını ifade etmişlerdir. Şahan ve Dinç (2021) afet eğitim merkezinde gerçekleştirilen afet eğitimlerinin ortaokulda öğrenim gören öğrencilerin başarı ve bilgilerinin kalıcılık düzeyine etkilerini araştırdıkları çalışmalarında afet eğitim merkezinde simülasyon destekli öğretim tekniğinin geleneksel yöntemlere göre öğrencilerin başarı ve bilgilerin kalıcılık düzeyine daha fazla etkisi olduğunu saptaması bu sonuçla örtüşmektedir.

5.6.Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Sosyal Bilgiler Dersi İçerisinde Afet Risk

Azaltma Eğitime Yönelik Materyal Kullanımına İlişkin Görüşlerine Yönelik

Sonuç ve Tartışma

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, sosyal bilgiler dersi içerisinde afet risk azaltma eğitime yönelik materyal kullanımına ilişkin görüşlerini öğrencinin istek ve ihtiyaçlarına göre seçilen materyaller; öğrenci seviyesine uygun materyaller, öğrencinin duyuşsal özelliklerine göre seçilen materyaller, görseller ve eğitimi destekleyici materyaller; etkileşimli tahta ve görseller, eğitim platformları ve destekleyici yazılı materyaller, acil durum materyalleri ve simülasyon destekli maketler; acil durumda yararlanılan materyaller, afetleri simüle eden maketler olarak ifade etmiştir.

Çakır ve Kılcan (2022)'nin afet eğitiminde kullanılan öğrenci düzeyine uygun olarak seçilen gerçek yaşama ilişkin afet kareleri öğrenci başarısını artırmada etkili olmaktadır ifadesi öğrenci seviyesine uygun materyaller bulgusunu destekler niteliktedir.

Sosyal bilgiler öğretmenleri sosyal bilgiler dersi içerisinde afet risk azaltma eğitimini gerçekleştirirken öğrenci seviyesine uygun, güncel materyal kullandıklarını ifade etmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenleri akıllı tahta kullanımına dikkat çekerek afet risk azaltma eğitiminde çok fazla kullandıklarını ifade etmiştir. Online platformların ve sosyal medya gruplarının da afet risk azaltma eğitiminde fayda sağladığı bilgi paylaşımını kolaylaştırdığı ifade edilmiştir. Güncel afetleri yansıtan materyallere daha fazla yer verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Afet risk azaltma eğitiminde doğru ve güncel kaynak materyallerin kullanımı önemlidir (Cabilao Valencia vd., 2019). Bu araştırmada sosyal bilgiler öğretmenleri afetlerin öğrencilerin zihninde daha kalıcı yer edinmesini sağlamak için somutlaştırmayı kolaylaştırıcı ve empati kurmalarına yardımcı materyaller kullandıklarını ifade etmişlerdir. Karaduman (2017)'a göre sosyal bilgiler dersi içeriği itibarıyla soyut kavramların fazla olduğu bir derstir. 3D yazıcı teknolojisi gibi teknolojik materyallerin bu derste kullanımı deprem, doğal afet vb. soyut konuların öğretiminde somut öğrenmeyi kolaylaştırıcı olmaktadır ifadesi bu araştırmanın 'afetleri simüle eden maketler' bulgusunu destekler niteliktedir. Afet risk azaltma eğitiminde görsellerin kullanımının önemli olduğu ve MEB, AFAD gibi kurumların oluşturduğu eğitim platformları bilgilendirici broşür, afişlerin etkili olduğu önerisi bu konudaki çalışmalara ağırlık verilmesi gerekliliği önerisini ortaya çıkarmaktadır. Değirmenci vd., (2019) afet eğitiminde ders kitapları, tatbikat uygulamaları, oyunlar, akıllı tahta, afetler hakkında bilgilendirici broşürler materyal olarak kullanılmaktadır. Sosyal bilgiler öğretmenleri afet risk azaltma eğitiminde materyal olarak acil durumlarda kullanılacak materyallerin sınıf ortamında tanıtılmasını ifade etmiştir. Özellikle deprem çantası bu materyallerden en sık tekrar edilenler arasındadır. Öğrencilerin afet öncesi hazırlığın önemini daha iyi anlamalarına yardımcı olmak amacıyla acil durumlarda kullanılacak materyallerin neler olduğuna ilişkin verilen eğitimin önemli olduğu ifade edilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenleri afet risk azaltma eğitiminde afetleri simüle eden materyaller kullanımının önemli olduğunu, öğrencilerin kendi yaptıkları maketler üzerinde afetleri daha iyi algıladıklarını ifade etmiştir. Kaneko vd., (2018)'e göre afet risk azaltma eğitimlerinde farklı öğrenme materyallerinin kullanımı öğrenme motivasyonun da etkili olmaktadır. Çalışmalarında karar verme süresini simüle eden afet azaltma eylem kartı oyununu

öğrencilerin oynamalarını sağlamış ve öğrencilerin oynamaktan keyif aldıkları ve afet durumlarında afet hafifletme yöntemlerini öğrendikleri tespit edilmiştir. Öğrenciler için Afet azaltma eylem kartı oyununun afet zararlarını azaltma konusundaki ilk düşünme adımı olarak etkili bir öğretim materyali olduğu ortaya çıkmıştır bu araştırmanın ‘afetleri simüle eden maketler’ bulgusuyla örtüşmektedir. Odabaşı vd., (2023)’e göre afet eğitiminin etkili ve verimli gerçekleştirilmesinde oyun tabanlı öğrenme gibi farklı yaklaşımların kullanımı afete farkındalık yaşatmada eğlenceli bir öğrenme deneyimi sunmaktadır ifadesi bu araştırmanın öğrenci seviyesine uygun materyaller, öğrencinin duyuşsal özelliklerine göre seçilen materyaller bulgularını destekler niteliktedir.

5.7. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Sosyal Bilgiler Dersinde Afet Risk Azaltma Eğitiminde Aile Katılımına İlişkin Görüşlerinden Elde Edilen Sonuç ve Tartışma

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, sosyal bilgiler dersinde afet risk azaltma eğitiminde aile katılımına ilişkin görüşlerini Eğitime aile ve öğrencinin beraber katılımı; Ailenin konu dahilinde derse katılımı, Aile ve öğrencinin beraber dahil olacağı pratik eğitimler, Aile bilinçlendirme çalışmalarının artırılması ihtiyacı; ailelerin eğitimlere katılımının az olması, kurumların yaptığı çalışmalara aile katılımı, Sosyal medya ve toplantılarla aileleri dahil etme; sosyal medya ve online platformlar yoluyla bilgilendirme, seminerler ve toplantılarla aile katılımı olarak ifade etmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenleri sosyal bilgiler dersinde afet risk azaltma eğitiminde aile katılımının önemli olduğunu ve ailelerin bu konuda bilinçlendirilmesi gerekliliğini ifade etmiştir. İnal ve Doğan (2018) araştırmasında afet eğitiminde aile desteğinin çok önemli olduğunu ve eğitim paydaşlarından biri olan aile ögesinin de bilinçli olması gerektiği sonucu araştırmanın sonucu ile örtüşmektedir. Rahiem ve Rahim (2020)’e göre öğrencilere verilen afet eğitimleri hem çocukların hem de ailelerin afete hazırlıklı olmalarını sağlayarak afetlere karşı dayanıklılığını güçlendirecektir. Afet durumlarına öğrenci ve ailenin beraber yakalanabileceği bu sebeple aile ve öğrencinin eğitimlere beraber dahil edilmesinin önemli olduğu ifade edilmiştir. Öztürk (2013) sınıf öğretmeni adaylarının deprem deneyimlerinin sonuçlarına ilişkin gerçekleştirdiği araştırmasında deprem öncesi ve sonrasına ilişkin hazırlıklı olunmadığı sonucuna ulaşılması ve afetlere ilişkin eğitimlerin aileden başlayarak okullarla paralel olarak devam ettirilmesi afet eğitimlerinin sadece bir ders içeriği olarak görmenin yetersiz olduğu sonucu gerçekleştirilen araştırmanın sonucu ile örtüşmektedir.

Sosyal bilgiler dersi afet risk azaltma eğitimi verilirken aile ve öğrenci ile birlikte işlenmesinin öğrencinin motivasyonunu da artıracaklarını ifade etmişlerdir. Özmen, vd., (2015) araştırmasında okullarda afet ve acil durum yönetim kurulları kurulması ve bu kurulların temel görevlerinden birinin öğrenci, ailelerin ve okuldaki tüm çalışanların acil durum ve afetlere karşı afet öncesi, sırası ve sonrasındaki davranış usulleri konusunda eğitilmesi gerektiği herhangi bir afet durumunda can ve mal kayıplarının artmasını önlenebileceği önerisi bu sonuçla bağdaştırılabilmektedir. Aile ve öğrencinin birlikte katılacağı tatbikat, deprem çantası oluşturma gibi pratik eğitimlerin etkili olacağı ifade edilmiştir. Ailenin afet eğitimlerinin ilgisi ve katılımı yüksek olması öğrencinin de eğitimlere olan motivasyonunu artırmaktadır. Afet eğitimlerinin aile ve öğrenci ile beraber etkileşimli gerçekleştirilmesi eğitimleri daha verimli hale getirmektedir (Mızrak, 2018). Afet risk azaltma eğitiminde okullar aracılığıyla aileler için bilinçlendirme çalışmalarının artırılması ihtiyacı ve ailelerin eğitimlere katılımlarının az olması dolayısıyla etkinliklerin verimli geçmediği ifade edilmiştir. Bireylerin aile afet planlamasına dair yeterli bilinçte olmadığı, yaşanan yerlerin afet durumlarına karşı dayanıklılığı yapısal olmayan risklerin neler olduğuna dair de bilgi sahibi olmadığı belirlenmiştir (Kortak, 2023).

Aileleri eğitimlere özendirerek, dikkat çekecek çalışmaların artırılması ihtiyacı önerilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenleri afetle ilgili çalışma yapan kurumların öğrencilere yönelik gerçekleştirdiği eğitim çalışmalarına ailelerinde davet edilebileceği ifade edilmiştir. Sosyal bilgiler dersi afet risk azaltma eğitiminde ailelerin eğitime dahil edilmesinde sosyal medya ve toplantılarla ailelerin bilgilendirmeler yapıldığı zoom gibi platformlar aracılığıyla online toplantılar düzenlenmesinin faydalı olduğu ifade edilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenleri aileleri toplantılar ve seminerler aracılığıyla afet risk azaltma eğitimi kapsamında bilgilendirdiğini ifade etmiştir. Gulay (2010) tarafından yapılan araştırmanın sonuçlarına göre aileleri dahil ederek gerçekleştirilen afet eğitimi sonucunda bilgi düzeyi, aileleri olmadan afet eğitimi verilen ve hiç afet eğitimi almayan gruplardan yüksek oranda çıkması bu sonucu destekler niteliktedir.

5.8.Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Sosyal Bilgiler Dersinde Afet Risk Azaltma Eğitiminin Geliştirilmesine ve Verimli Hale Getirilmesine Yönelik Önerilerine İlişkin Görüşlerden Elde Edilen Sonuçlar ve Tartışma

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, sosyal bilgiler dersinde afet risk azaltma eğitiminin geliştirilmesine ve verimli hale getirilmesine yönelik önerilerine ilişkin görüşlerini

Eğitimin planlanması ve içeriğine ilişkin; Ders süresinin ve içeriğin artırılması, Eğitimin ayrı ders olarak planlanması, Öğrenme sürecine ailelerin dâhil edilmesi; ailenin etkinliklere dahil edilmesi, aile-öğrenci iş birlikli öğrenme, Sınıf dışı etkinliklerin artırılması; özel afet eğitim alanlarına gezi, afet yaşanmış bölgelere ziyaretler, Eğitime özel materyal oluşturulması; okullara materyal desteği sağlanması, öğrenciler tarafından materyal oluşturulması olarak ifade etmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenleri sosyal bilgiler dersinde afet risk azaltma eğitiminin geliştirilmesi ve verimli hale getirilmesi için sosyal bilgiler ders saatinin artırılmasının buna bağlı olarak sosyal bilgiler dersi içerisinde verilen afet risk azaltma eğitimine de daha fazla yer verilebileceği ifade edilmiştir. Demirhan (2021) araştırmasında benzer sonuçlara ulaşmış sosyal bilgiler öğretmenlerinin afet eğitimini önemli buldukları bu derste yer alması gerektiğini düşündükleri fakat ders saatinin yetersiz olduğunu ve bu konuları yeteri kadar zaman ayıramadıklarını ifade etmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenleri afet risk azaltma eğitiminin seçmeli bir ders olarak ayrıca programa dahil edilmesi gerektiği önerisinde bulunmuştur. Avcı (2019) tarafından gerçekleştirilen çalışmada öğretmenlerin çoğunluğunun, afet eğitimlerinin okullarda seçmeli ya da zorunlu ayrı bir ders olarak okutulması gerektiğini düşündükleri tespit edilmiştir.

Aileler ve öğrencilere birlikte yapılacak seminer ve toplantıların verimli olacağı ifade edilmiştir. Aile ve öğrencilerin birlikte yapacağı projelerle ailelerin afet risk azaltma eğitiminde daha aktif rol alması gerektiğini ifade etmiştir. Gulay (2010)'a göre bireylerin afetlere karşı hazırlıklı olabilmeleri aile ortamında da afet eğitimlerinin desteklenmesi ile tam olarak gerçekleşebilmektedir. Afete karşı bilinçli aileler bilgilerini çocuklarına aktaracak ve çocuk bu konuda daha donanımlı ve farkındalığı yüksek hale gelecektir. Bu sebeple afet eğitimlerine ailelerinde dahil edilerek bu eğitimlerin çocuk ve aile ile beraber yürütülmesi önemlidir.

Sosyal bilgiler öğretmenleri sosyal bilgiler dersi afet risk azaltma eğitiminin verimli hale getirilmesi için sınıf dışı etkinliklere daha fazla yer verilmesi gerektiğini önermiştir. Afetlerle alakalı çalışma yapan kurumlar tarafından oluşturulan özel afet eğitim alanlarına gezi düzenlemeleri, yaşanan bölgede görülen afetlerin sonuçlarını gözlemlemek üzere yapılan arazi çalışmaları bu eğitim kapsamına dahil edilerek afet risk azaltma eğitimini daha verimli hale getirdiği ifade edilmiştir. Afet risk azaltma eğitiminde farklı öğrenme yöntemlerini kullanımına yönelik Selby ve Kagawa (2012)'a göre öğrenciler afet risk azaltma eğitiminde farklı öğrenme yaklaşımlarıyla daha zengin bir

öğrenme süreci geçirecektir. Bu öğrenme yaklaşımlarından olan alan deneyimsel öğrenme yaklaşımına uygun olarak afet destek hizmetlerine saha gezileri; okullarda ve topluluklarda tehlike haritalaması ve savunmasızlık değerlendirmesi; topluluk tehlikesi kesitleri, acil durum planlarının gözden geçirilmesini örnek olarak göstermiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenleri sosyal bilgiler dersinde afet risk azaltma eğitiminin verimli hale getirilmesine yönelik materyal desteğinin önemini ifade etmiştir. Okullara afet risk azaltma eğitimiyle alakalı materyal desteği sağlanması materyallere ulaşılabilirliğin artırılması gerektiği ifade edilmiştir. Kırıkkaya vd. (2011) araştırmasında öğretmenlerin afet eğitiminde karşılaştıkları güçlüklerden biri olarak afet eğitiminde eğitim-öğretim materyallerini bulmanın zorluğu ve bu konuda desteğe ihtiyaç olduğunu ifade etmiştir. İncelenen araştırmanın sonucu, gerçekleştirilen araştırmanın afet eğitiminde materyal ihtiyacı olduğu ve materyal desteği ihtiyacı sonucu ile örtüşmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmenleri öğrencilerinde afet risk azaltma eğitiminde materyal hazırlayarak yaparak-yaşayarak öğrenmeye uygun bir öğrenim süreci geçirmeleri gerektiğini ifade etmiştir. Afet risk azaltma eğitiminde afet risk azaltma eğitiminde materyal oluşturma var olan materyalleri toplama ve geliştirme sürecinde öğretmen ve öğrencilerin aktif rol alması gereklidir. Potansiyel kaynakları araştırarak örneğin afet dönemine ait gazete haberleri, ulusal afet yönetim merkezlerinin verileri, BM ajansları gibi kuruluşların verileri kullanılarak materyal olarak derste kullanılabilir (Selby ve Kagawa, 2014).

5.9.Öneriler

Bu bölümde araştırmanın sonunda Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, Sosyal bilgiler dersinde afet risk azaltma eğitime yönelik görüşlerinden elde edilen sonuçlara bağlı olarak yapılabilecek uygulamalara ilişkin daha sonra gerçekleştirilecek çalışmalara ilişkin önerilere yer verilmiştir.

5.9.1. Uygulayıcılara yönelik öneriler

- Afet risk azaltma eğitimi ayrı bir ders olarak planlanarak seçmeli ders olarak ortaokullarda verilebilir.
- Afet risk azaltma eğitime yönelik ilgili kurumlar tarafından okullara materyal desteği sağlanabilir.
- Afet risk azaltma eğitime yönelik sosyal bilgiler öğretmenlerine eğitimler verilerek daha donanımlı hale gelmelerine destek sağlanabilir.

- Afet risk azaltma eğitiminde teorik eğitimin yanı sıra, afet sırasında yapılacaklara ilişkin uygulamalara ve acil durum planlamalarına daha fazla yer verilerek uygulamalı eğitim gerçekleştirilebilir.
- Sosyal bilgiler öğretim programı ve ders kitabında afet risk azaltmaya yönelik metin ve görseller güncellenerek yerel afet örneklerine daha fazla yer verilebilir.
- Sosyal bilgiler öğretim programında afet risk azaltma ile alakalı daha tüm sınıf düzeylerinde olmak üzere fazla kazanıma yer verilebilir.
- Sosyal bilgiler afet risk azaltma eğitiminde uzmanlar okula davet edilerek aile ve öğrencilere eğitim vermeleri sağlanabilir.
- Sosyal bilgiler dersi afet risk azaltma konularında afet eğitim merkezleri ziyaret edilerek simülasyonlar, afetlere yönelik çalışmaları yerinde görmeleri öğrencilere farklı deneyimler sunmak açısından yararlı olabilir.

5.9.2. Araştırmacılara yönelik öneriler

- Sosyal bilgiler dersi kapsamında afet risk azaltma eğitimlerine aile katılımlarının nasıl gerçekleştirilebileceğine dair eylem araştırması yapılabilir.
- Sosyal bilgiler dersi afet risk azaltma eğitimi kapsamında afet eğitim merkezinde planlanacak uygulamalara yönelik eylem araştırması yapılabilir.
- Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının afet risk azaltma eğitimlerine yönelik görüşleri alınabilir.
- Farklı derslerin öğretim programları ve ders kitapları afet risk azaltma eğitimi açısından değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

- Adeoye-Olatunde, O.A. ve Olenik, N.L. (2021), “Research and scholarly methods: semi-structured interviews”, *Journal of the American College of Clinical Pharmacy*, 4 (10), ss. 1358-1367, doi: <https://doi.org/10.1002/jac5.1441>. (Erişim Tarihi: 21.04.2023)
- AFAD. (2014). *Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü*. <https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu>. (Erişim Tarihi: 17.04.2023).
- AFAD. (2020). *İl Afet Risk Azaltma Planı T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Hazırlama Kılavuzu*. Ankara.
- AFAD. (2021). *T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı KBRN Terimler Sözlüğü*. Ankara
- AFAD, (2023). *Afet Türleri*. <https://www.afad.gov.tr/afet-turleri>. (Erişim tarihi: 23.05.2023)
- Aghaei, N., Seyedin, H., and Sanaeinasab, H. (2018). Strategies for disaster risk reduction education: A systematic review. *Journal of education and health promotion*, 7, 98.
- Akın, D. (2007). Afet Bilinci ve Eğitim. *TMMOB Afet Sempozyumu*, Ankara: Mattek Matbaacılık, 45-47.
- AKUT,(2023).<https://www.akut.org.tr/tarihce#:~:text=Kuruluş%20Hikayesi,1995%20yılında%20AKUT%27u%20kurmuştur>. (Erişim tarihi: 17.08. 2023)
- Akpınar, M. ve Kaymakçı, S. (2012). Ülkemizde Sosyal Bilgiler Öğretiminin Genel Amaçlarına Karşılaştırmalı Bir Bakış. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20 (2) , 605 626.
- Akyüz, Y. (2021). *Türk Eğitim Tarihi*. Ankara. Pegem Akademi 34.
- Amri, A., Lassa, J. A., Tebe, Y., Hanifa, N. R., Kumar, J., and Sagala, S. (2022). Pathways to Disaster Risk Reduction Education integration in schools: Insights from SPAB evaluation in Indonesia. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 73, 102860.
- Apronti P. T, Osamu S. Otsuki K. Kranjac-Berisavljevic G. (2015). Education for Disaster Risk Reduction (DRR): Linking Theory with Practice in Ghana’s Basic Schools. *Sustainability*.; 7(7):9160-9186.

- Aslan, E. (2016). Geçmişten Günümüze Sosyal Bilimler. D. Dilek, (ed.). *Sosyal Bilgiler Eğitimi*. İçinde (3-48), Ankara. Pegem Yayıncılık.
- Astuti, N. M. W., Werdhiana, I. K., & Wahyono, U. (2021). Impacts of direct disaster experience on teachers' knowledge, attitudes and perceptions of disaster risk reduction curriculum implementation in Central Sulawesi, Indonesia. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 53, 101992.
- Ataman Bor, N., (2023). Üniversite Öğrencilerinde Afet Farkındalık Eğitimi Etkinliğinin Değerlendirilmesi. *Afet ve Risk Dergisi*, 6(1), 165-175.
- Avcı, G. (2023). Afet Eğitiminde Afetlere Hazırlık: Üniversite Öğrencileriyle Tehlike Avı. *Afet ve Risk Dergisi*, 6(1), 84-100.
- Avcı, K. (2019). *Afet eğitimi ve afet eğitiminde kullanılan teknolojilere ilişkin afet eğiticisi, öğretmen ve öğrenci görüşleri (Bursa afet eğitim ve simülasyon merkezi örneği)*. Yüksek lisans tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ayvazoğlu., Çekiç, M. ve Yücel. (2020). Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Öğrencilerinin Afet Risk Algısı ve Afete Hazırlık Durumlarının Değerlendirilmesi. *Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*. 4(7), 85-97.
- Azimli Çilingir, G. ve Örçen Güler, İ. (2020). Afet Politikalarında Risk unsuru ve Afet mevzuatında Risk Yönetimi. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 3 (1), 152-165.
- Baltacı, A. (2018). Nitel Araştırmalarda Örneklem Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme. *BEÜ SBE Dergisi*, 7(1), 231-274.
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır?. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.
- Başbuğ Erkan, B., Özmen, B., ve Güler, H. Türkiye’de Afet Zarar Azaltımını Sürdürülebilir Eğitimle Sağlamak. *1. Türkiye Deprem Mühendisliği ve Sismoloji Konferansı*. ANKARA
- Başbüyük, A. ve Pala, Ş. M., (2023). Hayat bilgisi, sosyal bilgiler ve coğrafya dersi öğretim programlarının afet eğitimi açısından incelenmesi. *Erzincan University Journal of Faculty Education*. <https://doi.org/10.17556/erziefd.1063242>. (Erişim Tarihi: 25.04.2023).

- Bekler, T., Çifçi, S., Bekler, F. N. ve Demirci, A. (2022). Çanakkale Şehir Merkezi Risk Azaltma Çalışmaları ve Afet Farkındalığın Değerlendirilmesi. *Türk Deprem Araştırma Dergisi*, 4 (1), 73-97.
- Bernhardsdottir, A. E., Musacchio, G., Ferreira, M. A. (2016). Informal education for disaster risk reduction. *Bull Earthquake Eng* 14, 2105–2116.
- Birleşmiş Milletler [BM] (2015). Türkiye ve sürdürülebilir kalkınma amaçları. <http://www.surdurulebilirlikalkinma.gov.tr/>. (Erişim Tarihi: 23.05.2023)
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Cabilao-Valencia, M. I., Ali, M., Maryani, E., and Supriatna, N. (2019). Integration of Disaster Risk Reduction in the Curriculum of Philippine Educational Institution. In 3rd Asian Education Symposium (AES 2018) (pp. 463- 468). Atlantis Press
- Ceylan, (2018). Afetler Coğrafyası H. Yazıcı ve M. K. Koca, (Ed.). Genel Coğrafya. İçinde (288-326). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Çakır, U. ve Kılcan, B. (2022). Senaryo tabanlı eğitimin ortaokul öğrencilerinin afetlere ilişkin bilgi ve tutum düzeylerine etkisi. *International Journal of New Approaches in Social Studies*, 6(2), 183-205.
- Çalıklı, A. (2022). İlköğretimdeki öğretim programları, ders ve çalışma kitaplarında afet ile ilgili kavramlara yer verilme düzeyinin incelenmesi. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 9(81), 331-343.
- Çatak, M. (2020). Sosyal Bilgiler Programlarının Tarihi Gelişimi. S. Şimşek (Ed.), *Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenleri İçin Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çelik, A. A. (2020). *İlkokul Öğretmenlerinin Afete Hazırlık Düzeyleri ile Afet Eğitiminin Eğitim Programlarındaki Yerine Yönelik Görüşleri*. Yüksek lisans tezi. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çetin, K. (2003). Türk Eğitim Tarihinde Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgilerin Tarihsel Süreci. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (1-2).
- Çetinkaya, E. (2022). *İlköğretime yönelik afet haritaları tasarımı ve yürütmenin ölçülmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

- Coşkun, Ş. (2011). *Afet eğitimi algılaması: ilköğretim öğrencilerine verilen afet eğitimlerinin algılamasını ölçmek üzere bir araştırma*. Yüksek lisans tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Davis, I., Hosseini, M., ve Izadkhah, Y. O. (2003). Public awareness and the development of a safety culture: key elements in disaster risk reduction. *In Proceedings of the Fourth International Conference on Seismology and Earthquake Engineering*.
- Değirmenci, Y., Kuzey, M. ve Yetişensoy, O. (2019). Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Afet Bilinci ve Eğitimi. *e-Kafkas Journal of Educational Research*, 6 (2) , 33-46.
- Demiralp, N. (2023). “Temel Eğitim ve Ortaöğretim Düzeyi Öğretim Programlarında Afetlerin Yeri” *International Social Sciences Studies Journal*. 9(118), 9723- 9737.
- Deveci, H., (2015). Türk Eğitim Tarihinde Sosyal Bilgiler. R. turan ve K. Ulusoy (Ed.), *Sosyal Bilgilerin Temelleri içinde* (21-32), Ankara: Anadolu Üniversitesi.
- Demirci, E., (2010). *İTÜ Ayazağa Kampüsü İçin Örnek Acil Durum Yönetimi Planının Hazırlanması ve CBS Ortamına Aktarılması*, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Demirhan, N. (2021). *Sosyal Bilgiler Dersinde Afet Eğitimi ve Yönetimine İlişkin Öğretmen Görüşleri*. Yüksek lisans tezi. Elâzığ: Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Dikmenli, Y. ve Gafa, İ. (2017). Farklı Eğitim Kademelerine Göre Afet Kavramı. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 0 (44), 21-36.
- Dikmenli, Y. ve Okumuş, T. (2023). Sınıf Öğretmenlerinin Afet Risk Yönetimine Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi. *Anadolu Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 7(3), 193-2019.
- Doğanay, A. (2008). Çağdaş Sosyal Bilgiler Anlayışı Işığında Yeni Sosyal Bilgiler Programının Değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 77-96.
- Doğanay, H. (2017). Coğrafya bilim alanları sözlüğü. Ankara: Pegem Akademi, 1-657.
- Dölek, İ. (2019). *Afetler ve Afet Yönetimi*. Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
- Dölek, İ. (2021). *Afetler ve Afet Yönetimi* (3. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

- Dufty, N. (2018). *A new approach to disaster education*. Manila: The International Emergency Management Society (TIEMS) Annual Conference. <http://www.researchgate.net/publication/329105392>. (Erişim Tarihi: 01.04.2023).
- Durdu, L. (2016). Veri Toplama Yöntemleri. M. Y. Özden (Ed.), *Eğitimde Üretim Tabanlı Çalışmalar İçin Nitel Araştırma Yöntemleri* içinde (93-124). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Durmuş, E., Dölek, İ. ve Kuruyer, D. (2021). Views on disasters and biologic disasters during Covid-19. *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)*, 44, 338-358.
- Ergünay, O., 2008, Afet Yönetiminde Kurumsal Yapılanma ve Mevzuat Nedir? Nasıl Olmalıdır?, *İstanbul Depremini Beklerken Sorunlar ve Çözümler Bildiriler Kitabı*, 20 Eylül 2008 CHP İstanbul Deprem Sempozyumu, ss. 97-108, İstanbul.
- Erkal, T. ve Değerliyurt, M. (2011). Türkiye'de Afet Yönetimi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 14 (22), 147-164.
- Fer, S. (2005). 1923 Yılından Günümüze Cumhuriyet Dönemi İlköğretim Programları Üzerine Bir İnceleme (Sözlü Sunum). *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikaları Sempozyumu*, Ankara, Türkiye. 7-9
- Gençtürk, E. (2009). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Coğrafya Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Gençoğlu, S. E., (2019). *6.Sınıf Öğrencilerinin Doğal Afetlere Yönelik Bilişsel Yapılarının Kelime İlişkilendirme Testi (KİT) Yoluyla İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Niğde: Niğde Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Gezer, U. ve Aksu, E, O. (2022). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Afet Farkındalık Düzeylerinin İncelenmesi. *19 Mayıs Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(4), 400-408.
- Gezer, M. ve Şahin, İ. F. (2022). Deprem eğitimi: Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının depreme ilişkin bilgi düzeyleri. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(1), 97-106.
- Gökçe, O., ve Tetik, Ç. (2012). Teoride ve Pratikte Afet Sonrası İyileştirme Çalışmaları. *AFAD yayınları*, 270ss.

- Gökmenoğlu, T., Daşçı Sönmez, E., ve Yavuz, İ. (2021). A Cascade Teacher Training Model in Disaster Education: A Case of Turkey. *International Journal of Curriculum and Instructional Studies (IJOICIS)*, 11(1), 23-42.
- Gömleksiz, M. N., ve Cüro. E, (2011). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Toplumsal İhtiyaçları Karşılama Düzeyine İlişkin Öğretmen Görüşleri (Diyarbakır İli Örneği). *Millî Eğitim Dergisi*, 41(190), 145-166.
- Gönençgil B., Acar Deniz Z., (2016). Atmosfer Kökenli Afetler ve Ekstrem Hava Olayları, Çantay Kitabevi, Ankara.
- Gülay, H. (2010). An earthquake education program with parent participation for preschool children. *Educational Research and Reviews*, 5(10), 624.
- Güler, A., Halıcıoğlu, B. ve Taşgın, S. (2015). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma*. (2. Baskı), Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Günaydın, G., Karaoğlu, N., D., E., ve Günaydın, M. (2019). Afet Kavramı Konusunda Görüşlerin Resim Çizme Yoluyla İncelenmesi. *Hastane Öncesi Dergisi*, 4(2), 67-77.
- Güngör, M. (2023). Öğretmen Adaylarının Afete Hazırlık ve Zarar Önleme ile İlgili Bilgi Düzeyleri Hakkında Bir Afet Okur Yazarlığı İncelemesi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20 (3), 770-780.
- Gümüş Şekerci, Y., Ayvazoğlu, G., ve Çekiç, M. (2023). Üniversite Öğrencilerinin Temel Afet Bilinci ve Farkındalık Düzeylerinin Saptanması. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 12 (1), 74-81.
- Gürbüz, İ. E. Karadeniz, V. ve Atacan Caniş S., Evaluation of Secondary School Students' Knowledge, Skills and Behaviour Proficiencies Based on Natural Disaster Scenarios, *Academic Platform Journal of Natural Hazards and Disaster Management*, 3 (1), 1-19.
- Gong, Q., Duan, Y., ve Guo, F. (2021). Disaster risk reduction education in school geography curriculum: Review and outlook from a perspective of China. *Sustainability*, 13(7), 3963.
- Gönençgil, B., ve Acar Deniz, Z. (2016). *Atmosfer Kökenli Afetler ve Ekstrem Hava Olayları*. Ankara: Çantay Kitabevi.

- Görmez, E. (2018). Güncellenen sosyal bilgiler programının politik okuryazarlık becerisi bakımından yeterliliği. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(18), 109-114.
- Glesne C. (2015), *Nitel Araştırmaya Giriş* (5. Baskı), (Çev: A. Ersoy ve P. Yalçınoglu), Anı Yayıncılık, Ankara.
- Hoffmann, R., and Muttarak, R. (2017). Learn from the past, prepare for the future: Impacts of education and experience on disaster preparedness in the Philippines and Thailand. *World Development*, (96), 32-51. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2017.02.016>. (Erişim Tarihi: 19.03.2023).
- İnal, E., ve Özcebe, L. H. (2019). Okul Öncesi Eğitim Programının Güvenli Yaşam Kültürü ve Afetlerde Risk Azaltma Kapsamında Değerlendirilmesi1 Evaluation of Pre-School Education Programme in Terms of Safety Life Culture and Risk Reduction in Disasters. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 4(2), 1-14.
- İnal, E., Kaya, E., ve Altıntaş, K. H. (2018). Türkiye’de Örgün Eğitimin Afet Eğitimi Yeterliliği Açısından İncelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*. 3(7), 114-127.
- Kadioğlu, M., (2008), Modern, Bütünleşik Afet Yönetimin Temel İlkeleri; Kadioğlu, M. ve Özdamar, E., (Ed.), *Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri*, içinde (1-34). Ankara: JICA Türkiye Ofisi Yayınları
- Kadioğlu, M., 2008: Sel, Heyelan ve Çığ için Risk Yönetimi; Kadioğlu, M. ve Özdamar, E., (editörler), “Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri”; s. 251-276, JICA Türkiye Ofisi Yayınları No: 2, Ankara.
- Kadioğlu, M. (2009). Türkiye Katılım Öncesi Destek Amaçlı Ülke İhtiyaçları Değerlendirme Raporu, UNDP, WMO.
- Kadioğlu, M. (2016). Acil Durum ve Afet Yönetimine Giriş. M. Kadioğlu (Editör), *Acil Durum ve Afet Yönetimine Giriş* İçinde (ss.4-29). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Kan, Ç. (2023). Öğretmenlerin Görüşlerine Göre Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarının Nedenleri, *Trakya Eğitim Dergisi*, 13(1), 461-474.

- Kaneko, R. Farisi, M.S. Yamada, S. and Kuri, M. (2018). Evaluation of the disaster mitigation action card game for international students in Japan. *Tohoku Research Group for Natural Disaster Science*, 54, 279–284.
- Karaduman, H. (2017). Using Three-Dimensional Printers in the Social Studies Education. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 7(3), 590-625.
- Karaca, Ö. F. (2022). *Afet konularının sosyal bilgiler ders kitaplarına yansımaları*. Yüksek Lisans Tezi. Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karasu-Avcı, E., Faiz, M., Turan, S. (2020). Etkili vatandaşlık eğitiminde değerler eğitimi: Sosyal bilgiler öğretmenlerinin düşünceleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 18 (39), s.263-296
- Karataş, O. (2011). *İlköğretim I. kademe sosyal bilgiler dersi doğal afet eğitiminde drama tekniğinin öğrencilerin başarılarına etkisi: Deneysel Çalışma*. Yüksek lisans tezi. Kars: Kafkas Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karataş, Z. (2015). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*. 1(1), 62-80.
- Kaya, E. (2022). Afet Risk Azaltma ve Sürdürülebilir Kalkınma. Kendilci, E. A., ve Oğur. S, (Ed.). *Afet ve Acil Durumlarda Beslenme Yönetimi*. Akademisyen Kitabevi.
- Kaya, N., Artvinli, E., ve Dönmez, L. (2023). Uluslararası afet risklerini azaltma standartlarına göre coğrafya öğretim programı: bir içerik analizi. *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)*, 50, 24-49.
- Keskin, Y., ve Coşkun Keskin, S. (2013). İlkokul (İlköğretim) Sosyal Bilgiler Programlarında Milli Bilinç ve Barış Değerinin Tarihsel Serüveni. *Turkish Journal Of Social Research/Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 17(3).
- Keskin, Y. (2009). Türkiye’de İlkokul Programlarında Yer Alan Sosyal Bilgiler İçerikli Derslere Ait Öğretim Programlarının Gelişimine Tarihsel Bir Bakış, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(2), 107-130.
- Kırıkkaya, E. B., Ünver, A. O., ve Çakın, O. (2011). İlköğretim fen ve teknoloji programında yer alan afet eğitimi konularına ilişkin öğretmen görüşleri. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 5(1), 24-42.

- Kızıltepe, Z. (2021). *İçerik Analizi*. Seggie, F.N., Bayyurt, Y., (Ed.), Nitel Araştırma Yöntem, Teknik, Analiz ve Yaklaşımları (3. Baskı) içinde (260-274). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kiraz, B. (2021). *Öğretmen Adaylarının Afet Farkındalıklarının ve Afet Farkındalığı Geliştirme İçerikli Etkinliklere Yönelik Görüşlerinin Belirlenmesi*. Yüksek lisans tezi. Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Koçkan, Ç. (2015). Doğal Afet Risk Yönetimi. 3. *Türkiye Deprem Mühendisliği ve Sismoloji Konferansı*’nda sunulan bildiri, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Kortak, V., (2023). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Afetlere Yönelik Tutumlarının İncelenmesi. *Afet ve Risk Dergisi*, 6(2), 448-463.
- Köse, T. (2019). *Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitiminin Tarihi Gelişimi*. Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi: Konya. Necmettin Erbakan Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü
- Kurada, B., Tanrıverdi, E., Şen, M. F., Demirkol Kılıç, E. ve Yalçın, D. (2023). Türkiye Afet Risklerinin Azaltılması Platformuna Genel Bakış. *Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi*, 10 (1), 24-29.
- Kuru, A., ve Kazancı, N. (2023). Okullarda Afet Tahliye Planı Hazırlama: Kaynaşlı Örneği. *Muhakeme Dergisi*, 6(2), 94-104.
- Knight, V. (2015). Disaster risk reduction education in the Caribbean: Policy, practice, and implications for teacher education. *Journal of Eastern Caribbean Studies*, 40(3), 187-209.
- Kyei, S., ve Tachin, L. J. (2022) Exploring the role of social studies as a school subject in achieving national cohesion in Ghana. *International Journal of Management Studies and Social Science Research*. 4 (3). 150-163
- Limoncu, S. ve Atmaca, A.B. (2018). Çocuk Merkezli Afet Yönetimi. *Megaron*, 13 (1).
- Mannan, C. S., and Afni, M. (2020). Best practices of Semi-structured interview method. *Chittagong Port Authority*, 1-12. https://www.researchgate.net/profile/Samsul-Mannan/publication/341232398_Best_practices_of_Semi-structured_interview_method/links/5eb4f70192851cd50da139bd/Best-practices-of-Semi-structured-interview-method.pdf. (Erişim Tarihi: 21.04.2023).

- Musacchio, G., Falsaperla, S., Bernhardsdóttir, Á.E., Ferreira, M.A., Sousa, M.L., Carvalho, A., ve Zonno, G. (2016). Education: Can a bottom-up strategy help for earthquake disaster prevention? *Bulletin of Earthquake Engineering*, 14, 2069-2086.
- MEB. (2005). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı*. Ankara.
- MEB. (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı*. Ankara.
- MEB. (2019). *Afetler ve Afetlerden Korunma Bilinci Eğitici Eğitimi El Kitabı*. Ankara.
- MEB. (2023). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı*. Ankara.
- Merriam, S. B. (2018). *Nitel Araştırma: Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*. (Çev: S. Turan), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Nakano, G., and Yamori, K. (2021). Disaster risk reduction education that enhances the proactive attitudes of learners: A bridge between knowledge and behavior. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 66, 102620.
- Nelson, J. L. (2001). Defining social studies. *Critical issues in social studies research for the 21st century*, 1, 15-38.
- Ntim, S., N., Bordoh, A., Segkulu, L., and Yalley, C. E. (2023). Social Studies Teacher Trainees' Knowledge and Training on Disaster Risk Reduction in the Selected Colleges of Education in Ghana. *Open Journal of Educational Research*, 3(1), 59–74.
- Ntim, N. S. (2023). Mainstreaming Disaster Risk Reduction in the Curricular of Colleges of Education in Ghana. *Open Journal of Educational Research*, 3(1), 17–27.
- Odabaşı, F., Karaduman, H., Alan, Ü., Yetişensoy, O. (2023). Riskli Alan Eğitim Setinin Türkçeye Uyarlanma Süreci ve Öğrenci Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi. *Afet ve Risk Dergisi*, 6(3), 977-991.
- Öcal, A., Yıldırım, E., Yakar, H. ve Erdoğan, E. (2016). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Afetlere Yönelik İnanışlarının İncelenmesi. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (2), 59-72.
- Önlen, M., Tatan, M. ve İbret, B. Ü. (2020). 2005-2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı 5, 6 ve 7 Sınıf Kazanımlarının Yenilenen Bloom Taksonomisine Göre Karşılaştırmalı Analizi. *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 5 (1), 1-13.

- Özden, A. ve Saban, M. (2019). Nitel Araştırmalarda Paradigma ve Teorik Temeller. Saban, A. ve Ersoy, A. (Ed.). Eğitimde Nitel Araştırma Desenleri (3. Baskı) içinde (1-29). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Özmen, B., Gerdan, S., ve Ergünay, O. (2015). Okullar İçin Afet ve Acil Durum Yönetimi Planları. *Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırmalar Dergisi*, 3(1), 37-52.
- Özmen, B., ve İnce, Z. D. (2017). Okul Tabanlı Afet Eğitimi. *Resilience*, 1(1), 21-29.
- Öztürk, M. K. (2013). Sınıf öğretmeni adaylarının deprem deneyimleri üzerine bir araştırma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(28-1), 308-319.
- Patton, M. Q. (2018). *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri* (2. Baskı), (Çev: Bütün, M. ve Demir, S.B.), Ankara: Pegem Akademi. 339-427
- Petal, M. (2007). Disaster risk reduction education material development, organization, and evaluation. *Regional Development Dialogue*, 28(2), 1.
- Petal, M., and Izadkhah, Y. O. (2008). Concept note: formal and informal education for disaster risk reduction. *In Proceedings of the International Conference on School Safety*, Islamabad, Pakistan. (Vol. 1416).
- Pfefferbaum, B., Pfefferbaum, R. L., and Van Horn, R. L. (2018). Involving children in disaster risk reduction: the importance of participation. *European Journal of Psychotraumatology*, 9(2), 1425577.
- Polat, M. (2020). *2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarına Göre Yayınlanmış 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
- Rahiem, M. Rahim, H. (2020). The dragon, the knight and the princess: Folklore in early childhood disaster education. CQUniversity. *Journal contribution. International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*. 19(8),60-80.
- Ruslin, R., Mashuri, S., Rasak, M. S. A., Alhabsyi, F., and Syam, H. (2022). Semi-structured Interview: A methodological reflection on the development of a qualitative research instrument in educational studies. *IOSR Journal of Research and Method in Education (IOSR-JRME)*, 12(1), 22-29.

- Ronan, K.R., Alisic, E., Towers, B., Johnson, V.A., and Johnston, D.M. (2015). Disaster preparedness for children and families: a critical review. *Current Psychiatry Reports*, 17(7), 1-9.
- Sarı, B. (2016). *Türkiye’de Afet Eğitimi Uygulamalarının Öğretmen Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi*. Yüksek lisans tezi. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Selby, D. ve Kagawa, F. (2012). Disaster risk reduction in school curricula: Case studies from thirty countries. France: UNESCO.
- Selby, D. ve Kagawa, F. (2014). Towards A Learning Culture of Safety and Resilience: Technical Guidance for Integrating Disaster Risk Reduction in the School Curriculum, Geneva. United Nations Children’s Fund.
- Sever, R., ve Değirmenci, Y. (2019). Temel kavramlar. R. Sever (Ed.), *Afetler ve Afet Yönetimi* içinde (2-11). Ankara: Pegem Akademi.
- Sipahioğlu, Ş. (2012). Doğal Afetler Sorunu. Özgen, N. (Ed.). *Günümüz Dünya Sorunları*. İçinde (43-69). Eğiten Kitap Yayıncılık, Ankara.
- Song, J., Yamauchi, H., Oguchi, T., ve Ogura, T. (2022). Application of web hazard maps to high school education for disaster risk reduction. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 72, 102866.
- Sönmez, Ö. F. ve Kılıçoğlu, G. (2016). Değerlendirme Boyutu ile Sosyal Bilgiler Programları (1924-2005). *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 1 (1), 36-49.
- Sözer, E. (1998). Sosyal bilgiler programının amaçları, ilkeleri ve temel özellikleri. *Sosyal bilgiler öğretimi*, 15-39.
- Sözcü, U. (2019). *Doğal afetler ve Doğal Afet Okuryazarlığı*. Pegem Akademi: Ankara.
- Sözcü, U. ve Aydınözü, D. (2019). Öğretmen Adaylarının Doğal Afet Okuryazarlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. *International Journal of Geography and Geography Education*, (40) , 79-91.
- Stough, L. M., Ducy, E. M., Kang, D., and Lee, S. (2020). Disasters, schools, and children: Disability at the intersection. *International journal of disaster risk reduction*, 45, 101447.

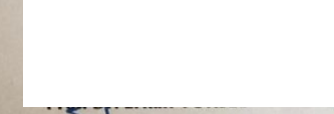
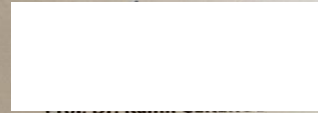
- Şahan, C., ve Dinç, A. (2021). Afet Eğitim Merkezlerinde Yapılan Afet Eğitimlerinin Ortaokul Öğrencileri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, -(58), 478-500.
- Şahin, C. ve Sipahioğlu, Ş. (2002). *Doğal Afetler ve Türkiye*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yay.
- Şahin, Y., Lamba, M. ve Öztop, S. (2018). Üniversite Öğrencilerinin Afet Bilinci ve Afete Hazırlık Düzeylerinin Belirlenmesi. *Medeniyet Araştırmaları Dergisi*, 3 (6), 149-159.
- Şengün, H., ve Küçükşen, M. (2019). Afet yönetimi eğitimi niçin gerekli. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 33(46), 193-211.
- Tay, B. (2005). Sosyal bilgiler ders kitaplarında öğrenme stratejileri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (1), 209-225.
- Tekindal, M. ve Uğuz Arsu, Ş. (2020). Nitel araştırma yöntemi olarak fenomenolojik yaklaşımın kapsamı ve sürecine yönelik bir derleme. *Ufkun Ötesi Bilim Dergisi*, 20 (1), 153- 182.
- Torlak, V. (2021). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Doğal Afetlere Yönelik Farkındalıklarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Turan, R. (2018). 2017 İlkokul Ve Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Üzerine Genel Bir Değerlendirme. *Diyalektolog*, (19).
- Türe, H. (2018). *Sosyal bilgiler dersinde aile katılımına dayalı etkinliklerden yararlanma: bir eylem araştırması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi: Eskişehir, Anadolu Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Türnüklü, D. A. (2000). Eğitimbilim Araştırmalarında Etkin Olarak Kullanılabilecek Nitel Bir Araştırma Tekniği: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 24 (24), 543-559. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/108517>. (Erişim Tarihi: 15.04.2023)
- Tsai, M.H., Wen, M.C., and Chang, Y.L. (2015). Game-based education for disaster prevention. *AI ve Soc* 30, 463–475.
- UNISDR. (2009). United Nations International Strategy for Disaster Reduction. Terminology for disaster risk reduction. Cenevre: Birleşmiş Milletler.

- <https://www.undrr.org/terminology/disaster-risk-reduction>. (Erişim Tarihi: 10.04.2023)
- Uzunçibuk, L. (2005). *Yerleşim Yerlerinde Afet ve Risk yönetimi*. Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uygun Seven, B. (2022). *Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Doğal Afet Okuryazarlığı ile Afet Bilinci Algı Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Varol, N., ve Buluş Kırıkkaya, E. (2017). Afetler Karşısında Toplumun Dirençliliği. *Resilience*, 1(1), 1-9.
- Varol, N. (2007). Doğal ve Teknolojik Afetler Konusunda Toplumun Bilinçlendirilmesi ve “AFEM’ İN” rolü. Afet Bilinci ve Eğitim. *TMMOB Afet Sempozyumu*, Ankara: Mattek Matbaacılık, 127-131.
- Worthington, M. (2013). Differences between phenomenological research and a basic qualitative research design. Capella University. <https://www.studocu.com/ph/document/visayas-state-university/business-tools/temel-nitel-aratırma/32928976>. (Erişim Tarihi: 05.04.2023)
- Yalçın, A., ve Akhan, N. E. (2019). Cumhuriyetten günümüze sosyal bilgiler programlarının sosyal bilgiler öğretim yaklaşımlarına göre incelenmesi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi [Journal of Theoretical Educational Science]*, 12(3), 842-873.
- Yalçın, G. (2020). *Doğal Afetlerin Etkilerine ve Afet Risk Yönetimine Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Bakış: Türk ve Japon Kadınlarının Duruş Noktasından Doğal Afetler*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Yalçınkaya, E. ve Koçoğlu, E. (2019). Örnek Afet Eğitimi Projeleri. R. Sever (Editör), *Afetler ve Afet Yönetimi içinde* (196-214). Ankara: Pegem Akademi.
- Yeşil, D., ve Erenoğlu, R., C. (2017). *İlköğretim Düzeyindeki Okullarda Afet ve Acil Durum Planlarının İçeriği ve Mevcut Durumunun Değerlendirilmesi: Çanakkale İli Örneği*, Ankara: TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası.
- Yeşiltaş, N. K. (2014). Sosyal bilgiler öğretiminde deprem ve afet eğitimi. (Ed.) Turan, R., Sünbül, A. M., ve Akdağ, H. *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar-I*. İçinde (210- 236). Ankara: Pegem Akademi.

- Yıldırım, A. (1999). Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri ve Eğitim Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi. *Eğitim ve Bilim*, 23 (112), 7-17
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (8. baskı). Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Zengin, S. (2021). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Doğal Afetlere Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi: Amasya Üniversitesi Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Amasya: Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü



EK-1. Anadolu Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Araştırma Onayı

Evrak Kayıt Tarihi: 15.05.2023		Protokol No: 526263		Tarih: 30.05.2023	
					
ANADOLU ÜNİVERSİTESİ SOSYAL VE BEŞERÎ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU KARAR BELGESİ					
ÇALIŞMANIN TÜRÜ:	Yüksek Lisans Tez Çalışması				
KONU:	Eğitim Bilimleri				
BAŞLIK:	Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Sosyal Bilgiler Dersinde Afet Risk Azaltma Eğitimine İlişkin Görüşler				
PROJE/TEZ YÜRÜTÜCÜSÜ:	Doç. Dr. Hıdır KARADUMAN				
TEZ YAZARI:	Ezgi AVCI				
ALT KOMİSYON GÖRÜŞÜ:	-				
KARAR:	Olumlu				
 (Başkan-İkt. ve İdari Bil. Fak.)					
 (Başkan Yardımcısı -İkt. ve İdari Bil. Fak.)			 (Edebiyat Fak.)		
 (Eğitim Fak.)			 (İletişim Bil. Fak.)		
 (Eğitim Fak.)			 (Açıköğretim Fak.)		

EK-2. Edirne İl Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma İzni



T.C.
EDİRNE VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-87085441-44-78517688
Konu : Anket İzni (Ezgi AVCI)

16/06/2023

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 2020/02 sayılı Genelgesi
b) Anadolu Üniversitesi Rektörlüğünün 09/06/2023 tarihli ve 536940 sayılı yazısı.

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimleri Eğitimi Yüksek Lisans programı öğrencisi Ezgi AVCI'nın Müdürlüğümüze bağlı Edirne Merkez İlçede bulunan Özel Ortaokul, Resmi Ortaokul, Resmi İmam Hatip Ortaokulunda bulunan öğretmenlere yönelik "**Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Sosyal Bilgiler Dersinde Afet Risk Azaltma Eğitimine İlişkin Görüşleri**" konulu tez çalışması kapsamında veri toplama anket çalışması talebi Müdürlüğümüz Anket Değerlendirme Komisyonunca uygun görülmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimleri Eğitimi Yüksek Lisans programı öğrencisi Ezgi AVCI'a ait anket çalışmasının; 2022 - 2023 eğitim öğretim yılı içerisinde Müdürlüğümüze bağlı Edirne Merkez İlçede bulunan Özel Ortaokul, Resmi Ortaokul, Resmi İmam Hatip Ortaokulunda bulunan öğretmenlere yönelik gönüllülük esası gözetilerek, kurum faaliyetlerini aksatmadan, okul/kurum Müdürlüğünün denetiminde ve tüm sorumluluğun uygulayıcıda olması kaydı ile uygulanmasını olurlarınıza arz ederim.

Dr. Önder ARPACI
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR

Sıdkı ZEHİN
Vali a.
Vali Yardımcısı

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Çavuşbey Mahallesi Hükümet Aralığı Sokak No:4 Vilayet Yarı
Merkez/EDİRNE

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>
Bilgi için: Mustafa PAMUKÇU

Telefon No :
E-Posta: Stratejigelistirme22@meb.gov.tr
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr

İnternet Adresi: edirne.meb.gov.tr

Faks:

Unvan : VHKİ

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evrak.sorumli.meb.gov.tr> adresinden **f175-ef3d-3cd0-h212-769e** kodu ile teyit edilebilir.



EK-3. Öğretmen Gönüllü Katılım Formu

Öğretmen Gönüllü Katılım Formu

Bu çalışma, “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Sosyal Bilgiler Dersinde Afet Risk Azaltma Eğitimine İlişkin Görüşleri” başlıklı bir araştırma olup “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin afet risk azaltma eğitimine yönelik görüşlerini ve uygulamalarını belirlemek” amacını taşımaktadır. Çalışma, Doç. Dr. Hıdır KARADUMAN ve Arş. Görv. Ezgi AVCI tarafından yürütülmektedir. Bu araştırma Sosyal Bilgiler dersinde afet risk azaltma eğitiminin gelişimine katkı sağlayacaktır.

- Bu çalışmaya katılımınız gönüllülük esasına dayanmaktadır.
- Çalışmanın amacı doğrultusunda, ses kayıt cihazı ile yarı yapılandırılmış görüşme yapılarak sizden veriler toplanacaktır.
- Araştırmada katılımcıların isimleri gizli tutulacaktır.
- Araştırma kapsamında toplanan veriler, sadece bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacak, araştırmanın amacı dışında ya da bir başka araştırmada kullanılmayacak ve gerekmesi halinde, sizin (yazılı) izniniz olmadan başkalarıyla paylaşılmayacaktır.
- İstemeniz halinde sizden toplanan verileri inceleme hakkınız bulunmaktadır.
- Sizden toplanan veriler sanal veri depolama yöntemi ile korunacak ve araştırma bitiminde arşivlenecek veya imha edilecektir.
- Veri toplama sürecinde/süreçlerinde size rahatsızlık verebilecek herhangi bir soru/talep olmayacaktır. Yine de katılımınız sırasında herhangi bir sebepten rahatsızlık hissederseniz çalışmadan istediğiniz zamanda ayrılabilirsiniz. Çalışmadan ayrılmanız durumunda sizden toplanan veriler çalışmadan çıkarılacak ve imha edilecektir.

Gönüllü katılım formunu okumak ve değerlendirmek üzere ayırdığınız zaman için teşekkür ederim.

Araştırmacı

Arş. Grv. Ezgi AVCI

Anadolu Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi

E posta:

Cep no:

Bu çalışmaya tamamen kendi rızamla, istediğim takdirde çalışmadan ayrılabilceğimi bilerek verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını kabul ediyorum.

(Lütfen bu formu doldurup imzaladıktan sonra veri toplayan kişiye veriniz.)

Katılımcı Ad ve Soyadı:

İmza:

Tarih:

EK-4. Öğretmen Görüşme Formu

Değerli Sosyal Bilgiler Öğretmeni;

Öncelikle çalışmamıza zaman ayırıp katılım sağladığınız için teşekkür ederiz. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, Sosyal Bilgiler Dersinde afet risk azaltma eğitime ilişkin görüşlerini belirlemeye ilişkin gerçekleştirilen çalışmadaki amacımız sosyal bilgiler dersinin uygulayıcısı olan siz öğretmenlerin, sosyal bilgiler dersinde afet risk azaltma eğitime ilişkin görüş ve uygulamalarınızı belirlemektir. Sizlerin görüş ve önerileri çalışmamızın temellerini oluşturacaktır.

Sizlerin görüş ve önerilerinizi belirlemeye yönelik görüşlerinizi almak üzere, sizlerle kişisel görüşme yapmayı planlıyoruz. Bunun içinde görüşmemizi yaklaşık olarak 45 dakika süresince gerçekleştirmeyi planlıyoruz. Görüşmemiz sırasında konuşmamızın bölünmemesi ve planlanan sürenin aşılmaması adına ses kaydı yapmak istiyoruz. Araştırma verileri siz istediğiniz takdirde size tarafımızca ulaştırılacaktır.

Görüşmenin kaydını bizim dışımızda kimsenin dinlemeyeceğine ve verdiğiniz bilgilerden dolayı size hiçbir biçimde rahatsızlık verilmeyeceğine söz veriyoruz. Tüm bu açıklamaları okuyarak, sizin bu çalışmaya gönüllü katıldığınıza ve bizim de verdiğimiz sözleri tutacağımıza dair bu sözleşmeyi imzalamamızın uygun olacağını düşünüyoruz.

Araştırmacılar
Doç. Dr. Hıdır KARADUMAN
Arş. Grv. Ezgi AVCI

Görüşülen:
Görüşme Tarihi:
İmza

EK-5 Kişisel Bilgi Formu

Kişisel Bilgi Formu

Cinsiyetiniz:

Mezun Olduğunuz Program:

Öğrenim Durumunuz:

Mesleki Kıdeminiz:

Görev yaptığınız okul türü:

Daha önce hiç afete maruz kaldınız mı? Cevabınız evet ise türünü belirtiniz.

Afetlerle alakalı daha önce herhangi bir eğitim aldınız mı? Cevabınız evet ise alınan eğitimin ismini ve eğitimi veren kurumu belirtiniz.

EK-6 Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları

Görüşme Soruları

1. Sizce afet risk azaltma eğitimi nedir? Bu eğitimin kapsamı nasıl olmalıdır?
2. Afet risk azaltma eğitimi hakkındaki düşünceleriniz nelerdir? Afet risk azaltma eğitiminin afete hazırlıktaki önemi hakkında ne düşünüyorsunuz? Anlatır mısınız?
3. Sosyal bilgiler dersinin afet risk azaltma eğitimindeki rolüne ilişkin düşünceleriniz nelerdir?
4. Afet risk azaltma eğitime sosyal bilgiler ders kitapları ve öğretim programında yer verilme durumu hakkındaki görüşleriniz nelerdir?
5. Sosyal Bilgiler dersi içerisinde afet risk azaltma eğitime yönelik hangi konularda hangi etkinliklere yer veriyorsunuz? Örnek vererek açıkla mısınız?
6. Sosyal Bilgiler dersi içerisinde afet risk azaltma eğitime yönelik hangi materyalleri kullanıyorsunuz? Neden?
7. Sosyal Bilgiler dersi içerisinde afet risk azaltma eğitime yönelik olarak verilen eğitimi nasıl değerlendiriyorsunuz?
8. Sosyal Bilgiler dersinde afet risk azaltma eğitiminde aile katılımının önemine ilişkin ne düşünüyorsunuz? Neden?
9. Afet risk azaltma eğitime sosyal bilgiler ders kitapları ve öğretim programında nasıl yer verilebilir? Bu konudaki önerileriniz nelerdir?
10. Sizce sosyal bilgiler dersi içerisinde afet risk azaltma eğitiminde hangi sınıf içi ve dışı etkinlikler kullanılabilir? Bu konudaki önerileriniz nelerdir?
11. Sosyal bilgiler dersinde afet risk azaltma eğitime yönelik hangi materyallerden yararlanılabilir? Bu konudaki önerileriniz nelerdir?
12. Sizce Sosyal Bilgiler dersinde afet risk azaltma eğitime aile katılımı nasıl sağlanabilir? Sizce nasıl etkinliklerle aileler sürece dâhil edilebilir? Bu konudaki önerileriniz nelerdir?
13. Sosyal Bilgiler dersinde afet risk azaltma eğitiminin geliştirilmesi ve bu derste verimli hale getirilmesine yönelik önerileriniz nelerdir?
14. Eklemek istediğiniz başka bir şey var mı?

ÖZGEÇMİŞ

Adı-Soyadı: Ezgi AVCI

Yabancı Dil: İngilizce

Doğum Yeri ve Yılı:

E-Posta:

Eğitim ve Mesleki Geçmiş

- 2019, Süleyman Demirel Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı
- 2023-Devam ediyor, Araştırma Görevlisi, Trakya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
- 2021-2023, Usta Öğretici (Sosyal Bilgiler Öğretmeni), Halk Eğitim Merkezi

Uluslararası Bilimsel Toplantılarda Sunulan Bildiriler

- Avcı, E. (2023). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının UNESCO Afet Risk Azaltma Müfredat Çerçevesi Açısından Değerlendirilmesi. 11. Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumu'nda sunulan bildiri. Fırat Üniversitesi: Elazığ.
- Öksüzoğlu, M. K., Elçi, İ., Avcı, E., Ota, H. (2018). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Uygulaması Dersi ile İlgili Görüşleri. 7. Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumu (s. 816-842). Kırşehir: Ahi Evran Üniversitesi.